DZIENNIK URZĘDOWY
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 12 sierpnia 2015 r.

Poz. 7053

Elektronicznie podpisany przez:
Sławomir Parys
Data: 2015-08-12 12:24:45

UCHWAŁA NR X/54/2015
RADY POWIATU GRÓJECKIEGO

z dnia 26 czerwca 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Grójeckiego na lata 2015 – 2018

Na podstawie art. 4 ust.1 pkt 7 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2013r. poz. 595), w związku z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2014r., poz. 1446) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Grójeckiego na lata 2015 – 2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała podlega podaniu do publicznej wiadomości poprzez zamieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Grójcu.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Powiatu:
Władysław Kumorek

Załącznik do Uchwały Nr X/54/2015
Rady Powiatu Grójeckiego
z dnia 26 czerwca 2015 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POWIECIE GRÓJECKIM NA LATA 2015-2018

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp 4
2. Podstawa prawna opracowania i cele programu opieki nad zabytkami w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami 5
3. Uwarunkowania prawne opieki ochrony i opieki nad zabytkami 6
3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków 6
3.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami 6
3.3. Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego 8
3.4. Organy ochrony zabytków 9
3.5. Inne akty prawne 11
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w relacji z opracowaniami na poziomie krajowym i wojewódzkim 13
4.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004 – 2013 i Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” 13
4.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 14
4.3. Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Mazowieckiego 16
4.4. Wojewódzki program opieki nad zabytkami 17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w relacji z opracowaniami na poziomie powiatowym 19
5.1. Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2004–2020 19
5.2. Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Grójeckiego 19
6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w relacji z opracowaniami na poziomie gminnym 20
7. Zasoby oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu grójeckiego 30
7.1. Zarys historyczny 30
7.2. Uwarunkowania geograficzne 32
7.3. Krajobraz kulturowy 40
7.4. Formy prawne ochrony dziedzictwa kulturowego 43
7.5. Obiekty zabytkowe na terenie powiatu 44
7.5.1. Zabytki nieruchome 44
7.5.2. Zabytki ruchome 58
7.5.3. Zabytki archeologiczne 59
7.5.4. Zabytki w zbiorach muzealnych 61
7.5.5. Wybrane zabytki o dużej wartości historycznej i architektonicznej dla powiatu grójeckiego 62
7.6. Dziedzictwo niematerialne 86
8. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i gminnych ewidencji zabytków 91
9. Procedury konserwatorskie 92

10. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu. Analiza SWOT 95
11. Założenia programowe 96
12. Instrumentarium realizacji programu 100
13. Źródła finansowania programu 101
14. Zasady oceny realizacji programu 102
15. Publikacje i strony internetowe wykorzystane w programie 102
16. Załączniki 104

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe , na które składają się zarówno wytwory i osiągnięcia człowieka jak i elementy przyrodnicze stanowi o walorach danego regionu. Jest jednym z podstawowych aspektów tworzenia związków międzyludzkich, określa świadomość i tożsamość lokalną oraz narodową obywateli. Stanowi fundament dla zaistnienia wśród obywateli potrzeby kontynuowania materialnego i duchowego dorobku poprzednich pokoleń, poprzez zrozumienie jego istoty.

Temu ma służyć Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Grójeckiego na lata 2015-2018. Na terenie powiatu grójeckiego znajdują się znaczne zasoby dziedzictwa kulturowego. Spoglądając na mapę, wyraźnie widać spore zróżnicowanie w stanie jakościowym poszczególnych obiektów. Znaczna ich część oczekuje na rewitalizację i włączenie do zbioru trwałych dziedzictwa kulturowego, a tym samym powiększania atrakcyjności powiatu grójeckiego. Zabytek sam w sobie stanowi walor turystyczny i edukacyjny, będący materialną emanacją przeszłości we współczesnym krajobrazie, co wpływa na rozwój społeczny i ekonomiczny.

Stworzenie zasad Programu jest nie tylko koniecznością, wynikającą z ustawy, jest przede wszystkim potrzebą społeczną. Obok zbioru informacji o zabytkach i walorach krajobrazowych, Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Grójeckiego na lata 2014 – 2017 jest dokumentem o charakterze strategicznym, stanowiącym punkt wyjścia do stworzenia strategii ochrony zabytków w pojęciu zasadniczych kierunków działań zmierzających do zachowania posiadanego dziedzictwa kulturowego za pomocą środków prawnych i finansowych.

Program w układzie czteroletnim jest zbiorem wytycznych w pojęciu prawnym służącym do współpracy między samorządem powiatowym, samorządami gminnymi, właścicielami zabytków oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Kierunki działań i zadań określonych w Programie, posłużyć mają obok zachowania posiadanego zasobu dziedzictwa kulturowego, szeroko pojętej współpracy dla poprawy jego stanu i zachowania dla przyszłych pokoleń.

2. Podstawa prawna opracowania Programu

Podstawę prawną opracowania Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Grójeckiego na lata 2015-2018 stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014r. poz. 1446), w której zasady postępowania określa art. 87. w ust. 1 i 5 nakładający na Zarząd Powiatu obowiązek sporządzenia powiatowego programu opieki nad zabytkami na okres 4 lat, a co 2 lata obowiązek sporządzania przez Zarząd Powiatu sprawozdania z jego realizacji, który przedstawia Radzie Powiatu. W myśl ust. 3 i 4 projekt wymaga zaopiniowania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz ogłoszenia go w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Art. 87 ust. 2 powyższej ustawy precyzuje cel opracowania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Grójeckiego, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne opieki ochrony i opieki nad zabytkami

3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków.

Zabytki w Polsce są dobrem wspólnym jako nieodłączny przejaw życia społecznego i kulturalnego obywateli. Art. 82 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej określa że „Obowiązkiem obywatela polskiego jest (…) troska o dobro wspólne". Art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że ochrona zabytków wszelkiego rodzaju, dziedzictwa materialnego i niematerialnego jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. „Rzeczpospolita Polska strzeże (…) dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska (…)".

3.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014r. poz. 1446) w sposób kompleksowy wyznacza prawne kwestie opieki nad zabytkami. Wyznacza zakres prac i badań oraz zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach. Organy administracji państwowej i samorządowej zobligowane są obowiązkiem wynikającym z ustawy do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Art. 3 - podaje definicje zabytku rozumianego jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4 - Ochrona zabytków polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1. Zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. Zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. Przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

5. Kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

Zgodnie z art. 6. ust. 1 ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
   a) krajobrazami kulturowymi,
   b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
   c) dziełami architektury i budownictwa,
   d) dziełami budownictwa obronnego,
   e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
   f) cmentarzami,
   g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
   h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
   a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
   b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
   c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
   d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
   e) materiałami bibliotecznymi,
   f) instrumentami muzycznymi,
   g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
   h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
b) cmentarzyskami,
c) kurhanami,
d) reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 - Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków,
2) uznanie za pomnik historii,
3) utworzenie parku kulturowego,
4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.3. Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego

Art. 71 ust. 2 – Zadaniem własnym jednostki samorządu terytorialnego jest sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada,

Art. 81 ust. 1 - Organ stanowiący powiatu może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale,

Art. 103 ust. 1 – Zadaniem starosty jest ustanawianie, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, społecznego opiekuna zabytków,

Art.. 12 ust. 1 – Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie,

Art. 18 - Zakłada obowiązek uwzględniania przy sporządzaniu analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, w strategii rozwoju powiatu, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w programach opieki nad zabytkami,

3.4. Organy ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 89 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organami ochrony zabytków są:

1) Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków; którego zakres zadań określa art. 90 ust. 2:
   a) opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
   b) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
   c) podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami,
   d) prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
   e) wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych,
   f) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
2) Wojewoda, w imieniu którego, zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków; zakres zadań którego określa art. 91 ust. 4:
   a) realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
   b) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
   c) prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,

d) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
e) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
f) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
g) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
h) upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
i) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków,

Zadania powiatu w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawiera Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013r. poz. 595 z późn. zm.), której art. 4 ust. 1 pkt 7 stanowi: „Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”;

3.5. Inne akty prawne

Ustawy:

1. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2014r. poz. 406)
2. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 518 z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2013r. poz. 1409 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2012r. poz. 647 z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2013r. poz. 1232 z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2013r. poz. 627 z późn. zm.)
7. Ustawa z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (tekst jednolity Dz. U. z 2012r. poz. 987 z późn. zm.)
8. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. z 2012r. poz. 642 z późn. zm.)
9. Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2011r., Nr 123 poz. 698 z późn. zm.)
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2014r. poz. 1118 z późn. zm.)

Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987).

2. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014r. poz.399).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
6. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Inne:

1. Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564).
2. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).
3. Europejska Konwencja Kulturalna przyjęta w Paryżu 19 grudnia 1954 r.
4. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego podpisana w Hadze 14 maja 1954 r.

5. Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych (Karta Wenecka) przyjęta w Wenecji w dniach 25 – 31 maja 1964 r.
6. Międzynarodowa Karta Ogrodów IFLA-ICOMOS (Karta Florencka) przyjęta 15 grudnia 1981r.
7. Europejska Konwencja Krajobrazowa podpisana 21 grudnia 2001 r.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa narodowego w relacji z opracowaniami na poziomie krajowym i wojewódzkim

4.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004 – 2013 i Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”

Narodowa Strategia Rozwoju kultury na lata 2004 – 2013 przyjęta została przez Radę Ministrów 21 września 2004r. w ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno-gospodarczego państwa.

Misją Narodowej Strategii Kultury jest: „zrównoważony rozwój kultury jako najważniejszej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Jest to rządowy dokument tworzący ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury określającej wspólne działania o charakterze horyzontalnym realizowane wiodąco przez Ministerstwo Kultury we współdziałaniu z innymi partnerami w realizacji działań kulturowych i jednostkami samorządu terytorialnego dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej Polski w warunkach rynkowych i współpracy z Unią Europejską.

Przesłanie Narodowej Strategii Rozwoju zwraca uwagę na szczególny aspekt, jakim stał się region i jego potrzeby w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach osiągnięcia głównego celu jakim jest zrównoważony rozwój kultury w poszczególnych regionach.

W 2005r. Ministerstwo Kultury przygotowało Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.

Narodowa Strategia w perspektywie lat 2004-2013 z przedłużeniem do 2020r. wyznaczyła następujące obszary strategiczne:

a) promocja czytelnictwa i wsparcie sektora książek i wydawnictw;
b) ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków;
c) rozwój szkolnictwa artystycznego, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz unowocześnianie programów edukacji artystycznej i dostosowanie ich do rynku pracy,
d) wzmocnienie efektywności działania i roli instytucji artystycznych kreowaniu sfery kultury, w tym i promocji polskiej twórczości artystycznej,
e) stworzenie systemu wspierania współczesnej twórczości artystycznej, stworzenie instytucji zajmujących się jej dokumentowaniem, gromadzeniem i udostępnianiem.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego.

W ramach intensyfikacji działań na rzecz ochrony zabytków i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, wyszczególniono jako wiodące następujące cele strategiczne:

a) przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
b) podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
c) poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
d) ograniczenie uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

4.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)

Dokument przyjęty Uchwałą Nr 78/06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego określa główne zasady realizacji polityki regionalnej władz województwa. W ramach procesów rozwojowych regionu jest ważnym punktem odniesienia powstających na poziomie województwa dokumentów programowych i planistycznych – regionalny program operacyjny, strategie sektorowe, programy i plany działań.

Strategia określa, jako 5. Cel pośredni – Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.

Jednym z działań w tej dziedzinie jest (5.3) Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Celem działań promocyjnych jest budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, jako obszaru o dużym potencjale rozwojowym, którego dynamiczny rozwój oparty jest na wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych oraz krajobrazowych. Promocja regionu powinna być ekspozycją jego mocnych stron, tj.: bogate dziedzictwo kulturowe regionu (zachowana i utrwalona spuścizna materialna i niematerialna), zróżnicowaniu kulturowym i obyczajowym poszczególnych podregionów, rozwoju agroturystyki oraz turystyki.

W tym celu podjęte będą następujące działania:

- wzmocnienie działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz włączenie ich do sieci w sąsiednich województwach;
- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikalne walory najważniejszych ciągów ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;
- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych;

Województwo mazowieckie, pomimo że posiada bogate dziedzictwo kulturowe, charakteryzujące się dużą liczbą zabytków wpisanych do rejestru (4 pozycja w kraju) nie ustrzegło się również problemów. Do najważniejszych należą:

- spadek liczby instytucji kultury pociągający za sobą zmniejszenie oferty kulturalnej regionu;
- licznie występujące w regionie znajdują się bardzo często w złym stanie technicznym, zaś zabudowa drewniana ulega postępującej eliminacji z krajobrazu kulturowego Mazowsza;
- brak promocji i mała wiedza dotycząca regionu oraz niewystarczająca identyfikacja mieszkańców z Mazowszem;
- należy dążyć do wsparcia towarzystw regionalnych i lokalnych oraz organizacji pozarządowych, które pełnią istotną rolę w pielęgnowaniu i kultywowaniu tożsamości regionalnej.

4.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął 7 czerwca 2004r. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, dokument stanowiący integralną część Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. W swoich założeniach określa politykę przestrzenną ponadsektorową województwa, wskazując kierunki działań dla wszystkich gmin i powiatów.

Podstawowym celem Programu jest określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego, w tym ochrona i wykorzystanie wartości kulturowych.

Celem polityki w zakresie ochrony i wykorzystania wartości kulturowych jest kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza, a w szczególności poprzez:

- pomniki historii,
- najcenniejsze miejsca i miejscowości historyczne,
- rejony o cennych walorach krajoznawczo-kulturowych,

W materialnym i przestrzennym wymiarze ochrona obejmie:

- krajobrazy kulturowe,
- krajobrazy kulturowe wsi i małych miast,
- zespoły budownictwa drewnianego,
- układy ruralistyczne i urbanistyczne,
- miejsca pamięci narodowej.

4.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

Program obejmujący lata 2006-2009 został wprowadzony w życie Uchwałą Nr 226/05 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2005r.

Określony w nim cel strategiczny:

„utrwalenie dziedzictwa kulturowego regionu w celu budowania tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej Mazowsza w kraju i za granicą w połączeniu z aktywizacją obywatelską i zawodową społeczności lokalnych; kreowanie turystycznych pasm przyrodniczo – kulturowych"

realizowany był poprzez 5 celów operacyjnych, na które został podzielony :

1. Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu;
2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych;
3. Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców
4. Promocja walorów Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii
5. Zwiększanie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych.

Pomimo widocznych pozytywnych efektów wdrażania poprzedniego Programu wiele zdiagnozowanych wcześniej zagrożeń przestrzeni kulturowej pozostaje nadal aktualnych.

Z diagnozy stanu zachowania wartości środowiska kulturowego oraz zakresu i sposobu realizacji dotychczasowego Programu można wnioskować, że województwo mazowieckie ma predyspozycje, aby być regionem wykorzystującym potencjał kulturowy dla umacniania więzi społecznych i gospodarczych.

Zwiększające się zapotrzebowanie na dziedzictwo jako produkt kulturowy (zwłaszcza w turystyce), sprawia, że następuje zmiana punktu ciężkości z ochrony wartości zabytkowych na wykorzystanie tych wartości. Ważna jest świadomość, że współczesne społeczeństwa są odpowiedzialne wobec przyszłych pokoleń za stan zachowania dziedzictwa. Realizacja wizji województwa mazowieckiego – regionu o bogatym i różnorodnym dziedzictwie kulturowym, wyrazistej i opartej na tradycji tożsamości regionalnej wymaga podejmowania przez samorząd województwa wielu działań.

Dla zrozumienia potrzeby ochrony obiektów zabytkowych i krajobrazu kulturowego konieczne jest upowszechnienie informacji o wartościach zabytkowych obiektów, które stanowiły podstawę objęcia ich ochroną konserwatorską.

12 marca 2012r. Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął uchwałą Nr 42/12 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012 – 2015, który jest podstawowym dokumentem określającym politykę samorządu województwa w sferze sprawowania opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego racjonalnym wykorzystaniem, w którym wizją Programu jest stworzenie nowoczesnego, wielowątkowego produktu dostosowanego do współczesnych wymagań cywilizacyjnych.

Misją Programu jest:

Mazowsze regionem o bogatym i różnorodnym dziedzictwie kulturowym oraz wyrazistej i opartej na tradycji tożsamości regionalnej, wykorzystującym potencjał przeszłości dla rozwoju regionu oraz kreowania pasm turystyczno-kulturowych i umacniania więzi społecznych,

Zawarty w Programie cel strategiczny:

Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowanie postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystanie dziedzictwa dla rozwoju regionu

obejmuje 4 podstawowe cele operacyjne:

1. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu
2. Kształtowanie tożsamości regionu
3. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu
4. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych

realizację, których precyzują poszczególne kierunki działań, co w efekcie umożliwi wykreowanie norm z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami województwa mazowieckiego oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako czynnika kształtującego rozwój gospodarczy i społeczny regionu

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w relacji z opracowaniami na poziomie powiatowym

5.1. Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2004 - 2020

Specyfika powiatu grójeckiego – czyli to, co na pierwszy rzut oka różni ten region od innych w kraju – to stosunkowo niskie bezrobocie i gospodarka oparta na sadownictwie oraz przetwórstwie. Pełny opis tego regionu uzupełnia niezwykle atrakcyjne położenie w dorzeczu Pilicy, Jeziorki i Mogielanki oraz tradycje historyczne powiatu grójeckiego, traktować można jako główne obszary aktywności rozwoju powiatu. Strategia Rozwoju wskazuje między innymi na rozwój turystyki i rekreacji. Zwiększenie środków budżetowych przeznaczonych na sektor turystyki, na oświatę, edukację, kulturę i promocję powiatu, a w szczególności jego walorów kulturowych, mają wpłynąć na realizację tego priorytetowego działania.

Strategia w bezpośredni sposób nie odnosi się do sprawy ochrony zabytków znajdujących się na terenie powiatu, jednak w kilku istotnych kwestiach odwołuje się do zasobów dziedzictwa kulturowego. Wskazanie dziedzin pośrednio związanych z zasobami dziedzictwa kulturowego, jak np. turystyka i kultura, pozwala przyjąć, iż w opracowaniu tego dokumentu uwzględniono rolę zabytków, konieczność ich ochrony oraz możliwości adaptacji i wykorzystania ich potencjału.

5.2. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Grójeckiego

Jest średniookresowym dokumentem planistycznym, mającym na celu określenie głównych zamierzeń inwestycyjnych przewidzianych do realizacji na terenie powiatu w latach 2004-2006 przy zaangażowaniu środków własnych oraz zewnętrznych źródeł finansowania, w szczególności środków z funduszy strukturalnych. Ważną częścią Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Grójeckiego na lata 2004-2006 jest system finansowania zadań w przyjętych okresach programowania Unii Europejskiej, tj. lata 2004-2006 oraz 2007-2013. Opracowany schemat źródeł finansowania zadań obejmuje tylko okres pierwszy, gdyż nie jest znana alokacja środków w przyszłym okresie programowania. Jest dokumentem otwartym, umożliwia wprowadzanie korekt przyjętego Planu wynikających z procesu transformacji społeczno-gospodarczych oraz zmian hierarchii priorytetów przyjętych przez władze Powiatu Grójeckiego.

Program został opracowany w oparciu o średnio i długookresowe zamierzenia zawarte w Strategii Rozwoju Powiatu Grójeckiego, a także Powiatowego Programu Ochrony Środowiska. Wśród innych dokumentów, które wykorzystano przy opracowywaniu Programu Rozwoju Lokalnego znalazły się uchwały budżetowe na lata poprzednie i rok bieżący pozwalające określić realne możliwości finansowania wskazanych zadań.

Plan rozwoju Lokalnego Powiatu Grójeckiego jest zgodny z:

- Narodowym Planem Rozwoju,
- Podstawami Wsparcia Wspólnoty,
- Zintegrowanym Programem Operacyjnym Rozwoju Regionalnego,
- Uzupełnieniem Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego,
- Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w relacji z opracowaniami na poziomie gminnym

a) Gminne Programy Opieki nad Zabytkami:

- Gmina Belsk Duży:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Belsk Duży na lata 2011-2015 na podstawie Uchwały Nr XIV/103/2011 Rady Gminy Belsk Duży z dnia 28 grudnia 2011r.

- Gmina Błędów:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Błędów na lata … na podstawie Uchwały Nr … Rady Gminy Błędów z dnia … .

- Gmina Chynów:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Chynów na lata 2009-2012 na podstawie Uchwały Nr XXXI/193/2010 Rady Gminy w Chynowie z dnia 27 stycznia 2010r.

- Gmina Goszczyn:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goszczyn na lata 2012-2015 na podstawie Uchwały Rady Gminy Goszczyn Nr XVI/87/2012 z dnia 28 czerwca 2012r.

- Gmina Grójec:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Grójec na lata 2012-2015 na podstawie Uchwały Nr XXX/227/12 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 10 września 2012r.

- Gmina Jasieniec:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Jasieniec na lata 2012-2015 na podstawie Uchwały Nr XV.74.2011 Rady Gminy Jasieniec z dnia 29 grudnia 2011r.

- Gmina Mogielnica:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mogielnica na lata 2012-2016 na podstawie Uchwały Nr XXVI/144/2012 Rady Miejskiej z dnia 7 maja 2012r.

- Gmina Nowe Miasto nad Pilicą:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Nowe Miasto nad Pilicą na lata 2010-2014 na podstawie Uchwały Nr III/10/2010 z dnia 10 grudnia 2010r.

- Gmina Pniewy:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pniewy na lata 2010-2013 na podstawie Uchwały Nr XLVIII/261/10 z dnia 12 lipca 2010r.

- Gmina Warka:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016 Gminy Warka na podstawie Uchwały Rady Miejskiej Nr XL/287/13 Rady Miejskiej w Warce z dnia 26 czerwca 2013r.

b) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

Belsk Duży:

- Uchwała nr XLVI/287/2014 Rady Gminy Belsk Duży z dnia 3 września 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla ujęcia wód podziemnych nr II w Łęczeszycach
- Uchwała nr XXVII/185/2013 Rady Gminy Belsk Duży z dnia 20 lutego 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu siłowni wiatrowych dla zakładu Ferrero w sołectwie Belsk Duży
- Uchwała nr XV/ 114/2012 Rada Gminy w Belsku Dużym z dnia 25 stycznia 2012r. w sprawie częściowej zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części sołectwa Belsk Duży.
- Uchwała nr XV/113/2012 Rada Gminy w Belsku Dużym z dnia 25 stycznia 2012r. w sprawie 1. stwierdzenia zgodności projektu zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części sołectwa Belsk Duży, obejmującego obszar leżący przy drodze wojewódzkiej nr 728, w obrębie działek nr ewidencyjny 34, 35 i 36

z zapisami ustaleń i rysunkiem studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego 2. rozstrzygnięcia o sposobie rozpatrzenia uwag zgłoszonych do projektu zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego 3. rozstrzygnięcia o sposobie finansowania inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej należących do zadań własnych Samorządu na obszarze objętym zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- Uchwała nr XXII/168/2008 Rady Gminy Belsk Duży z dnia 3 grudnia 2008r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów o funkcji mieszkalno - usługowej w Sołectwie Odrzywołek.

Błędów:

- Uchwała nr XVIII.116.2012 Rady Gminy w Błędowie z dnia 28 sierpnia 2012r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Błędów obejmujący część sołectwa Bielany- obręb PGO Bielany.

Chynów:

- Uchwała nr XXXII/229/2014 Rady Gminy Chynów z dnia 18 września 2014r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi: Drwalew, Pieczyska, Sułkowice, Chynów, Wola Chynowska, Edwardów i Nowe Grobice
- Uchwała nr XXVIII/205/2014 Rady Gminy Chynów z dnia 11 kwietnia 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar część wsi Barcice Drwalewskie
- Uchwała nr XXIV/177/2013 Rady Gminy Chynów z dnia 19 listopada 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar część wsi Widok.
- Uchwała nr XXIV/176/2013 Rady Gminy Chynów z dnia 19 listopada 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar fragmentu wsi Martynów OBSZAR I
- Uchwała nr XXIV/175/2013 Rady Gminy Chynów z dnia 19 listopada 2013r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar część wsi Hipolitów dz.3, dz.4, dz.5

- Uchwała nr XXI/157/2013 Rady Gminy Chynów z dnia 13 czerwca 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar części wsi Wola Pieczyska ozn. 1-2-3-4-5-6
- Uchwała nr XXI/156/2013 Rady Gminy Chynów z dnia 13 czerwca 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Grobice
- Uchwała nr XIII/80/2012 Rady Gminy Chynów z dnia 20 marca 2012r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar części wsi Edwardów, Sułkowice i Drwalew.
- Uchwała nr XIII/79/2012 Rady Gminy Chynów z dnia 20 marca 2012r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Henryków
- Uchwała nr IX/51/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 30 września 2011r. w sprawie sprostowania oczywistej omyłki w Uchwale Rady Gminy w Chynowie nr XXX/225/02 z dnia 2002.07.08 /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego nr 207, poz.5148/ o uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru wsi Budy Sułkowskie, Grabina, Nowe Grobice, Wola Pieczyska
- Uchwała nr IX/50/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 30 września 2011r. w sprawie w sprawie sprostowania oczywistej omyłki w załączniku nr 1 do Uchwały Nr XXXIII/213/10 Rady Gminy Chynów z dnia 30.04.2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Widok i Węszelówka.
- Uchwała nr IX/49/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 30 września 2011r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar fragmentu wsi Martynów, dz. 51/1, 51/2, 52, 56, 57.
- Uchwała nr V/32/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 18 kwietnia 2011r. w sprawie sprostowania oczywistej omyłki w załączniku nr 1 do Uchwały Nr XXXIII/213/10 Rady Gminy Chynów z dnia 30.04.2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Widok i Węszelówka.
- Uchwała nr IV/25/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 29 marca 2011r. w sprawie sprostowania oczywistej omyłki w uchwale nr XXXI/222/06 z dnia 28 kwietnia 2006 r.

o uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru miejscowości: Drwalew, Pieczyska, Sułkowice, Chynów, Wola Chynowska i Edwardów oraz zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie fragmentu obszaru miejscowości Nowe Grobice w gminie Chynów.

- Uchwała nr IV/25/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 29 marca 2011r. w sprawie sprostowania oczywistej omyłki w uchwale nr XXXI/222/06 z dnia 28 kwietnia 2006 r. o uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru miejscowości: Drwalew, Pieczyska, Sułkowice, Chynów, Wola Chynowska i Edwardów oraz zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie fragmentu obszaru miejscowości Nowe Grobice w gminie Chynów.
- Uchwała nr III/15/2011 Rady Gminy Chynów z dnia 26 stycznia 2011r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Chynów dla części dotyczącej działki nr 150/9 we wsi Chynów.
- Uchwała nr XXXV/234/10 Rady Gminy Chynów z dnia 28 września 2010r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Grobice.
- Uchwała nr XXXIV/219/2010 Rady Gminy Chynów z dnia 30 lipca 2010r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Barcice Drwalewskie.
- Uchwała nr XXXIII/213/2010 Rady Gminy Chynów z dnia 30 kwietnia 2010r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Widok i Węszelówka.
- Uchwała nr XXXIII/212/2010 Rady Gminy Chynów z dnia 30 kwietnia 2010r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar wsi Hipolitów.

Goszczyn: *brak*

Grójec:

- Uchwała nr LV/428/14 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 22 września 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Grójca

- Uchwała nr LV/427/14 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 22 września 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Falęcin
- Uchwała nr XLIX/377/14 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 17 marca 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miejscowości Falęcin
- Uchwała nr XLIX/387/14 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 17 marca 2014r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Centrum" miasta Grójca w kwartale 33.Kwn-Pv, obejmującą część terenu działki ewidencyjnej nr 1417 położonej przy ul. ks. Piotra Skargi w Grójcu.
- Uchwała nr XLVIII/368/14 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 20 stycznia 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar części miasta Grójca
- Uchwała nr XXX/228/12 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 10 września 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Grójca uchwalonego uchwałą nr XXXI/228/08 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 8 września 2008 roku.
- Uchwała nr XXVII/168/12 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 27 kwietnia 2012r. w sprawie: uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar części wsi Słomczyn.
- Uchwała nr XLVI/367/09 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 31 sierpnia 2009r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar części wsi Słomczyn.
- Uchwała nr XXXVIII/284/09 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 9 lutego 2009r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr geod. nr 222/1, 222/2, 222/3, 222/4, 222/5, 222/6, 222/7, 222/8, 222/9, 222/10, 222/11, 222/12, 222/13, 222/14, 222/15, 222/16, 222/17, 222/18, 222/19, 222/20, 222/21 (przed podziałem nr geod. 222) i części działki nr 230 położonych we wsi Mirowice w gminie Grójec uchwalonego Uchwałą Nr LI/366/06 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 19 czerwca 2006 roku, ogłoszonego w Dz.Urz.Woj. Mazowieckiego Nr 130 z dnia 7 lipca 2006r, poz.4273.

- Uchwała nr XXXVIII/285/09 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 9 lutego 2009r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr geod. 60/1, 60/2, 60/3, 60/4, 60/5, 60/6, 60/7, 60/8, 60/9, 60/10, 60/11, 60/12, 60/13, 60/14 (przed podziałem nr geod. 60) położonych we wsi Mirowice w gminie Grójec uchwalonego uchwałą Nr LI/365/06 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 19 czerwca 2006 roku, ogłoszonego w Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego nr 130 z dnia 7 lipca 2006r, poz.4272.
- Uchwała nr XXXVIII/286/09 Rady Miejskiej w Grójcu z dnia 9 lutego 2009r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar części wsi Głuchów.

Jasieniec:

- Uchwała nr V.21.2013 Rady Gminy Jasieniec z dnia 26 czerwca 2013r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Olszany.
- Uchwała nr VIII.38.2012 Rady Gminy Jasieniec z dnia 13 września 2012r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze działek nr: 114/2, 114/11, 128/33, 358/3, 128/36, 362, 128/37, 358/4, 36, 37, 91/2 oraz części działek nr 88, 90, 92/3, 92/4, 92/5 w Jasieńcu i nr 89 w Warpęsach.
- Uchwała nr XXXV/1/10 Rady Gminy Jasieniec z dnia 28 stycznia 2010r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Olszany.

Mogielnica:

- Uchwała nr XXVIII/154/2012 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 18 czerwca 2012r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu sołectw Tomczyce i Ulaski Gostomskie w gminie Mogielnica. na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 literami od A do W.
- Uchwała nr XXI/107/2011 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 29 listopada 2011r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006r.

- Uchwała nr XXII/117/2011 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 28 listopada 2011r. sprostowania oczywistej omyłki w uchwale Nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006r.
- Uchwała nr V/20/2010 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 29 grudnia 2010r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006.
- Uchwała nr LVI/321/2010 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 23 czerwca 2010r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006 r.
- Uchwała nr LV/312/2010 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 28 maja 2010r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XLII/333 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006.
- Uchwała nr LV/311/2010 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 28 maja 2010r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XXXII/190/96 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 26 kwietnia 1996 roku.
- Uchwała nr XLIX/289/2009 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 22 grudnia 2009r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru o nazwie ,, Teren A - Izabelin" położonego w sołectwie Izabelin, gmina Mogielnica.
- Uchwała nr XLVI/262/2009 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 22 września 2009r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006 roku.
- Uchwała nr XLII/255/2009 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 24 czerwca 2009r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale Nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21.07.2006r.
- Uchwała nr XXXVIII/234/2009 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 30 marca 2009r. w sprawie zmiany zapisu w uchwale nr XLII/333/2006 Rady Miejskiej w Mogielnicy z dnia 21 lipca 2006r.

<u>Nowe Miasto nad Pilicą:</u>

- Uchwała nr XXXVII/227/2013 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 5 lipca 2013r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta na terenie obejmującym działki nr ew. 1869, 696, 1835, 1836/2 położone pomiędzy cmentarzem a terenem Publicznej Szkoły Podstawowej w Nowym Mieście nad Pilicą.

- Uchwała nr XXVI/142/2012 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 14 września 2012r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na terenie działek nr 214, 215, 216 i 217 położonych w miejscowości Sacin w Gminie Nowe Miasto nad Pilicą na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 symbolami od a do d.
- Uchwała nr XII/63/2011 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 7 października 2011r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na terenie działki nr 219/7 położonej przy ul. Wczasowej w Nowym Mieście nad Pilicą na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 symbolami od A do S.
- Uchwała nr XII/62/2011 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 7 października 2011r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego na terenie działki nr 219/7 położonej przy ul. Wczasowej w Nowym Mieście nad Pilicą na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 symbolami od A do S.
- Uchwała nr VII/40/2011 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 15 kwietnia 2011r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na terenie działek nr 214, 215, 216 i 217 położonych w miejscowości Sacin w Gminie Nowe Miasto nad Pilicą na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 symbolami od A do D.
- Uchwała nr XLI/257/2009 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 18 grudnia 2009r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Nowe Miasto nad Pilicą dla działek o numerach ewidencyjnych 878 i 879, na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 symbolami; A, B, C, D-A w Nowym Mieście nad Pilicą.
- Uchwała nr XXXI/203/2009 Rady Miejskiej w Nowym Mieście nad Pilicą z dnia 23 stycznia 2009r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nowe Miasto nad Pilicą w miejscowości Jankowice – „Folwark”, na obszarze oznaczonym na załączniku graficznym nr 1 symbolami od a do l.

Pniewy:

- Uchwała nr XLII/203/14 Rady Gminy Pniewy z dnia 23 maja 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Pniewy na obszarze działek nr 140/3 i 191 położonych we wsi Wola Pniewska
- Uchwała nr XLII/202/14 Rady Gminy Pniewy z dnia 23 maja 2014r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Pniewy.
- Uchwała nr XXXVIII/177/13 Rady Gminy Pniewy z dnia 30 grudnia 2013r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Pniewy.
- Uchwała nr XVIII/106/12 Rady Gminy Pniewy z dnia 14 czerwca 2012r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Pniewy uchwalonego Uchwałą Nr XXIX/208/2002 Rady Gminy w Pniewach z dnia 28 czerwca 2002r. na obszarze:
  - działki nr.ewid. 38 położonej we wsi Michrów-Stefów,
  - działki nr.ewid. 26/19, położonej we wsi Dąbrówka,
  - działki nr.ewid. 363/18,314/2 i części działki nr ewid. 311/5, położonych we wsi Przęsławice,
  - działki nr.ewid.48 ,położonej we wsi Wilczoruda-Parcela,
  - działki nr.ewid. 78/2, położonej we wsi Natalin,
  - działki nr.ewid. 35, położonej we wsi Kornelówka,

zwaną dalej planem.

- Uchwała nr XLV/244/10 Rady Gminy Pniewy z dnia 17 marca 2010r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Pniewy uchwalonego uchwałą nr XXIX/208/2002 Rady Gminy w Pniewach z dnia 28 czerwca 2002r. na obszarze działek nr ewidencyjny 46 i 29, położonych w sołectwie Osieczek.

Warka: *brak*

7. Zasoby oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu grójeckiego

7.1. Zarys historii obszaru

Powiat grójecki zawsze obejmował znaczną cześć dawnej Ziemi Czerskiej, terenu niezwykle ważnego dla historii Mazowsza. Przez ten obszar przebiegały wówczas (XII i XIIIw.) ważne międzynarodowe szlaki handlowe: z Torunia do Włodzimierza na Rusi, wzdłuż Wisły przez Płock, Zakroczym, Czersk, z odgałęzieniem łączącym Pomorze z Rusią przez Toruń, Gostynin, Rawę Mazowiecką, Nowe Miasto nad Pilicą, Radom. Pomniejsze trakty prowadziły z Radomia przez Grójec do Warszawy oraz z Grójca przez Czersk do Garwolina. W okresie niespełna stulecia (XIV i XVw.) większe skupiska ludności na Mazowszu południowym uzyskały prawa miejskie (Mogielnica w 1317r., Warka, Czersk, Tarczyn, Goszczyn, Przybyszew, Nowe Miasto nad Pilicą oraz Grojec w 1419r.). Do połowy XIII w. Grójec jedna z najstarszych miejscowości południowego Mazowsza pełnił nadrzędne funkcje w organizacji państwowej (np. gród kasztelański) i kościelnej (kolegiata). Pozycji nie utracił nawet po przeniesieniu ośrodka władzy do Czerska. Od XIV wieku aż do upadku Polski w końcu XVIII w. Grójec był siedzibą powiatu grójeckiego, wchodzącego w skład ziemi czerskiej, podobnie jak powiaty warecki, czerski i garwoliński (od XVI do XVII w. ziemia czerska należała do Województwa Mazowieckiego), a także ważnym ośrodkiem administracji kościelnej. Na przełomie XIX i XX wieku dekanat grójecki liczył 30 parafii. Do Grójca przyjeżdżała szlachta z całego Mazowsza na sądy. Swoje siedziby rodowe miały tu znaczące rody, m.in. Błędowscy, Boglewscy, Chynowscy, Ciołkowie, Drwalewscy, Grzegorzewscy, Lubomirscy, Kozietulscy, Lipscy, Michałowscy, Prażmowscy, Rembertowscy, Świdzińscy. Z Grójecczyzny pochodzi lub związało z nim swoje losy wiele znanych i cenionych postaci historycznych, m.in., Jędrzej Święcicki - pierwszy dziejopis Mazowsza (początek XVII w.), ksiądz Piotr Skarga Pawęski z Grójca (zm. 1612) - kaznodzieja królewski i pisarz religijno-polityczny, autor „Kazań Sejmowych" i "Żywotów Świętych", Adam Jarzębski (zm. ok.1649) z Warki - muzyk, architekt, poeta, Grzegorz Knapiusz (zm.1639) z Grójca - leksykograf, autor słownika polsko-łacinsko-greckiego, Adam Boniecki (zm. 1909) - autor i wydawca „Herbarza Polskiego", Kazimierz Pułaski (zm. 1779) – syn Starosty Wareckiego Józefa Pułaskiego - bohater Polski i Stanów Zjednoczonych, Bazyli Walicki (zm.1802) - wojewoda rawski, Piotr Wysocki

(zm. 1874) - bohater nocy listopadowej 1830 r., Jan Kozietulski (zm. 1821) - pułkownik, uczestnik wojen napoleońskich, bohater spod Somosierry, Józef Wybicki (zm. 1822) – autor *Mazurka Dąbrowskiego,* polskiego hymnu narodowego.

Upadek Polski w końcu XVIII w. i zabory zdeterminowały dalsze dzieje lokalno-regionalnej społeczności, czemu dały wyraz wielkie zrywy narodowe. Dwa w nich – powstanie listopadowe (1830/31) i styczniowe (1863) odbiły się szerokim echem na całym Mazowszu. Na obszarze Grójeccczyzny miały swoich bohaterów m.in. Piotra Wysockiego z Warki, bohatera Nocy Listopadowej w 1830r., czy podpułkownika Władysława Kononowicza z czasów postania styczniowego.

W sensie administracyjnym nowoczesny powiat grójecki powstał w 1867 roku jako część Guberni Warszawskiej. W 1879 roku dołączono do niego powiat górnokalwaryjski.

W dwudziestoleciu międzywojennym (1918 - 1939) powiat wchodził w skład województwa warszawskiego z czasów Rzeczypospolitej Szlacheckiej (o powierzchni 1699 km2 ze 127.058 mieszkańcami). w jego obręb wchodziły cztery miasta: Grójec, Mogielnica, Góra Kalwaria i Warka oraz osiemnaście gmin wiejskich: Belsk, Błędów, Borowe, Czersk, Drwalew, Jasieniec, Jazgarzew, Kąty, Kobylin, Konie, Komorniki, Konary, Mechanice, Lipie, Nowa Wieś, Promna, Rykały i Wągrodno. Ten sam podział administracyjny obowiązywał podczas II wojny światowej. Powiat grójecki w znalazł się w obrębie Generalnego Gubernatorstwa w dystrykcie warszawskim. Administracją powiatu w czasie okupacji kierował Starosta (Kreishauptman). Po wojnie pozostał w granicach województwa warszawskiego. z jego terytorium wyłączono gminy: Czersk, Góra Kalwaria, Jazgarzew, Kąty, Wągrodno.

Od 1975 roku po likwidacji w Polsce powiatów, większość gmin byłego powiatu grójeckiego weszła w skład utworzonego wówczas województwa radomskiego. Wstępem do przywrócenia powiatów było powołanie w 1990 urzędów rejonowych. Urząd Rejonowy w Grójcu obejmował gminy: Belsk Duży, Błędów, Chynów, Goszczyn, Grójec, Jasieniec, Mogielnica, Nowe Miasto nad Pilicą, Pniewy, Promna i Warka. 1 stycznia 1999 r. po reformie administracyjnej, powiat grójecki wszedł w skład województwa mazowieckiego z siedzibą w Warszawie. Przywrócono też funkcję Starosty. Obecnie powiat obejmuje gminy: Belsk Duży, Błędów, Chynów, Goszczyn, Grójec, Jasieniec, Mogielnica, Nowe Miasto n. Pilicą, Pniewy i Warka.

7.2. Uwarunkowania geograficzne

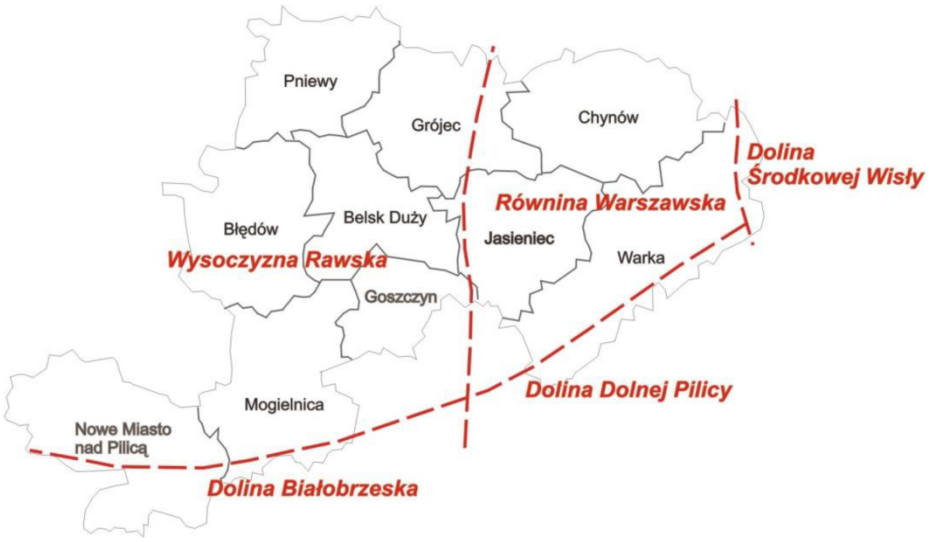

Położenie powiatu grójeckiego na tle jednostek fizyczno – geograficznych

Powiat Grójecki położony jest w południowej części województwa mazowieckiego na pograniczu Wysoczyzny Rawskiej (zwanej też Południowo – Mazowiecką) i Równiny Warszawskiej. Te podregiony geograficzne stanowią część Niziny Mazowieckiej, będącej wschodnim fragmentem Krainy Wielkich Dolin.

Jego zachodnia granica stanowi jednocześnie granicę z województwem łódzkim. Na północy graniczy z powiatami: żyrardowskim, grodziskim i piaseczyńskim, na wschodzie z powiatami: otwockim, garwolińskim i kozienickim, na południu z powiatami: białobrzeskim i przysuskim. Na zachodzie sąsiaduje z powiatami: opoczyńskim, tomaszowskim i rawskim należącymi do województwa łódzkiego.

Obszar powiatu stanowią niziny z dużymi deniwelacjami terenu. Naturalne granice administracyjne ograniczają od wschodu rzeka Wisła, na południu rzeka Pilica (pozostałe granice powiatowe mają charakter wytyczeń administracyjnych). Zasadniczą sieć wodną powiatu tworzy rzeka Pilica (największy lewy dopływ Wisły), Mogielanka, Jeziórka, Kraska, Molnica i ich dopływy.

Położenie powiatu grójeckiego pomiędzy subregionem radomskim a województwem łódzkim, jest dla powiatu grójeckiego dość ważne. Powiat grójecki położony jest 45 km na południe od Warszawy. Dogodne położenie w malowniczej krainie największego w kraju i Europie zwartego rejonu sadowniczego, na przecięciu najważniejszych arterii drogowych

i linii kolejowych naszego kraju sprawia, że powiat grójecki (podobnie jak całe województwo mazowieckie) posiada dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. w Grójcu - stolicy powiatu krzyżują się trasy kołowe : Gdańsk -Warszawa-Kraków w kierunku Rzymu i Berlin-Moskwa, a przez Warkę przebiega linia kolejowa z Warszawy do Krakowa.

Obecnie powiat zajmuje powierzchnię 1285,85 km kw., zamieszkuje w nim przeszło 96 000 osób.

Na terenie powiatu grójeckiego dominują gleby brunatno ziemne z przewagą kwaśnych i czarnoziemy. Obszar powiatu grójeckiego jest to region o typowo rolniczym charakterze. Użytki rolne zajmują powyżej 80% jego powierzchni (103775 ha – 81,8%). Najwięcej użytków rolnych znajduje się w gminach: Warka, Błędów i Goszczyn, gruntów leśnych w gminie Nowe Miasto nad Pilicą oraz Pniewy i Warka, gruntów pod wodami w gminie Warka i Nowe Miasto nad Pilicą (3 048 ha). Dominującą formą rolnictwa jest sadownictwo, które zajmuje 33889 ha, co stanowi 32,7% ogółu użytków rolnych powiatu grójeckiego.

Zasoby środowiska naturalnego

O bogactwie przyrodniczym i krajobrazowym powiatu grójeckiego świadczy spora ilość terenów leśnych. Lesistość powiatu grójeckiego wynosi 15 905 ha, co stanowi 12,5%. Lasy państwowe stanowią 8 580 ha (53,9 %), natomiast prywatne zajmują 7 325ha (46,1%), które wzajemnie się przenikają (największy kompleks „Nowe Miasto" stanowi 1700 ha lasów państwowych i 2000 ha prywatnych). Występujące ponad to grunty zadrzewione o powierzchni łącznej 1 803 ha, które w większości (77 %) stanowią własność prywatną. Są to głównie lite drzewostany olchowe. W krajobrazie rolniczym o znacznej intensywności, jaki charakteryzuje obszar powiatu, istotne znaczenie dla podtrzymania funkcjonowania biologicznego posiadają także małoprzestrzenne formy takie jak: aleje drzew przydrożnych, parki przydworskie, zadrzewienia cmentarzy, ogrody przydomowe, oczka wodne itp.

W ramach ochrony przed postępującą degradacją środowiska przyrodniczego powiatu, prowadzona jest polityka tworzenia terenów chronionych. Na terenie powiatu grójeckiego znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- rezerwaty
- obszary chronionego krajobrazu
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy

- pomniki przyrody

Obszary chronione na terenie powiatu grójeckiego

1. Rezerwaty

W granicach powiatu grójeckiego znajdują się 4 rezerwaty przyrody.

MODRZEWINA

Utworzono: 1959

Powierzchnia: 332,15 ha.

Położenie administracyjne: gmina Belsk Duży, powiat Grójec.

Rezerwat leży 1,5 km na północny zachód od wsi Belsk Duży.

Ochroną objęto tu starodrzew lasu mieszanego, z bogatym stanowiskiem modrzewia polskiego.

Dominującym zespołem leśnym jest w rezerwacie grąd subkontynentalny. Różnowiekowy drzewostan, z przewagą ponad stuletniego starodrzewu, tworzą tu głównie **modrzew i dąb, z domieszką sosny.** Dorodne modrzewie osiągają wysokość 40 m i średnicę pni 120 cm. W dolnej warstwie drzewostanu dominuje **grab, z domieszką lipy i porostu dębu**. Do atrakcji należą zrośnięte pary dębów z modrzewiami oraz 400-letnia kłoda modrzewia zwanego „Wojewodą".

W runie leśnym rosną m.in.: **paprotnik kolczysty, widłak goździsty, wawrzynek wilczełyko, traganek szerokolistny, jaskier płomiennik, pięciornik chłonny, pierwisonka lekarska, marzanka wonna i podkolan biały.**

Na terenie rezerwatu okresowo gniazduje **bocian czarny**.

ŁĘGACZ NAD JEZIORKĄ

Utworzony: 1995

Powierzchnia: 37,31 ha.

Położenie administracyjne: gmina Grójec, powiat Grójec

Rezerwat jest położony nad rzeką Jeziorką, o kilkaset metrów na północny zachód od wsi Głuchów. **Ochrona objęto tu fragment doliny rzeki oraz las łęgowy porastający jej prawy brzeg i bagniste dno doliny.** Las w rezerwacie reprezentuje zespół łęgu jesionowo-olszowego. Drzewostan tworzy tu niemal wyłącznie **olcha**, w wieku do 100 lat, z niewielka domieszką **brzozy, dębu, sosny i wierzb**. Bujny podszyt tworzą m.in. **czeremcha i kruszyna**. Wzdłuż rzeki spotyka sie także łozowiska. W rezerwacie występują **bobry** i w licznych miejscach są tu widoczne ślady ich działalności w postaci ściętych pni, fragmentów tam i rozlewisk.

TOMCZYCE

Utworzono: 1968
Powierzchnia: 57,99 ha.

Położenie administracyjne: gmina Mogielnica, powiat Grójec.

Rezerwat położony jest w granicach specjalnego obszaru ochrony ptaków Natura 2000 „Dolina Pilicy", o kilkaset metrów od wsi Tomczyce. **Ochrona objęto tu fragment pociętej wąwozami**

erozyjnymi zalesionej skarpy nad Pilicą, wznoszącej się o ponad 20 metrów nad poziomem rzeki. Skarpę porasta **sosnowy bór mieszany**, w wieku ponad 100 lat, reprezentujący zespoły **grądu subkontynentalnego i boru mieszanego**, z udziałem starych **sosen** o oryginalnym pokroju i nisko rozgałęzionych koronach. Domieszkę w drzewostanie sosnowym stanowią: **brzoza, modrzew, dąb, osika, lipa, klon i robinia akacjowa.** Na najniższym tarasie nadrzecznym wykształcił się wąski pas **łęgu jesionowo-olszowego, z drzewostanem z dominacją olchy oraz domieszka jesionu i wierzby białej**. Z rzadszych gatunków w rezerwacie rosną **paprotka zwyczajna i rokitnik zwyczajny**.

JEZIORA-OLSZYNY

Utworzono: 1995 r.

Powierzchnia: 5.06 ha

Położenie: gmina Mogielnica, powiat Grójec

Rezerwat leśny położony jest w południowej części uroczyska nad rzeką Jeziorką. Ogólna powierzchnia wynosi w tym 4,99 ha stanowi powierzchnia leśna. Celem utworzenia rezerwatu jest **ochrona i zachowanie naturalnego siedliska grądowego z drzewostanem położonego nad rzeką Jeziorką.** Rezerwat położony jest w jej pradolinie. Na torfach niskich stanowiących jej dno rosną drzewostany olszowe w wieku ok. 50 lat, a w miarę oddalania się od brzegów rzeki i wznoszenia terenu w miejscach mniej podmokłych występuje **osika** oraz **świerk**. Roślinność na podstawie wykonanych w rezerwacie zdjęć florystycznych wskazuje na **uwilgotniony łęg olszowo-jesionowy** *Circaeo-Alnotea* ze znaczna domieszką roślinności z klasy *Alnetea glutinosae*. Do ciekawszych gatunków nawiązujących do zbiorowisk wyżynnych należy **bez koralowy** (*Sambucus raemosa*). Badania w dolinie Jeziorki w latach 80-tych wykazały potrzebę wzbogacenia panującej w rezerwacie roślinności o nowe gatunki drzew tj.: jesion, wiąz szypułkowy i pospolity, klon zwyczajny, lipę drobnolistną, a także cis.

2. Obszary krajobrazu chronionego

Obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki”

Rozporządzeniem nr 39 Wojewody Mazowieckiego z dnia 19 kwietnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu na terenie Województwa

Mazowieckiego został ustanowiony Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki" o powierzchni 63422 ha. Część tego obszaru znajduje się na terenie gminy Nowe Miasto nad Pilicą. Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego nr 43 z dnia 05 maja 2005 r. określa zasady czynnej ochrony ekosystemów leśnych i wodnych na tym obszarze. Obszar ten obejmujący wycinek doliny Pilicy, wyróżnia się dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, wynikającymi ze znacznego zróżnicowania cech geomorfologicznych i krajobrazowych terenu: część północna – obramowana wysokim brzegiem doliny ze skarpą o dużym spadku, miejscami silnie erodowaną, z licznymi wąwozami i jarami, porośnięta gdzieniegdzie lasami, zadrzewieniami i zakrzewieniami rozproszonymi w obrębie rozległych połaci łąkowych, szuwarowych i bagiennych stanowi wyjątkowo malowniczy element krajobrazu; część południowa – w zasadzie równinna, pokryta jest rozległymi połaciami cennych biocenotycznie łąk, szuwarów i bagien z rozproszonymi zadrzewieniami i zakrzewieniami. Urozmaicenie krajobrazowe całego obszaru dopełniają bardzo liczne oczka i cieki wodne. Dolina Pilicy – niegdyś regularnie zalewana wodą zawiera w sobie specyficzny, niepowtarzalny układ mozaiki środowisk. W terasie zalewowej zachowały się zbiorowiska leśne rzadko spotykane w innych częściach Polski (fragmenty olsów, lasów łęgowych). Północny brzeg porastają zbiorowiska roślinności kserotermicznej z licznymi rzadkimi gatunkami. Niżej położone tereny zajmują zbiorowiska roślinności łąkowej o różnym stopniu uwilgotnienia – często z zespołami uznawanymi w Polsce za rzadkie. Występujące w obrębie doliny liczne starorzecza, zabagnienia, wilgotne łąki oraz fragmenty łęgów i olsów stwarzają dogodne warunki do gniazdowania wielu gatunków ptaków wymagających siedlisk zbliżonych do naturalnych – w tym ginących i zagrożonych wyginięciem. Uwzględniając bogactwo awifauny lęgowej oraz występowanie gatunków rzadkich w skali europejskiej obszar ten został zaliczony do systemu ostoi ptaków. Celem zabezpieczenia walorów środowiska przyrodniczego, w obrębie obszaru chronionego krajobrazu zasady i warunki zagospodarowania w/w obszaru określa Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego nr 43 z dnia 05 maja 2005 r.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Jeziorki".

Całkowita jego powierzchnia wynosi 16 020 ha, w tym w zasięgu Nadleśnictwa Grójec 2 306 ha. Teren ten obejmuje obszar pradoliny rzeki Jeziorki porośniętej resztkami lasów łęgowych w dolinie oraz sadów na wysoczyźnie. W granicach tego Obszaru Chronionego Krajobrazu znajduje się 15 drzew objętych ochroną prawną jako pomniki przyrody, 3 parki

miejskie, 8 parków zabytkowych oraz rezerwaty przyrody "Modrzewina", "Łęgacz" i "Olszyna". Utworzony został na podstawie Uchwały Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z 28.06.1983 r. (zaktualizowany późniejszymi rozporządzeniami Wojewody Mazowieckiego). Obszar ten leży na terenie powiatu grójeckiego.

Zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Dolina rzeki Mogielanki”

Przez obszar gminy przewija się malowniczym pasmem dolina Mogielanki o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Najbardziej malowniczy fragment doliny zlokalizowany pomiędzy miejscowościami Dziarnów - Główczyn Towarzystwo objęto ochroną prawną w formie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Dolina Mogielanki” ” ustanowiony Rozporządzeniem nr 36 Wojewody Mazowieckiego z dnia 13 lipca 2007r. O szczególnych wartościach tego terenu stanowią: cenne biocenotycznie kompleksy leśne z dobrze zachowanymi fragmentami łęgu olszowego, zbiorowiska łąkowe i łąkowo-pastwiskowe pokryte w znacznym stopniu roślinnością szuwarowo-torfowiskową, swobodnie rozproszone, zarazem układające się pasmowo wzdłuż koryta rzeki zadrzewienia, liczne cieki oraz niewielkie zbiorniki wodne z rozwinięta w ich obrębie fauną (stułbia zielona, stułbia słodkowodna, pająk topik, żyworódka jeziorna, żyworódka rzeczna, pływak żółtobrzeżek, kałużnica, płaszczyca szara, skójka malarska, rak rzeczny, traszka zwyczajna), zróżnicowana rzeźba terenu. Na obszarze tym występują rzadkie gatunki roślin (kosaciec żółty, storczyk, wełnianka, rzęsa garbata, grążel żółty, pływacz zwyczajny). Z awifauny lęgowej zarejestrowano około 70 gatunków, wśród nich liczne rzadkie chronione (brodziec samotny, kokoszka, strumieniówka, świerszczak, zimorodek, kropiatka, wodnik, dzięcioł zielony, słowik rdzawy). Ponadto w rejonie tym znajdują się ślady dawnego wydobycia torfu, koło Otalążki ślady bagiennego ośrodka pogańskiego z pierwszego tysiąclecia. Miedzy Mogielnicą a Miechowicami znajduje się ogród – galeria rzeźby zmarłego niedawno Franciszka Strynkiewicza. W miejscowościach: Dziarnów, Mogielnica, Miechowice, Główczyn widnieją ruiny starych młynów wodnych ze stawami.

3. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody

Na terenie powiatu znajdują się pomniki przyrody ożywionej. Wg stanu na dzień 01.01.2003 na obszarze powiatu grójeckiego znajduje się 51 pomników przyrody, w tym:

Gmina Belsk Duży - 4

Gmina Błędów - 1

Gmina Chynów - 4

Gmina Goszczyn - 5

Miasto i Gmina Grójec -7

Gmina Jasieniec - 8

Miasto i Gmina Mogielnica - 9

Miasto i Gmina Nowe Miasto nad Pilicą - 9

Miasto i Gmina Warka - 4.

Szlaki turystyczne

Istotnymi elementem promocji powiatu oraz warunkiem ochrony zabytków są szlaki turystyczne. Na terenie powiatu grójeckiego funkcjonuje kilka ich rodzajów. Usytuowane są głównie na terenach będących obszarami atrakcyjności turystycznej (cieki wodne, rezerwaty przyrody, zabytki).

Szlaki turystyczne rowerowe:

- **Szlak główny Krainy Jeziorki (szlak czerwony)**

Osuchów (gm. Mszczonów), gminy: Pniewy, Grójec, Prażmów, Tarczyn, Piaseczno, Konstancin-Jeziorna, aż do ujścia Jeziorki na Wiśle - **77,8 km**

Szlak wymagający ze względu na duże odległości, urozmaicony pod kątem nawierzchni. Bardzo malowniczy – podzielony na kilka odcinków, nadaje się do turystyki rodzinnej. Trasa odpowiednia na rower trekkingowy lub górski, chociaż jest sporo odcinków asfaltowych, nadających się na rower szosowy.

Osuchów – Wygnanka – Cychry – Przykory – Jeziorka – Przęsławice – Kocerany – Głuchów – Kośmin – Mirowice – Parcele Duże – Prace Duże – Łoś – Zalesie Górne – Żabieniec – Konstancin Jeziorna – Obory – Gassy – Obórki.

- **Szlak Kraski (szlak żółty)**

Łączy się ze szlakiem głównym Krainy Jeziorki w m. Zakrzewska Wola - Pieczyska - Chynów, gdzie dochodzi do Szlaku Rzeki Czarnej - **13 km**

Zakrzewska Wola – Gościeńczyce – Marianów – Pieczyska– Wola Pieczyska – Chynów.

- **Szlak Czarnej (szlak niebieski)**

Szlak ciekawy szczególnie dla mieszczuchów. Wiedzie wioskami, drogami asfaltowymi, mało uczęszczanymi przez pola, sady oraz wiejskie zabudowania.

Michalczew - Budziszyn - Chynów - Sułkowice - Czachówek - Czarny Las - Krępa - **20 km**

- **Szlak do Grójca (szlak czarny)**

Szlak do Grójca, choć bardzo malowniczy, może sprawić nieco kłopotu mniej wprawnemu rowerzyście. Trasa, zwłaszcza na początku, prowadzi słabej jakości leśnymi ścieżkami i polnymi drogami. Przydałby się tutaj rower przełajowy lub górski, zwykły rower szosowy może nie sprostać wymaganiom szlaku.

Jeziorka - Grójec - Kośmin, łącznik (**szlak czarny**) do Rezerwatu Modrzewina - **17 km**

Szlaki wodne kajakowe:

- **Szlak Pilicy** (od Nowego Miasta nad Pilicą do Mniszewa nad Wisłą)

Proponowana trasa ma **79 km** długości. Na jej przepłynięcie należy przeznaczyć 3 dni. Obejmuje niemal cały mazowiecki odcinek Pilicy.

Nowe Miasto nad Pilicą – Gostomia – Tomczyce – Górki, Świdno – Dębnowola – Przybyszew – Adamów-Góry – Białobrzegi – Brzeźce – Most na drodze do Brankowa – Most w Budach Michałowskich – Biała Góra – Warka, Niemojewice – Warka most drogowy – Winiary – Stara Warka – Rozniszew - Ostrołęka – Mniszew.

Szlaki piesze:

- **Szlak zielony MZ-5201-z** WARKA - GÓRA KALWARIA
- **Szlak niebieski MZ-5202-n** KRĘŻEL – POTYCZ
- **Szlak czerwony MZ-5204-c im. Witaliusza Demczuka** WARKA – LESIÓW
- **Szlak niebieski MZ-5216** DOMANIEWICE – NOWE MIASTO nad PILICĄ

7.3. Krajobraz kulturowy

W rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ***„Krajobraz kulturowy to przestrzeń, historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”.***

Pas krajobrazowy powiatu grójeckiego rozciąga się od doliny Pilicy na południu po Warszawę na północy, wzdłuż lewego brzegu Wisły - Równina Warszawska (gm. Warka, Chynów, Jasieniec, Grójec), od zachodu przechodzi w bardziej wyniesioną i pofalowaną Wysoczyznę Rawską (gminy: Pniewy, Błędów, Belsk Duży, Goszczyn, Grójec, Nowe Miasto nad Pilicą, Mogielnica, Jasieniec), na wschodzie opada w kierunku doliny Wisły stromą, ponad 20 metrową skarpą, podobnie na południu - ku dolinie Pilicy. Najwięcej

użytków rolnych znajduje się w gminach: Warka, Błędów i Goszczyn , lasów w gminie Nowe Miasto nad Pilicą oraz Pniewy i Warka.

Ziemia grójecka to nie tylko „królestwo jabłoni", ale także ogromne bogactwo kulturowe: średniowieczne grodziska, kościoły, niezliczone kapliczki, a nade wszystko pałace i dwory. Grójeckie na przełomie XVIII/XIX wieku stało się skupiskiem wielu ciekawych obiektów architektury ziemiańskiej. Obok cennych pałaców i pałacyków takich jak: w Małej Wsi, Świdnie, Nowym Mieście nad Pilicą, Warce, znajduje się tu kilkadziesiąt dworów i dworków.

Powiat grójecki może pochwalić się bogatą historią, wielkimi postaciami historycznymi i dziedzictwem kulturowym. Na jego terenie znajduje się spuścizna zamierzchłych czasów. Są to obiekty sakralne, zespoły pałacowo-parkowe, dworsko-parkowe, zabytki przemysłowe, pozostałe zabytki architektury, parki, cmentarze i stanowiska archeologiczne. Stan techniczny obiektów na terenie powiatu grójeckiego jest bardzo zróżnicowany. Obok obiektów znajdujących się w bardzo dobrym i dobrym stanie - występują także takie, które wymagają remontu.

Sieć osadniczą powiatu grójeckiego tworzą 4 miasta i 446 miejscowości w 10 gminach. Obsługę ludności na poziomie lokalnym pełnią miasta i miejscowości z funkcjonującą w nich administracją samorządową, instytucje i obiekty użyteczności publicznej, reprezentowane przez placówki oświatowe, kultury i sporu, służbę zdrowia, inne obiekty i usługi. Dla powiatu grójeckiego, ze względu na położenie ważną rolę na poziomie ponadlokalnym pełnią miasta: Warszawa i Radom. Z obiektów zabytkowych pełniących aktualnie tę funkcję wyróżnia się: ratusze (Grójec, Mogielnica, Warka), w Grójcu (budynek poczty, d. gimnazjum, obecnie PSP Nr3, budynki szpitala, potocznie zwanego „starym").

Lokalizacja zasobów mieszkaniowych na terenie powiatu grójeckiego jest zróżnicowana. Większe skupienie zabudowy występuje w miastach w postaci osiedli jedno i wielorodzinnych, a w części centralnej zabudową w postaci kamienic, usytuowanych wokół rynku i ciągów ulic. Godnym polecenia jest zachowany **układ urbanistyczny** w Mogielnicy. Układami urbanistycznymi pochwalić się mogą również Grójec, Nowe Miasto nad Pilicą oraz Warka.

Pozostała część jest rozproszona jako zabudowa zagrodowa z udziałem indywidualnej zabudowy jednorodzinnej. Z zabytków warto zwrócić uwagę na zachowane **zespoły folwarczne**, charakterystyczne dla obszarów wiejskich. Warto wymienić do dziś istniejący

zespół folwarczny w Starej Wsi oraz w Dańkowie (zespół dworsko-folwarczny). Zachowane **zespoły pałacowo-parkowe i dworsko–parkowe** w części wplatają się w układ przestrzenny danej miejscowości (np. pałace w Jasieńcu i Boglewicach) lub tworzą wyodrębnione obszary (pałace: w Małej Wsi, Drwalewie, Kobylinie, Warce, Świdnie, dwory w Dańkowie, Kociszewie). Warunki zabudowy powinny być ustalane tak, aby zachować kontynuację estetycznej zabudowy, unikać wznoszenia obiektów dysharmonijnych z otoczeniem, dbać o zachowanie zgodności nowej zabudowy z historycznymi układami przestrzennymi. Zalecane jest stosowanie form charakterystycznych dla regionu. Odnosi się to również do zabudowy istniejącej, aby obecne wymogi i potrzeby modernizacji nie doprowadziły do utraty historycznego charakteru danego obiektu lub układu przestrzennego.

Ważnym elementem krajobrazu kulturowego powiatu są miejsca kultu religijnego. Należą do nich kościoły oraz cmentarze istniejące na terenie powiatu. W większości są to zabytki, których prawa własności są uregulowane. Są odnowione i zagospodarowane. Obiekty te funkcjonują i są użytkowane zgodnie ze swoim przeznaczeniem. Godne polecenia są: **kościoły** w Grójcu (p.w. Mikołaja Biskupa), Jasieńcu (par. p.w. Św. Rocha), Lewiczynie (p.w. św. Wojciecha – Sanktuarium Matki Bożej Lewiczyńskiej), Chynowie (p.w. św. Trójcy), Mogielnicy (par. p.w. ś.w. Floriana), Nowego Miasta nad Pilicą (par. p.w. Opieki Matki Boskiej Bolesnej), Warce (par. p.w. św. Mikołaja), **klasztory**: w Łęczeszycach (zespół klasztorny paulinów), Nowym Mieście nad Pilicą (zespół klasztorny kapucynów), Warce (zespół klasztorny franciszkanów), **cmentarze** (ewangelicki, żydowski, rzymsko - katolicki) w Grójcu, w Lewiczynie (cmentarz kościelny), w Boglewicach (cmentarz rzymsko-katolicki), w Warce (cmentarz rzymsko-katolicki przy ul. Cmentarnej).

Wartość historyczną czy symboliczną mają Miejsca Pamięci Narodowej, związane z martyrologią narodów polskiego i żydowskiego, okresem powstania listopadowego i styczniowego, I i II wojną światową.

Na terenie powiatu grójeckiego istnieją 63 tego rodzaju podmioty, m.in. w Grójcu: Pomnik Pamięci Poległych i Pomordowanych w latach 1939-1945, bratnia mogiła 200 Żydów grójeckich pomordowanych w 1943r., pochowanych na terenie kirkutu w Grójcu, pomnik: Bohaterom poległym za wyzwolenie narodowe i społeczne, uzupełnione (w 1999r.) tablicą: działaczom delegatury Polskiego Państwa Podziemnego w Pow. Grójeckim i Żołnierzom Armii Krajowej Obwodu „Głuszec" Grójec poległym, pomordowanym oraz zmarłym w latach 1939-1956, cmentarz pamięci poległych w powstaniu styczniowym

w Gołębiowie (gm. Jasieniec), cmentarz powstańców 1863 roku w Belsku Dużym, w Warce: grób Piotra Wysockiego, bohatera nocy listopadowej, groby powstańców styczniowych – majora Marcina Ropelewskiego i Józefa Manczarskiego (cmentarz zwany starym), kopiec z żelaznym krzyżem, otoczony topolami na Błoniach, wzniesiony w 1927 roku na miejscu egzekucji ppłk. Władysława Kononowicza i jego dwóch towarzyszy – 4 czerwca 1863 roku.

Częstym motywem w krajobrazie kulturowym jest również mała architektura, czyli kapliczki (często spotykaną formą są kapliczki w formie pasyjek z kamiennym krzyżem lub żeliwnym odlewem), krzyże przydrożne (drewniane i metalowe) oraz figury, często otoczone płotkiem. Usytuowane na rozdrożach tworzą stały element krajobrazu. Dekorowane i konserwowane są najczęściej przez mieszkańców danej miejscowości, często z pomocą władz gminnych. Dzięki temu zachowały się w większości w dobrym stanie.

Ze względu na znaczną intensywność przekształcenia szaty roślinnej na terenie powiatu wszystkie połacie roślinności o bogatszym składzie gatunkowym posiadają istotne znaczenie dla przebiegu procesów biologicznych. Są to: zadrzewienia cmentarzy, zieleń towarzysząca obiektom użyteczności publicznej, zabudowie zagrodowej i mieszkaniowej, zadrzewienia przydrożne i zadrzewienia śródpolne.

7.4. Formy prawne ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu grójeckiego

Formami ochrony zabytków są:

a) wpis do rejestru zabytków, dokonywany na podstawie prawomocnej decyzji administracyjnej wojewódzkiego konserwatora zabytków,

b) uznanie za pomnik historii, dokonywane w drodze rozporządzenia przez Prezydenta RP,

c) utworzenie parku kulturowego, następuje w drodze uchwały rady gminy,

d) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

7.5. Obiekty zabytkowe na terenie powiatu

7.5.1. Zabytki nieruchome

Obszar powiatu grójeckiego bogaty jest w różnego rodzaju zabytki, a także miejsca o charakterze historycznym, które stanowią cenne źródło dziedzictwa kulturowego dla regionu. Jedną z cech charakterystycznych krajobrazu kulturowego powiatu jest różnorodność zabytków pod względem ich przeznaczenia, jak również usytuowanie.

Są to zabytkowe układy urbanistyczne miast, w których przeważają obiekty użyteczności publicznej i zabudowa mieszkalna, na obszarach rolniczych na uwagę zasługuje architektura dworska i folwarczna. Architektura sakralna (kościoły, zespoły klasztorne) wraz z budynkami towarzyszącymi, jak plebanie, dzwonnice oraz cmentarze jest charakterystyczna zarówno dla obszarów miejskich jak i terenów wiejskich.

W myśl art.6 ust.1 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

W oparciu o dane zamieszczone w Gminnych Programach Opieki nad Zabytkami oraz Gminnej Ewidencji Zabytków, na terenie całego powiatu grójeckiego wyróżnia się zabytki według następującej kategorii, zamieszczone w poniższej tabeli:

TYP OBIEKTU	**ILOŚĆ**	**WPISANY DO REJESTRU**
OBIEKTY SAKRALNE:		
kościoły	28	24
klasztory	3	3
kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia, inne	81	13
CMENTARZE		
rzymsko-katolickie	23	4
ewangelickie	4	4
prawosławne	1	-
żydowskie	3	2
UKŁADY URBANISTYCZNE	1 + 3	1

ZABUDOWA MIESZKALNA	381	6
OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ		
ratusze	3	3
budynki administracji publicznej, sądy, banki, poczta, szpitale, szkoły	17	3
inne	2	2
PAŁACE I DWORY	56	41
PARKI	59	44
ZESPOŁY FOLWARCZNE	4	2
stodoły, spichlerze, obory, chlewnie, gorzelnie i browary, stajnie, wozownie, inne	46	13
OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE		
zakłady przemysłowe	2	-
dworce kolejowe z infrastrukturą	3	1
spichrze, magazyny,	9	1
młyny	14	1
mleczarnie	1	-
kuźnie	4	1
inne	8	-

Na podstawie wykazu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie - Delegatura w Radomiu, poniższa tabela zawiera zabytki z z terenu powiatu grójeckiego wpisane do rejestru zabytków z podziałem na kategorię, miejscowość i dane rejestru:

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Wiek	Numer rejestru	Data wpisania do rejestru zabytków	Uwagi
BELSK DUŻY	Belsk Duży	kościół par. p.w. św. Trójcy	XVIII	140/A/58 25/A	16.04.1958 25.04.1980	
	Lewiczyn	kościół par. p.w. św. Wojciecha, drewn.	XVII	471/A/62 79/A/81	23.03.1962 10.03.1981	

		dzwonnica	XVII	471/A/62 79/A/81	23.03.1962 10.03.1981	
		cmentarz kościelny	XVII	471/A/62 79/A/81	23.03.1962 10.03.1981	
	Łęczeszyce	zespół klasztorny paulinów:	2 poł. XVII	478/A/62 82/A	23.03.1962 12.03.1981	
		- kościół, ob. par. p.w. św. Jana Chrzciciela				
		- dzwonnica				
		- klasztor				
		- kaplica cmentarna				
	Mała Wieś	zespół pałacowy:	XVIII	325/A/62 229/A 322/DR/10	7.01.1962 06.09.1983 16.06.2010	Dec. 322/DR/10 uzupełn. dec. 229/A w zakresie treści i obszaru granic oraz wyszczególnie nie nie wpisanych indywidualnie . obiektów. historycznych. t.j.: hydrofornia, dom mieszkalny, studnia, kaplica, dawna brama
		- pałac				
		- 4 pawilony				
		- budynek gospodarczy (dawna stajnia cugowa)				
		- park				
	Oczesały	park dworski	1 poł. XIX	296/A	19.07.1985	
	Odrzywołek	park	XVII-XVIII	298/A	19.07.1985	
	Rębowola	park	1 poł. XIX	295/A	19.07.1985	
	Stara Wieś	zespół folwarczny:	1 poł. XIX	552/A	17.09.1998	
		- gorzelnia				
		- magazyn spirytusu				
		- spichlerz				
		- stodoła				
		- obora				
		- magazyn				

		- warsztaty				
		- stróżówka				
GMINA BŁĘDÓW	Błędów	kościół par. p.w. św. Józefa	1882-84	283/A	04.03.1985	
		kościół fil. p.w. św. Prokopa Opata	1935-38	284/A	04.03.1985	
		plebania	1827	284/A	04.03.1985	
		cmentarz par. rzym.-kat	1 poł. XIX	378/A	23.03.1988	
		zespół pałacowy:	2 poł. XVIII/ XIX	463/A/62 29/A	23.03.1962 25.04.1980	
		- pałac (ruina)				
		- 4 pawilony				
		- park				
	Dańków	zespół dworski i folwarczny:	XIX/XX	482/A/62 28/A	23.03.1962 20.12.1999	pomieszczenie gospodarcze - budynek nr7 - skreślone z rejestru zabytków Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 08.12.2010r.
		dwór				
		oficyna				
		rządówka d. ogrodnika				
		gorzelnia				
		magazyn				
		pomieszczenia gospodarcze				
		spichrz				
		obora				
		obora				
		laboratorium				
		stodoła				
		wozownia				
		park				
	Lipie	kościół par. p.w. św. Trójcy	XVI, XX	477/A/62 80/A/81	23.03.1962 10.03.1981	
	Machnatka	dwór	XVIII/ XIX, pocz. XX	242/A	23.02.1984	

	Wilków	kościół par. p.w. św. Wawrzyńca, drewn.	XIX	489/A/62 182/A	23.03.1962 15.10.1982	
		dzwonnica	XIX	489/A/62 182/A	23.03.1962 15.10.1982	
		zespół dworski	XIX/XX	553/A	31.12.1998	
		- dwór				
		- park				
GMINA CHYNÓW	Budziszyn	zespół dworski:	XIX	168/A/58 35/A	8.12.1958 26.04.1980	
		- dwór				
		- park				
	Chynów	kościół par. p.w. św. Trójcy, drewn.	XVI	43/A/54 41/A	10.05.1954 28.04.1980	
	Drwalew	zespół kościoła par. p.w. św Piotra i Pawła:	XVIII	44/A	28.04.1980	
		- kościół				
		- dzwonnica				
		- ogrodzenie z kaplicami				
		- aleja lipowa do pałacu				
		zespół pałacowy:	poł. XIX			
		- pałac		350/A/62	2.02.1962	
		- oficyna		45/A	28.04.1980	
		- pawilon		534/A	1.10.1993	
		- park				
	Pieczyska	kościół par. p.w. Narodzenia NMP	XVIII 1876	107/A	06.04.1981	
	Żyrów	park	XIX/XX	301/A	19.07.1985	
GMINA GOSZCZYN	Goszczyn	kościół par. p.w. św. Michała	1878-86, 1913, 1930	1166/A 50/A	22.05.1975 07.05.1980	
GMINA GRÓJEC	Falęcin	zespół dworski:	1 poł. XIX	446/A	06.08.1990	
		- dwór				

		- park				
	Głuchów	zespół pałacowy: - pałac - park	k. XVIII-XIX	1055/A/74 51/A	22.05.1974 07.05.1980	
	Gościeńczyce	park		348/A	22.10.1986	
	Grójec	kościół par. p.w. św. Mikołaja	XV	67/A	05.03.1981	
		dzwonnica drewn.	1889	A - 1048	9.09.2011	dzwonnica drew. obok kościoła na działce nr. ew.1193, Obr. Grójec KW nr 55408 – Dec. MWKZ w Warszawie)
		cmentarz rzym-kat. (dz. Nr 1234/2), - najstarsza wschodnia część ograniczona od zachodu główną aleja cmentarną, ul. Mszczonowska		A - 1039	6.07.2011	
		cmentarz ewangelicki, ul. Mogielnicka	XIX	471/A	05.11.1991	
		cmentarz żydowski	1794-1942	407/A	08.05.1989	
		ratusz, Plac Wolności i ul. Armii Krajowej	1 poł. XIX	473/A/62 131/A	23.03.1962 12.02.1982	
		jatki miejskie, ul. Jatkowa i ul. Armii Krajowej	XIX	474/62	23.03.1962	
		poczta	XIX	475/A/62 129/A	23.03.1962 12.02.1982	
		szpital, ul. Piotra Skargi	XVIII-XIX	220/A/59 132/A	19.11.1959 12.02.1982	
		d. gimnazjum, ob. szkoła podstawowa, ul. Szpitalna 1	XIX	219/A 130/A	19.11.1959 12.02.1982	

		dom przy ratuszu	XIX	476/62	23.03.1962	
		dom, ul. Niepodległości 20	XIX	358/A	04.11.1986	
		dom, ul. Walki Młodych 11 (ob. ul. Piłsudskiego 11)	1907	322/A	30.08.1985	
		budynek A szpitala rejonowego przy ul. Piotra Skargi (dz. nr ew. 1405/2)	4 ćw. XIX	A - 1117	15.02.2013	Decyzja MWKZ w Warszawie
		Grójecka Kolej Dojazdowa – przestrzenny układ komunikacyjny	1892-1925	540/A/94 1586-A	30.05.1994 17.05.1994	
	Kobylin	zespół pałacowy:	1 poł. XIX (pałac przebudowany w 1900r.)	175/A	08.06.1982	
		- pałac				
		- park				
	Kociszew	zespół dworsko-pałacowy:	1935-36	A - 1197	21.12.2009	
	Kośmin	zespół dworski	XIX/XX	214/A	30.05.1983	
	Krobów	zespół dworski:	2 poł. XIX	1170/A/75 99/A	22.05.1975 18.03.1981	
		- dwór				
		- park				
		wiatrak koźlak	1922	21/A	26.02.1980	(nie istnieje ?)
	Lesznowola	park dworski	2 poł. XVIII	346/A/86	22.10.1986 29.05.1995	
		zespół dworsko – parkowy (decyzja uzupełniająca)			29.05.1995	
	Mirowice	park dworski		462/A	02.09.1991	
	Pabierowice	zespół dworski:	2 poł. XIX	1172/A/75 136/A	22.05.1975 15.02.1982 18.06.2000	
		- dwór				
		- park				
	Skurów	park	2 poł. XIX	349/A	24.10.1986	

	Uleniec	park	1 poł. XIX	347/A 662/2012	22.10.1986 03.07.2012	Decyzja uzupełniają a obszar i granice w/w parku: Dec. MKKZ w Warszawie 662/2012 z 03.07.2012r. – park: dz. Nr 3/47 o pow. 6.5035 ha
	Wola Worowska	pałac	2 poł. XIX	1176 220/A	22.05.1975 06.07.1983	
	Worów	kościół par. p.w. Serca Jezusowego	1898	1177/A/75 185/A	22.05.1975 15.10.1982	
	Zalesie	zespół pałacowy: - pałac - park	XIX	204/A	14.04.1983	
GMINA JASIENIEC	Boglewice	kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego	1900-1908	286/A	04.03.1985	
		cmentarz rzym.-kat.	2 poł. XIX	476/A	05.11.1991	
		zespół pałacowy:	2 poł. XIX	31/A	25.04.1980	MWKZ w Warszawie nr 172/2014r. uzupełniająca treść powyższej Dec. W zakresie określ. obszaru i granic parku tj. dz. nr 43/10 (pow. 5,0915ha) oraz dz. nr 43/12 (pow. 0,1250ha)
		-pałac	2 poł. XIX	1165/A/75	22.05.1975	
		- park	2 poł. XIX	31/A	25.04.1980	
	Gołębiów (k. Nowej Wsi)	kaplica	2 poł. XIX	2/A	14.02.1977	Obiekt też - kaplica, XIX, nr rej. 353/A/62 z 5.03.1962 oraz 134/A z 12.02.1982 w Nowej Wsi w gm. Warka

	Jasieniec	kościół par. p.w. św. Rocha		351/A/62 73/A	2.02.1962 09.03.1981	Uwaga! Kościół p.w. zesłania Ducha Św. A parafia p.w. Św. Rocha
		pałac	poł. XIX	1169/A 97/A	22.05.1975 18.03.1981	
	Jasieniec - Czersk	park		12/A	15.12.1978	park znajduje się przy pałacu w Jasieńcu wpisanego do rejestru zabytków , nr rej. 97/A z 18.03.1981
	Kurczowa Wieś	zespół dworski: - dwór - park - folwark	XIX/XX	544/A/95	06.05.1995	
	Rytomoczydła	zespół dworski: - dwór - park	1 poł. XIX	481/62 14/A/78	23.03.1962 15.12.1978 4.03.1997	
	Turowice	zespół dworski: - dwór - park	XIX	705/A/62 11/A	3.05.1962 15.12.1978	
	Warpęsy	zespół pałacowy: - pałac - park	poł. XIX	272/A	07.06.1984	
	Wola Bolewska	zespół dworski: - dwór - park	poł. XIX	1175/A/75 208/A	22.05.1975 14.04.1983	
	Wola Łychowska	zespół dworski: - dwór - park	2 poł. XIX	4/A	15.12.1978	
GMINA	Dylew	zespół dworski:	XIX/XX	1123/A/75	22.05.1975	

MOGIELNICA		- dwór		49/A	07.05.1980	
		- park		412/A	21.09.1989	
	Jastrzębia Stara	zespół dworski:	1 poł. XIX	60/A	15.11.1980	Obiekt błędnie wpisany na terenie gminy Promna
		- dwór		60/A	15.11.1980	
		- park		697	19.12.1957	
		- budynki gospodarcze		60/A	15.11.1980	
	Kozietuły	zespół pałacowy:	2 poł. XIX	548/A/97	17.01.1997	
		- pałac				
		- park				
	Michałowice	kościół par. p.w. Wszystkich Świętych	XVIII/XIX	483 88/A	23.03.1962 15.03.1981	
	Mogielnica	układ urbanistyczny		860	06.07.1970	
		kościół par. p.w. św. Floriana	XIX	90/A	13.03.1981	
		kościół fil. p.w. św. Trójcy, drewn., (ul. Wolska - na cmentarzu	XVIII	89/A	15.03.1981	
		cmentarz żydowski ul. Polesie	XIX-XX	526/A/92	08.04.1992	
		ratusz	k. XVIII	118/A 484/A/62	07.07.1981 23.03.1962	
		strażnica OSP, ul. Poświętne 13		424/A	14.02.1990	
		zagroda, ul. Krakowskie Przedmieście 18:		165/A	30.04.1982	Część obiektów tj. dom, stodoła, wozownia, spichlerz z oborą zostały skreślone z rej. Zabytków dec. GKZ w dn. 08 marca 2002r.
		- stajnia				
		- chlewnia z suszarnią				
	Ślepowola	zespół dworski:	poł. XVIII,	1173/A/75 219/A	22.05.1975 06.07.1983	
		- dwór				

		- park				
	Świdno	zespół pałacowy:	XIX	486/A/62 157/A	23.10.1962 16.03.1982	
		- pałac				
		- spichrz				
		- stróżówka				
		- park				
	Tomczyce	zespół pałacowy:	XIX	480/62	23.03.1962	
		- pałac				
		- stajnia				
		- park		355/86	04.11.1986	
	Wodziczna	dwór	2 poł. XIX	326/A	07.11.1985	
GMINA NOWE MIASTO NAD PILICĄ	Gostomia	zespół pałacowy:	XIX	306/A	19.07.1985 31.12.1998	
		- pałac				
		- park				
	Jankowice	park	pocz. XIX	299/A	19.07.1985	
	Łęgonice	kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela, drewn.	XVIII	773/A/67 84/A	27.12.1967 15.03.1981	
		dzwonnica, drewn.		774/A/67 83/A	27.12.1967 15.03.1981	
		zespół dworski:		115/A	07.07.1981	
		- dwór				
		- 2 czworaki - budynek mieszkalny – resztówka skreślono z rej. zabytków Dec. GKZ w Warszawie z 14 12.2001r.		262/A/67	27.12.1967	
		- park		775	27.12.1967	
	Nowe Łęgonice	kościół fil. p.w. św. Rocha	1922-28	441/A	19.11.1990	
	Nowe Miasto nad Pilicą	kościół par. p.w. Opieki Matki Boskiej	1856	550/A/97	15.12.1997	

		zespół klasztorny kapucynów:	2 poł. XVIII	443-XI-23	9.01.1950	
		kościół		263/A 92/A	27.12.1967 15.03.1981	
		klasztor		776/A 91/A	27.12.1967 15.03.1981	
		zespół pałacowy:	XVIII-XX			
		- pałac		421-XI-16 264 119/A	1948 27.12.1967 07.07.1981	
		- park		191-XI-5 778 551/A	26.10.1948 27.12.1967 12.02.1998	
		dom, pl. Wolności 15, drewn	1 poł. XIX	599-XI-56	19.06.1954	
	Waliska	kościół fil. p.w. św. Krzyża, drewn.,	1650	239/A	22.02.1984	
		park dworski	XIX/XX	290/A	19.07.1985	postanowienie uzupełniające treść w/w decyzji o granice i powierzchnię parku,tj. post nr 447/2014 z 09.09.2014r. - w sumie pow. parku - 2,6138ha
	Żdżary	kościół par. p.w. św. Mikołaja	2 poł. XIX	240/A	22.02.1984	
		park	XVIII	291/A	19.07.1985	
GMINA PNIEWY	Jeziórka	kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego	1925-31	360/A	20.05.1987	
	Jurki	dwór	k. XIX	381/A	30.03.1988	
		park przydworski położony w części działki nr Ew. 20/1	2 poł. XIX	A - 1246	04.06.2014	

	Karolew	cmentarz ewangelicki	1843-1944	525/A	01.02.1992	
	Michrów	park	pocz. XX	297/A	19.07.1985	
	Przęsławice	młyn wodny	1890	392/A	12.12.1988	
	Wola Pniewska	park		300/A	19.07.1985	
GMINA WARKA	Dębnowola	chałupa nr 40	XIX	469/62	23.03.1962	Wniosek o skreślenie w maju 2007r.
		chałupa nr 47	XIX	470/62	23.03.1962	Wniosek o skreślenie w maju 2007r.
	Gąski	cmentarz ewangelicki	1 poł. XIX 1944	486/A	11.05.1991	
	Lechanice	dwór	1915-18,	409/A/89	22.06.1989	
	Michałów Górny (Parcela)	pałac	2 poł. XIX	1171 110/A	22.05.1975 06.05.1981	dz. nr ew. 1353
		park przypałacowy (XIXw.) o pow. 2,19ha (na działce nr 1353) wraz z budynkiem kaplicy z 1860r. – dec MWKZ w Warszawie nr rej. A – 1231 z 17.02.2014r.		A - 1231	17.02.2014	
	Nowa Wieś	kaplica	XIX	353/A/62 134/A	5.03.1962 12.02.1982	Patrz: kaplica Gołębiów k/Nowej Wsi gm. Jasieniec
		zespół dworski:	1 poł. XIX	354/A/62 133/A	5.03.1962 12.02.1982	
		- dwór				
		- park				
		budynek kuźni z k. XIX w., dz. nr ew. 115/54 – A – 113 z dnia 18.12.2012r.	1 ćw. XX	A – 1113	18.12.2012	lokalizacja budynku na terenie zespołu dworsko – parkowego cz. gospodarcza - dz. nr ew. 115/54
	Palczew	park przydworski	poł. XIX	A - 1032	28.10.2003	

	Pilica	cmentarz ewangelicki	1836-1944	487/A	05.11.1991	
	Warka	kościół par. p.w. Św. Mikołaja	XIV-XVII, XX	487/A/62 177/A	23.03.1962 15.10.1982	
		zespół klasztorny franciszkanów:	XVII/XVIII	117/A/58 178/A	20.05.1958 15.10.1982	
		- kościół p.w. MB Szkaplerznej				
		- dzwonnica				
		- klasztor				
		ratusz	1 poł. XIX	488/A/62 202/A	23.03.1962 14.04.1983	
		dom ul. Długa 5 (ob. nr 3)	pocz. XIX	1174/A/75 203/A	22.05.1975 14.04.1983	
		najstarsza część cmentarza rzymsko – katolickiego, ul. Cmentarna	1 poł. XIX	A - 1072	4.05.2012	
	Warka - Winiary	zespół pałacowy:	XIX	215/A/83	06.06.1983 1.10.1997	
		- pałac (w dec. dwór)				
		- park				
	Wrociszew	kościół par. p.w. św. Małgorzaty	1894	237/A	22.02.1984	

Zabytki wpisane do rejestru Zabytków stanowiące własność powiatu grójeckiego:

Gmina	Miejscowość	Obiekt	Wiek	Numer rejestru	Data wpisania do rejestru zabytków	Uwagi
GRÓJEC	Grójec	szpital, ul. Piotra Skargi	XVIII-XIX	220/A/59 132/A	19.11.1959 12.02.1982	

	Tomczyce	zespół pałacowy:	XIX	480/62	23.03.1962	
		- pałac				
		- stajnia		355/86	04.11.1986	
		- park				
PNIEWY	Jurki	dwór	k. XIX	381/A	30.03.1988	
	Jurki	park przydworski	2 poł. XIX	621/A/14	04.06.2014	
WARKA	Warka - Winiary	zespół pałacowy:	XIX	215/A/83	06.06.1983 1.10.1997	
		- pałac (w dec. dwór)				
		- park				

7.5.2. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową".

W myśl art.6 ust.1 pkt 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zaliczono dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty, niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Wśród zabytków ruchomych z terenu powiatu grójeckiego znajdują się:

- obiekty stanowiące wyposażenie kościołów, np. w Grójcu (p.w. Mikołaja Biskupa), Jasieńcu (par. p.w. Św. Rocha), Lewiczynie (p.w. św. Wojciecha – Sanktuarium Matki Bożej Lewiczyńskiej), Chynowie (p.w. św. Trójcy), Mogielnicy (par. p.w. ś.w. Floriana), Nowego Miasta nad Pilicą (par. p.w. Opieki Matki Boskiej Bolesnej), Warce (par. p.w. św. Mikołaja, MB Szkaplerznej),
- nagrobki na cmentarzach parafialnych i przykościelnych, np. w Grójcu (ewangelicki, żydowski, rzymsko -katolicki), w Lewiczynie (cmentarz kościelny), w Boglewicach (cmentarz rzymsko-katolicki), w Warce (cmentarz rzymsko-katolicki przy ul. Cmentarnej).
- kapliczki przydrożne,

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Szczegółowy wykaz zabytków ruchomych oraz ich umiejscowienie zawierzają dane ujęte w Gminnych Programach Opieki nad Zabytkami.

7.5.3. Zabytki archeologiczne.

Zabytkiem archeologicznym jest każdy ślad działalności człowieka znajdujący się w ziemi lub pod wodą, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Można wyróżnić dwa typy zabytków archeologicznych – ruchome i nieruchome. Zabytki ruchome to przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości. Z perspektywy nauki i dziedzictwa znacznie ważniejsze są jednak archeologiczne zabytki nieruchome – stanowiska archeologiczne, czyli zespoły obiektów o charakterze kultowym, grobowym, mieszkalnym lub gospodarczym, otaczający je układ warstw glebowych oraz znajdujące się w nich zabytki ruchome.

W myśl art.6 ust.1 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki archeologiczne będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

cmentarzyskami, kurhanami, reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochrona dziedzictwa archeologicznego polega na zachowaniu stanowisk archeologicznych w stanie nienaruszonym.

Dziedzictwo archeologiczne jest nieodnawialne, ponieważ nie da się odtworzyć raz naruszonego układu warstw. Jedynym sposobem ochrony tego zasobu jest zachowanie miejsc zalegania zabytków w stanie nienaruszonym, tak, aby kolejne pokolenia mogły poznawać swoją przeszłość, stosując coraz bardziej skuteczne a jednocześnie mniej inwazyjne metody badawcze. Dotyczy to także archeologicznych badań wykopaliskowych, które są dopuszczalne tylko na stanowiskach zagrożonych zniszczeniem, np. w wyniku planowanej inwestycji budowlanej.

Na terenie powiatu grójeckiego Większość stanowisk są to ślady osadnictwa, osady i cmentarzyska pochodzące z okresu średniowiecznego i nowożytnego oraz kultur: przeworskiej i grobów kloszowych. Ponadto z informacji zawartych w kartach ewidencyjnych poszczególnych stanowisk wynika, że materiał zabytkowy pochodzący ze stanowisk jest nieliczny. Stanowi on głównie fragmenty ceramiki, naczyń w stanowiskach będących śladami osadnictwa. Natomiast w stanowiskach cmentarzysk lub grobów ślady grobów, szkieletów, ozdób.

Informacje odnośnie stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych na terenie powiatu grójeckiego, zawierają wykazy według dokumentacji Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Radomiu oraz badań terenowych. W oparciu o Gminne Programy Opieki nad Zabytkami oraz Gminne Ewidencje Zabytków wynika, że teren powiatu grójeckiego obejmuje przeszło 600 stanowisk archeologicznych. Jednym z cenniejszym stanowisk jest stanowisko w Grójcu (AZP 64-65, nr na obszarze 1, nr w miejscowości 1) wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego nr 33 z dnia 13 sierpnia 1954 roku. Jest to stanowisko obejmujące kościół, cmentarzysko oraz ślady osadnictwa i ślady osady miejskiej z okresu wczesnego średniowiecza (znaleziono tam ponad 20 szkieletów, fragmenty ceramiki, fragmenty płytek posadzkowych) oraz w Lewiczynie, gm. Belsk Duży, st. 1 – grodzisko stożkowate (0,50 ha) – nr rej. 746/A/67 z dnia 31.01.1967r.

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

1. **Lewiczyn**, gm. Belsk Duży, st. 1 - ***grodzisko stożkowate*** (0,50 ha)
   nr rej. 746/A/64 z dn. 31 stycznia 1964 r.

2. **Michałowice**, gm. Mogielnica, st. 2 - ***osada*** (0,30 ha)
   nr rej. 923/A/71 z dnia 20.10.1971 r.
3. **Otalążka**, gm. Mogielnica, st. 1 - ***osada*** (1,20 ha)
   nr rej. 766/A/67 z dnia 23.05.1967 r.
4. **Stamirowice**, gm. Mogielnica, st. 1 – ***osada starożytna*** (3,20 ha)
   nr rej. 918/A/71 z dnia 09.10.1971 r.
5. **Świdno**, gm. Mogielnica, st. 1 – ***osada starożytna*** (6,00 ha)
   914/A/71 z dnia 06.10.1971 r.
6. **Tomczyce**, gm. Mogielnica, st. 1 – ***osada starożytna*** (3,10 ha)
   nr rej. 942/A/71 z dnia 05.11.1971 r.
7. **Wola Worowska** , gm. Grójec, st. 1 - ***grodzisko stożkowate*** (0,10 ha)
   nr rej.: 247/A/60 z dnia 26.03.1960 r.
8. **Zastruże**, gm. Warka , st. 1 - ***osada*** (3,00 ha)
   nr rej.: 1062/A/74 z dnia 20.06.1974 r.
9. **Zawady**, gm. Chynów, st. 1 - ***osada*** (5,00)
   nr rej. : 912/A/71 z dnia 06.10.1971 r.
10. **Żdzary**, gm. Nowe Miasto nad Pilicą , st. 1 - ***osada*** (1,00 ha)
    nr rej. 1085/A/71 z dnia 02.11.1971 r.

7.5.4. Zabytki w zbiorach muzealnych

Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce, którego organizatorem jest Powiat Grójecki ma charakter historyczno-biograficzny i poświęcone jest Kazimierzowi Pułaskiemu oraz polskiemu wychodźstwu, ze szczególnym uwzględnieniem Stanów Zjednoczonych A.P. Muzeum od początku działalności gromadzi również zbiory związane z historią Warki i powiatu grójeckiego. Posiada ponad 1,7 tys. eksponatów oraz ok. 4,5 tys. woluminów. Zgromadzono tu wyposażenie dworu zamożnego szlachcica: zestawy mebli, malarstwo, tkaniny, broń, srebro, porcelanę, a także dokumenty, mapy i starodruki. W Warce funkcjonują również Muzeum Karawaningu (od 2009r.) i Muzeum Piwa.

Na terenie Nowego Miasta nad Pilicą istnieje **Muzeum Regionalne**, powstałe w miejscu Izby Pamięci Narodowej. Przechowywane w nim eksponaty zawierają się w kilku grupach tematycznych, takich jak: archeologia, etnografia, malarstwo, numizmatyka, militaria, fotografia oraz materiały archiwalne dotyczące regionu powiatu grójeckiego.

W Nowym Mieście nad Pilicą działa także **Muzeum Błogosławionego O. Honorata Koźmińskiego**, znajdujące się przy klasztorze O.O. Kapucynów. w Muzeum znajduje się wiele pamiątek po błogosławionym m.in. duży zbiór zdjęć, rękopisów, metryka chrztu, świadectwo maturalne oraz ręcznie zdobione pióro, którym pisał swe dzieła. Cenną pamiątką jest konfesjonał, w którym nie tylko spowiadał ale również zakładał zgromadzenia zakonne.

7.5.5.Wybrane zabytki o dużej wartości historycznej i architektonicznej w powiecie grójeckim

a)zespoły pałacowo-parkowe,

Mała Wieś: Zespół pałacowo – parkowy

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Pałac wybudował Bazyli Walicki, wojewoda rawski, uczestnik Sejmu Wielkiego, doradca i przyjaciel Stanisława Augusta Poniatowskiego, protoplasta rodu. Pierwsi właściciele wprowadzili się w 1786 roku, którą to datę upamiętnia tablica wmurowana w sieni pałacu. Zgodnie z ówczesną modą pałac wybudowany został w stylu klasycystycznym, według projektu Hilarego Szpilowskiego. Rezydencja na parterze skupia pomieszczenia mieszkalne, piętro kształtują pomieszczenia reprezentacyjne (układ charakterystyczny dla baroku). Pałac pokrywa czterospadowy dach z czterokolumnowym portykiem. W tympanonie umieszczono herb Walickich Łada. Wnętrze bogato wyposażone, z zachowaniem oryginalnej pałacowej formy w dekoracje malarskie z przewagą motywów antycznych, sztukaterie, kominki. Wyposażenie Sali Warszawskiej, ścienną polichromię przedstawiającą panoramę Warszawy wykonano według obrazu Canaletta. W pałacowej sieni dominuje posąg Diogenesa z lampą. Nad schodami na piętro widnieje łaciński napis : ”*Dicte victuri patrum, post fata nepotes, velle Deo Patria vivere, velle mori*”. Poza pałacem w skład zespołu wchodzą również cztery symetryczne oficyny, wozownia oraz budynek hydroforni. Wokół rozpościera się

20 hektarowy park. Nieopodal znajduje się największy w Europie Środkowej rezerwat modrzewia. Mała Wieś nie była zwykłym dworem, ale siedzibą okazałą, domem wielu zasłużonych dla Polski osób. Gospodynią Małej Wsi była m.in. Klementyna z Kozietulskich Walicka, żona Józefa, a siostra pułkownika Jana Kozietulskiego, bohatera spod Wagram i Somosierry, który został pochowany w pobliskim Belsku. Później majątek był kolejno w rękach Rzewuskich, Zamoyskich, Lubomirskich, Morawskich. Jan Tadeusz książę Lubomirski, historyk, działacz społeczny, doctor honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes Towarzystwa Dobroczynności, członek Rządu Tymczasowego, po upadku powstania styczniowego więziony i zesłany na Syberię wraz z żoną Marią (hrabina Zamojska). Książę Zdzisław Lubomirski, senator i prezydent Warszawy, również na trwałe zapisał się w podręcznikach historii. Jako członek Rady Regencyjnej sprawującej władzę w Królestwie Polskim 11 listopada 1918r. osobiście przekazał władzę w ręce Józefa Piłsudskiego. Córka księcia Julia poślubiła wielkopolskiego ziemianina Tadeusza Morawskiego, uczestnika powstania wielkopolskiego posła na Sejm, założyciela i członka licznych organizacji społecznych. Pozostał on gospodarzem Małej Wsi do 1945 roku. Po II wojnie światowej właściciele zostali wypędzeni, a majątek przejęło państwo. Przez wiele lat był siedzibą Instytutu Rolnictwa ośrodkiem wypoczynkowym Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. w 2008r., po 63 latach powrócił do właścicieli.

Drwalew

Zespól pałacowo-parkowy

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Często zmieniający się właściciele majątku utrudniają określenie fundatora obiektu. Pałac powstał około połowy XIXw. Projekt opracował Fryderyk Lessel, architekt rządowy z okresu Królestwa Polskiego. Jednym z pierwszych lub pierwszym mieszkańcem pałacu był adwokat Dominik Krzywoszewski (zm. w 1851r.) z żoną Magdaleną, właściciel Drwalewa od 1819r. po Jozefie i Franciszku Komierowskich. Kolejnymi właścicielami dóbr i mieszkańcami pałacu byli: Filipkowscy, Mysyrowiczowie, Pruszkowscy, Longchampowie, Klawe.

Pałac w Drwalewie stanowi typowy przykład mazowieckiej rezydencji wiejskiej, w układzie dwutraktowym wnętrz z sienią na osi. Parter to część reprezentacyjna, piętro zajmują pomieszczenia prywatne. Pałac utrzymany w stylu klasycystycznym, siedmioosiową elewację frontową z trzyosiowym ryzalitem pośrodku, poprzedza czterokolumnowy joński portyk z trójkątnym szczytem. Od strony ogrodu ryzalit trzyosiowy z półokrągłym portykiem podtrzymującym taras. Budynek otynkowany tynkiem płaskim nieboniowanym, podobnie gzymsy i opaski okienne. Wokół pałacu park krajobrazowy dzieła Jana Chrystiana Sucha. Obecnie obiekt mieści centrum konferencyjne.

Warka - Winiary

Zespół pałacowo-parkowy

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Pałac powstał w 1689r. dla Stanisława Antoniego Szczuki, w miejscu poprzedniego z początku XVIIw. Zaprojektowany prawdopodobnie przez Augustyna Wincentego Locci. Rezydencja poprzez liczne, późniejsze przebudowy utraciła swój pierwotny barokowy charakter. Obecnie jest budowlą nie nawiązującą do żadnego, znanego stylu architektonicznego. Zabudowę pałacową tworzą dwa piętrowe pawilony i parterowy łącznik między nimi. Całość pokryta jest blaszanym dachem, nad lewym pawilonem i łącznikiem góruje dach dwuspadowy, prawy otrzymał czterospadowy.Z elementów ozdobnych widoczne są opaski okienne w całym budynku, w lewym pawilonie boniowane narożne, natomiast w prawym, ścianę attykową (ponad gzymsem), pozorny ryzalit z boniowanymi lizenami. Wokół pałacu rozpościera się park krajobrazowy, powstały w XVIIIw. i przekształcony w wiekach XIX i XX. Główne osie parkowe prowadzą od zachodu (równolegle do skarpy nad Pilicą), od strony Warki, wchodząc na oś dziedzińca przed pałacem oraz od północy prostopadła do osi budynku. Drzewostan parku składa się z akacji, lipy, wiązu, klonu, modrzewia , jesionu, kasztanowca i dębów. Ukształtowanie terenu wyodrębniło część nazywaną parkiem górnym, o silnym zadrzewieniu, przed pałacem w stylu prawdopodobnie francuskim. Część podskarpowa to park o charakterze angielskim, dochodzi do samej Pilicy. W parku zachowała się kolumnada z pamiątkowym kamieniem, obok pałacu, w części

parkowej dominuje pomnik Kazimierza Pułaskiego, a dalej w części wschodniej kaplica. W XVIIIw. Winiary były własnością Józefa Pułaskiego, ówczesnego seniora rodu, ojca m.in. Kazimierza. Po burzliwych latach konfederacji barskiej, tragicznych dla rodziny Pułaskich, majątek przechodził na własność wielu rodzin. Walewscy, Brochowscy, Zaborowscy, Jordanowie, ponownie Szczuka, aż po ostatniego właściciela hrabiego Wacława Godziembę - Dąmbskiego, to część właścicieli Winiar. Po 1945r. dobra przeszły na własność państwa. W murach pałacu mieściły się dwie szkoły, samorządowe Gimnazjum oraz Liceum Ogólnokształcące. W roku 1951 powstało Muzeum Regionalne PTTK Powiatu Grójeckiego, protoplastę dzisiejszego (od 1967r.) Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego. Niedawno zakończono rewitalizację obiektu. w ramach projektu przeprowadzony został remont generalny siedziby Muzeum. We wzniesionym w miejscu starego folwarku Centrum Edukacyjno-Muzealnym skoncentrowano całość struktury administracyjnej, edukacyjnej i usługowej. Dzięki temu całość pałacu została udostępniona dla zwiedzających. Realizacja projektu pozwoliła podnieść poziom dziedzictwa kulturowego oraz wypromować muzeum jako atrakcyjny produkt kulturowo-turystyczny.

Świdno

Zespół pałacowo-parkowy

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Pałac wzniesiony został przez rodzinę Świdzińskich, rozpoczęty przez Stanisława (1684-1761), wojewodę rawskiego (od 1754r.) i fundatora kościoła parafialnego w Michałowicach, dokończony i zasiedlony przez wnuka Antoniego (1766-1828) i jego żonę Urszulę Leszczyńską – starościankę rawską. Ich córka Helena Zofia w związku małżeńskim ze Stanisławem Stadnickim - łowczym opoczyńskim, który po jej śmierci poślubił Mariannę Chełmicką, zamieszkując z nią w Świdnie do śmierci. Wybudowali wtedy oranżerię i zaprojektowali park wokół pałacu. Następca na świdnickich dobrach, Adam Józef Feliks Boniecki herbu Bończa, siostrzeniec po zmarłym Michale Stadnickim, od 1873 Sędzia Pokoju powiatu grójeckiego, zasłynął jako twórca monumentalnego dzieła „Herbarz Polski", opisującego dzieje polskich rodów szlacheckich. Bonieccy byli właścicielami Świdna od drugiej połowy XIXw. do 1945r.

Barokowo-klasycystyczna budowla wzniesiona na planie prostokąta, usytuowana na skarpie, z elewacją frontową dwukondygnacyjną, od strony ogrodu posiada trzy kondygnacje. Elewacje dłuższe dziewięcioosiowe, boczne czteroosiowe. Układ wnętrz dwutraktowy ze skrajnymi klatkami schodowymi pomiędzy nimi. Na piętrze korytarz, dzielący trakty. Sala balowa (parter) owalna z wyjściem na taras ogrodowy, wsparty na arkadach. Całość pokryta czterospadowym dachem, krytym blachą. Po wojnie obiekt uległ dewastacji, w latach 70-tych gruntownie restaurowany, uległ też przebudowie na potrzeby Instytutu Fizyki PAN. Obecnie niedostępny.

Nowe Miasto nad Pilicą

Zespół pałacowo-parkowy

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Pałac wybudowano w latach 1735-1756. Ukończony został przez Kazimierza Granowskiego, starostę radomskiego, wojewodę rawskiego, generała wojsk koronnych, od 1753r. właściciela dóbr nowomiejskich. W 1774r. Nowe Miasto przejął starosta lityński Ignacy Świdziński., w którym osiadł wraz z poślubioną Heleną Mierzejewską – kasztelanką sochaczewską. W latach 1795 – 1865 gospodarzami pałacu i Nowego Miasta była rodzina Małachowskich, począwszy od Jana Nepomucena, referendarza koronnego, następnie senatora. Po nim spadkobiercami zostali synowie: Stanisław (1801 – 1883), uczestnik powstania listopadowego, później na emigracji oraz Władysław (1800-1870), udzielając wsparcia powstańcom styczniowym, przed wyjazdem za granicę, sprzedał majątek wraz z pałacem. Następnie właścicielami dóbr byli kolejno Tyszkiewiczowie i Pomian-Bławdziewiczowie. Ostatni z właścicieli pałacu, Gustaw Pomian-Bławdziewicz zmarł na Syberii,

po aresztowaniu w 1945r. Po II wojnie światowej obiekt przekazano w użytkowanie liceum ogólnokształcącemu (do 1965r.) wraz ze spichrzem, przebudowanym na internat. Od 1978r. pałac wraz budynkiem dawnej powozowni (bez internatu) przeszedł w użytkowanie Przedsiębiorstwa Automatyki Przemysłowej „Mera-Pnefal". Po 1989r. pałac jest własnością gminy. Pałac reprezentujący późny barok, pokrywa mansardowy dach, nad prostokątną dwupiętrową bryłą budynku. Od frontu i ogrodu wyodrębnione są trzy ryzality, z których środkowy frontowy zwieńczony jest półowalnym szczytem, ogrodowy, wysunięty półkoliście wieńczy ścianka attykowa o spływach wolutowych. Pomieszczenia ułożone są dwutraktowo, w sieni klatka schodowa. Na piętrze znajduje się salon górny, podobny jest salon na parterze. Wnętrze częściowo zachowało elementy wystroju barokowego jak i klasycystycznego.

b) obiekty sakralne,

Chynów

Kościół pw Św. Trójcy w Chynowie

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Kościół p.w. Świętej Trójcy, uznawany za jeden najstarszych na Mazowszu (pierwsza świątynia z 1454 r. wniesiona z fundacji Piotra Pilkowica ze Skuł – wojewody mazowieckiego), obecny pochodzi z p. XVIIIw. z wykorzystaniem materiałów z wieku XVII. Remontowany w latach 1871–73, 1930–34 i 1948–50 (dobudowa kruchty i wieżyczki na dachu). Drewniany kościół o konstrukcji zrębowej, zbudowany z drewna modrzewiowego pochodzącego ze starszej świątyni, oszalowany, wzmocniony lisicami. Jednonawowy. Front zwieńczony jest trójkątnym szczytem i poprzedzony dobudowaną później kruchtą. Prezbiterium skierowane jest na północ z wyjściem na południe, mniejsze od nawy, zamknięte jest trójbocznie z dostawionymi z boku zakrystią i skarbczykiem, z lożami na piętrze i zewnętrznymi schodami wejściowymi. Gontowy dach jednokalenicowy, dach dwuspadowy, z czworoboczną wieżyczką na sygnaturkę w części frontowej, zwieńczoną hełmem o kształcie ostrosłupa. Chór muzyczny wsparty jest na czterech słupach z wysuniętą częścią środkową i prospektem organowym (prawdopodobnie XVIII w.). W świątyni zachowało się bogate, głównie barokowe,

wyposażenie. Rokokowy ołtarz główny z I połowy XVIIIw. zwieńczony polichromowanymi figurami św. Józefa i św. Jana Nepomucena. Dwa ołtarze boczne: jeden późnorenesansowy z barokowym obrazem Matki Bożej oraz figurami św. Zofii z trzema córkami oraz św. Marii Magdaleny, drugi w stylu barokowym z XIX w. Belka tęczowa, niedawno przywrócona na swoje pierwotne miejsce, z figurami świętych i krucyfiksem. Z dawnego wystroju kościoła zachowała się jeszcze barokowa ambona, chrzcielnica oraz prospekt organowy. Z dziejami świątyni powiązane są rodziny Chynowskich i Żelechyńskich.

Lewiczyn

Kościół parafialny pw. Św. Wojciecha, Biskupa i Męczennika

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Kościół, usytuowany na wzgórzu powstał w 1608 roku z fundacji Prokopa Oborskiego, podstolego czerskiego. Wybudowany na planie prostokąta z cokołem kamiennym, obustronnie oszalowanym o drewnianej (modrzewiowej) konstrukcji zrębowej. Nawa krótka, pojedyncza z prostokątnymi oknami. Poprzedzona kruchtą zakrystia od północy, przylega do wydłużonego, zamkniętego trójbocznie prezbiterium od strony wschodniej. Od zachodu wejście główne osłania okap gontowy oparty na sześciu słupach. Dach dwuspadowy, kryty

blachą (osobno każda bryła) z wyodrębnioną czworoboczną wieżą z klasycystycznym hełmem zakończonym krzyżem na kuli. Wnętrze bogato wyposażone. Od zachodu chór muzyczny (wsparty na czterech słupach), w części środkowej wybrzuszony z tralkową balustradką. Ołtarz główny barokowy (1750r.) ufundowany przez starostę zbuczyńskiego Jakuba Błędowskiego, przedstawiający uznany za cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (malowany na desce – 3 ćw. XVIIw.) w sukience z trybowanej blachy srebrnej (1678r.). Ambona datowana jest na 1753r., późnogotycka kropielnica pochodzi z XVIw. W belce tęczowej znajduje się rzeźba drewniana Matki Boskiej Bolesnej. Dzieje kościoła wiążą się z wielkimi postaciami m.in. z królami Zygmuntem III Wazą oraz Janem III Sobieskim, prymasem Stefanem Wyszyńskim, a także z metropolitą krakowskim Karolem Wojtyłłą, późniejszym papieżem Janem Pawłem II.

Grójec

Kościół parafialny pw. Św. Mikołaja Biskupa

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Kościół pw. Św. Mikołaja Biskupa w Grójcu postawiony jest na wzgórzu, w miejscu dawnego grodu warownego z XI w. i istniejącej tam parafii grodowej. Pierwotnie późnogotycki, powstał do roku 1480, a gotyckie prezbiterium ukończono w 1398r . Rozbudowany w latach 1520-1530. W 1656r. kościół zniszczył pożar. Odbudowano go około 1746r. W roku 1801 mury zaczęły na tyle pękać, że świątynia została zamknięta. Odrestaurowany po przeszło 30 latach (1828 – 1833). Budowla jest murowana (cegła i granit), jednonawowa, z bocznymi kaplicami, orientowana. Wzniesiona na planie prostokąta. W miejscu zachodniej wieży (rozebrana) powstała neogotycka fasada z portalem (1833r.). Strop drewniany, podparty jest filarami. W kaplicach i skarbczyku występują sklepienia kolebkowe. Nad kruchtą od zachodu mieści się drewniany chór, podparty dwoma słupami.

Dachy dwuspadowe, kryte są blachą, prezbiterium zamknięte jest trójbocznie. W ołtarzu głównym znajduje się obraz „Chrystusa Ukrzyżowanego" pędzla Rafała Hadziewicza z 1868r. Zachowała się unikatowa gotycka chrzcielnica pochodząca z 1492r., na XVIIw. datowana jest ośmioboczna, barokowa chrzcielnica. W północnej ścianie wmurowana jest tablica upamiętniająca ks. Piotra Skargę z 1851 roku. Na zewnętrznej ścianie kościoła przymocowany jest krzyż z 1514r. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica z 1889r. Ciekawostką jest ścienny zegar słoneczny z 1621 roku, na południowej ścianie świątyni. Na placu przykościelnym wzniesiono pomnik Ks. Piotra Skargi.

Jasieniec

Kościół parafialny pw. Św. Rocha

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Fundatorem obecnego kościoła był Władysław Grzegorzewski (1665-1758), kasztelan ciechanowski, uczestnik wyprawy wiedeńskiej, a później generał-major regimentu gwardii

królewskiej Augusta III Sasa. Późnobarokową świątynię zaprojektował architekt Jakub Fontana, a powstała w latach 1747 – 1754. Na przestrzeni lat kościół przeszedł remont w latach 1840 - 1857 i był wielokrotnie odnawiany. Murowana, prostokątna bryła kościoła, zwrócona jest na północ od strony prezbiterium (jednoprzęsłowe, zamknięte absydą na planie łuku), po bokach znajdują się zakrystia i skarbczyk. Elewację frontową (od południa) wieńczy trójkątny szczyt z pilastrami. Naroża zamykają dwie dwukondygnacyjne barokowe wieże na planie kwadratu (wewnątrz ośmioboczne), nakryte blaszanymi hełmami, zakończonymi krzyżami na kuli. Dach dwuspadowy, nad kaplicami i lożami pulpitowy, kryty blachą. Wnętrze jednonawowe, dwuprzęsłowe. Sklepienie kolebkowe. Nad dwiema parami kaplic z wnękami (połączone z prezbiterium) mieszczą się loże, otwarte do wewnątrz. Od południa klasycystyczny chór podparty dwoma słupami. Ołtarz główny i cztery boczne bogato wyposażone, m.in. na cokole ołtarza głównego z obrazem ukazującym zesłanie Ducha Świętego, widnieje tablica fundacyjna. Tablica epitafijna z czarnego marmuru, jedna z licznych poświęconych miejscowemu ziemiaństwu, informuje jakie kwoty fundator przeznaczył na remonty kościoła. Po śmierci w 1758r., zwłoki Władysława Grzegorzewskiego złożono w podziemiach jasienieckiej świątyni.

Warka

Kościół parafialny pw. Św. Mikołaja Biskupa

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Powstał w latach 1623-1635 na miejscu drewnianego kościoła zniszczonego przez pożar w 1615r. jako murowana, jednonawowa budowla z trójbocznie zamkniętym prezbiterium z dwiema symetrycznymi kaplicami. Po kolejnym pożarze (1650r.) oraz zniszczeniach z okresu potopu szwedzkiego, świątynie odbudowano, wynosząc nawę. Kościół był kilkakrotnie przebudowywany w XIXw., przeszedł również remont kapitalny na początku wieku XX. Po zniszczeniach wojennych z roku 1944, ponownie odrestaurowany w 1948r. Kościół wielokrotnie przekształcany zachował barokowy charakter. Prostokątna nawa z obniżonym prezbiterium, zakrystią i kruchtą od północy. Boczne kaplice (pw. Św. Barbary i pw. Św. Krzyża) łączą się z nawą. Nad kaplicą pw. Św. Krzyża znajduje się loża (dawna biblioteka), połączona z lożą nad zakrystią. Chór muzyczny podparty arkadami na filarach. Dachy dwuspadowe, kryte blachą. Ośmioboczna wieżyczka osadzona na kalenicy. W ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w sukience ze srebrnej blachy.

Kościół i klasztor pofranciszkański. Parafia pw. Matki Boskiej Szkaplerznej

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Zakon sprowadziła do Warki Zofia z Boglewic (primo voto Trzebińska, secundo voto Boglewska), na początku XVIIw. (ok. 1628r.). Na miejscu drewnianego kościoła z 1634r., ufundowano w latach 1652-1746r. nowy z murowanym prezbiterium, drewnianą nawą i wolnostojąca kaplicą pw. Pana Jezusa Ukrzyżowanego. Nawę murowaną z dwiema wieżami wzniesiono z funduszy m.in. starosty ciechanowskiego Władysława Grzegorzewskiego jako część klasztoru, który uległ kasacji w 1866r. Od 1832r. kaplica jest na stałe połączona z kościołem. Świątynia utrzymana jest w stylu barokowym, z prostokątną nawą i zwężającym się prezbiterium oraz kaplicą na planie koła. Środkowa część fasady (trójdzielnej) zamknięta trójkątnym szczytem z rokokowym kartuszem i klęczącymi aniołami na gzymsie. Portal główny późnobarokowy. Wnętrze ze sklepieniem kolebkowo-krzyżowym, szerokie arkady podtrzymywane przez układ ścienno-filarowy. Murowany chór muzyczny zabezpieczony arkadowo. Ołtarz główny z XVIIIw., a w nim jeden z najcenniejszych zabytków obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVIIw. Pozostałe cztery ołtarze datowane są na wiek XIX. W świątyni liczne tablice epitafijne.

Nowe Miasto nad Pilicą

Kościół rektorski o.o. Kapucynów pw. Św. Kazimierza Królewicza

Foto: Starostwo Powiatowe w Grójcu

Kościół i zabudowa klasztorna powstały z fundacji wojewody rawskiego Kazimierza Granowskiego. Prace budowlane trwały, z przerwami w latach 1765-1786. Kościół został konsekrowany w 1815r. przez biskupa Franciszka Kajetana Zambrzyckiego, administratora diecezji warszawskiej. Uległ rozbudowie w latach 1837-1840, kiedy dobudowano kaplice z bocznymi ołtarzami, furtę i powiększono okna, a w 1889r. powstała kolejna kaplica (wąska) wzdłuż ściany kościoła. Budowla murowana, otynkowana, dwukondygnacyjna reprezentuje styl barokowy (barok toskański). Nakryta dwuspadowym dachem, krytym blachą, zamknięta trójkątnym szczytem nad fasadą wysuniętą przed lico. Dwie pary pilastrów po obu stronach fasady ogranicza gzyms. Od góry kościół zwieńczony krzyżem, a kaplice figurami świętych. Wnętrze trójnawowe połączone z prostokątnym prezbiterium, w nawach bocznych kaplice. Dziewięć późnobarokowych ołtarzy (z 1838r.) wzbogaca wystrój wnętrza. Klasztor nowomiejski jako jedyny nie uległ kasacie w okresie zaborów. Zawiera liczne zabytki ruchome (meble, rzeźby, obrazy) sprowadzone przez zakonników z Lubartowa, Zakroczymia i innych klasztorów po kasacie. Wiele z nich można dzisiaj podziwiać, jako wyposażenie klasztoru

i kościoła. W krypcie kościoła spoczywają wielce zasłużeni zakonnicy: O. Bonawenty Mettler, Bernard Gratowski, Rafał Mazurkiewicz, Prokop Leszczyński, i inni. Wiodące miejsce zajmuje postać bł. Honorata Koźmińskiego (1829-1916), od 1892r. prowadzącego duszpasterską misję w klasztorze nowomiejskim.

Klasztor nowomiejski podniesiony został do rangi Sanktuarium Diecezjalnego w 2001r. na podstawie dekretu Biskupa Łowickiego. W kościele mieści się sanktuarium błogosławionego O. Hieronima Koźmińskiego.

c) cmentarze:

W gminie Grójec funkcjonują cmentarze grzebalne rzymskokatolickie na terenie miasta: tzw. „cmentarz stary" przy ul. Mszczonowskiej i „cmentarz nowy" przy ul. Mogielnickiej oraz cmentarz w Worowie. Ponadto na ul. Mogielnickiej w Grójcu znajduje się cmentarz żydowski i ewangelicki (oba obiekty wpisane są do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego). Na cmentarzach znajdują się Miejsca Pamięci Narodowej

Grójec: cmentarz rzymsko-katolicki, ul. Mszczonowska

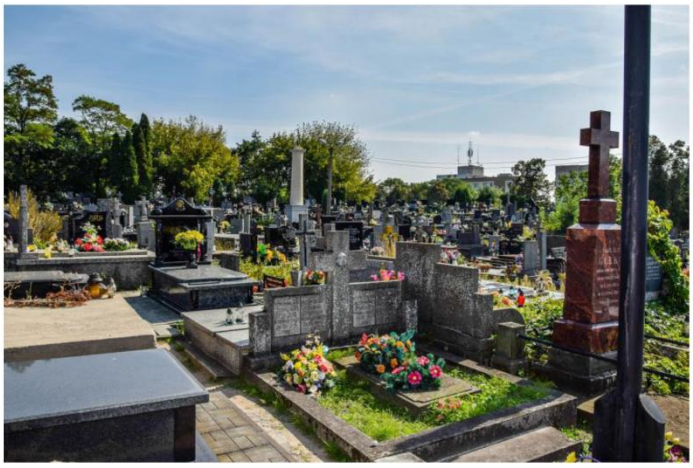

Na cmentarzu rzymsko-katolickim przy ul. Mszczonowskiej w Grójcu znajdują się nagrobki z połowy XIX w. oraz nowe. Od bramy głównej prowadzi alejka, która kończy

się okazałym grobem, mauzoleum rodziny Makowskich z 1851 r. Od alejki odchodzi kilka bocznych, przy których są przemieszane stare i nowe nagrobki, starsze przeważnie z kamienia lub odlewów żeliwnych w formie pasyjek, płyt, katakumb.

Grójec: cmentarz rzymsko-katolicki ul. Mogielnicka

Na tzw. „nowym cmentarzu” w Grójcu znajdują się groby współczesne, ale również duża mogiła

pamiątkowa Miejsce Pamięci Narodowej poświęcone pamięci poległym w kampanii wrześniowej oraz w okresie II wojny światowej walczących na różnych frontach. Ponadto znajdują się tu mogiły żołnierzy niemieckich z lat 1914-18.

Grójec: cmentarz żydowski ul. Mogielnicka

Cmentarz żydowski przy ul. Mogielnickiej w Grójcu znajduje się w pobliżu cmentarza „nowego”. Jest to duży (1,8 ha), ogrodzony (staraniem Fundacji Rodziny Nissenbaumów) teren. Zachowały się jedynie szczątki macew w formie płyt pośród roślinności. Na cmentarzu znajdują się dwa Miejsca Pamięci Narodowej:

- bratnia mogiła 200 Żydów grójeckich zamordowanych w lipcu 1943 r. w Chynowie pod Grójcem,
- pamięci zamordowanych Żydów w Grójcu i całym kraju.

Cmentarz jest jedną z niewielu pamiątek, jakie pozostały na terenie Grójca po ludności żydowskiej.

Grójec: cmentarz ewangelicki ul. Mogielnicka

Cmentarz ewangelicki przy ul. Mogielnickiej w Grójcu znajduje się obecnie za budynkiem Rejonowego Zakładu Energetycznego. Teren jest ogrodzony, ale zaniedbany. Mogiły usytuowane wśród drzew i krzewów pochodzą z przełomu XIX i XX wieku, w większości z początku wieku XX, kiedy w Grójcu zamieszkiwała duża społeczność ewangelicka.

Mogielnica: cmentarz żydowski przy ul. Polesie.

Cmentarz żydowski w Mogielnicy powstał pod koniec XVIII w. W 1860 r. został powiększony. Zniszczony w czasie II wojny światowej – nagrobków z cmentarza użyto do brukowania ulic i na cele budowlane. Zachowały się fragmenty macew. W dniu 10 maja 2010 r. dzięki inicjatywie Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego zabezpieczono np. 60 nagrobków, którymi w czasie wojny wybrukowano podwórze miejscowego więzienia gestapo. Macewy są wykorzystywane do restauracji nekropolii. Uporządkowano i odmalowano ohele, wzniesione w ostatnich latach. Obiekt jest w trakcie porządkowania.

Warka: cmentarz rzymsko-katolicki

Najstarsza część cmentarza rzymsko-katolickiego przy parafii Matki Boskiej Szkaplerznej w Warce została włączona do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Ta część cmentarza została założona w pierwszej połowie XIX w., a następnie kilkukrotnie powiększana. W jej skład wchodzą sektory A, B, C, D, E, F, G, H, I. Cechami charakterystycznymi cmentarza jest promienisty układ alei rozchodzących się od głównej bramy oraz grupa wysokich grobowców (katakumb) wkomponowanych w skarpę wzniesienia po lewej stronie od bramy głównej. Na terenie cmentarza znajdują się nagrobki m.in.: ks. Marcelego Ciemieniewskiego, Maryanny Maliszewskiej, Józefa Manczarskiego, Jana i Franciszka Polamina, Piotra Wysockiego. Najstarsze pochodzą z połowy XIX w., np. płyta nagrobna Mateusza Hermanna.

d) zabytki techniki

Grójec Grójecka Kolej Dojazdowa – układ przestrzenny

W skład układu wchodzą:

dworzec kolejowy z 1914 r., obrotnica ręczna z 1936 r., wieża ciśnień z 1943 r. oraz tory kolejki.

Budynek dworca, autorem projektu był warszawski architekt Konstanty Sylwin Jakimowicz (1879 – 1960). Składa się z dwóch brył. Obie murowane, otynkowane, podmurówka

z kamienia, zwieńczone dachem naczółkowym. Jeden budynek parterowy, drugi piętrowy, oba mają użytkowe poddasze. Obecnie przerobiony na mieszkania socjalne.

Wieża ciśnień, budynek na planie sześciokąta, murowany, otynkowany, zwieńczony dachem namiotowym, okna i drzwi ozdobione czerwoną cegłą, wyposażony w pompy elektryczne.

Obrotnica ręczna, konstrukcję o długości 4,5 m. Przez okres działalności stanowiła część wyposażenia usytuowaną za 4 stanowiskową pomocniczą parowozownią na parowozy i wagony motorowe.

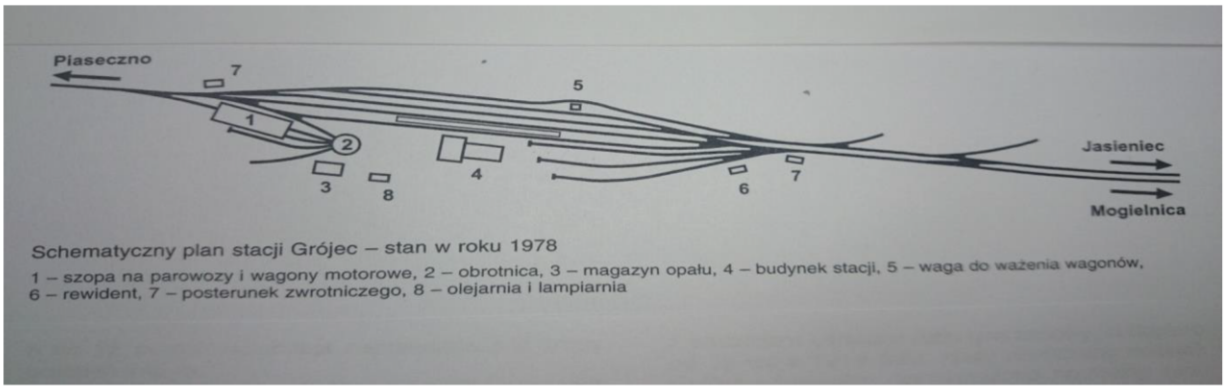

Schematyczny plan stacji Grójec – stan w roku 1978

1 – szopa na parowozy i wagony motorowe, 2 – obrotnica, 3 – magazyn opału, 4 – budynek stacji, 5 – waga do ważenia wagonów, 6 – rewident, 7 – posterunek zwrotniczego, 8 – olejarnia i lampiarnia

Tory kolejki tworzą szyny różnych typów o rozstawie 1000 mm i masie od 18 do 32 kg/m. Po przejęciu kolejki przez PKP dokonano wymiany starych szyn na nowe według norm PKP: typ 5, 6, 31, 36, 38, H 105, H 115 i H 116. Inwestycję przeprowadzono na całej długości sieci. Nowe torowisko objęło również Stację Grójec. W latach siedemdziesiątych na części torowiska położono szyny S 42 i S 49, niezbędnych przy obsłudze pociągów transporterowych. Obecny zachowany układ przestrzenny zawiera jedynie część pierwotnego, powstałego w latach 1912 – 1914, a później rozbudowywanego. Obok wspomnianej parowozowni w skład Stacji Grójec wchodziły: magazyn opału, olejarnia i lampiarnia, magazyn opału, posterunki zwrotniczych (2), stanowisko rewidenta, a przede wszystkim waga kolejowa do ważenia wagonów z ładunkiem o nośności 16,5 t Obecnie Grójecka Kolej Dojazdowa stanowi atrakcję turystyczną, będąc jedną z dwóch istniejących w Polsce kolei o rozstawie osi 1000 mm, obok Kolei Gryfickiej .

Kursy kolejką organizowane przez Piaseczyńsko - Grójeckie Towarzystwo Kolei Wąskotorowej, aktualnie obejmują szlak Piaseczno – Tarczyn – Piaseczno - 30 km, w okresie od marca do października. Czynione są starania, aby kursy turystyczne objęły również Grójec.

7.6. Dziedzictwo niematerialne

UNESCO na 32 sesji w październiku 2003 r. uchwaliło Konwencję w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego, opracowując jednocześnie jego spójną definicję:

„Niematerialne dziedzictwo kulturowe" oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, w rozumieniu Konwencji, przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego

b) sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne;

c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;

d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;

e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i kultywowane głównie poprzez m.in.: zachowanie tradycyjnego rolnictwa zwłaszcza sadownictwa, zachowanie obrzędowości i tradycji związanych z świętami kościelnymi, zachowanie obrzędowości ludowej, silną tradycję patriotyczną.

Tradycje kościelne kultywowane są przez kościoły parafialne oraz koła przy nich utworzone oraz przez mieszkańców. Obrzędowość kościelna to nie tylko uczestnictwo w świętach roku liturgicznego, ale i dbałość miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne oraz nagrobki na cmentarzach. Z obrządkami kościelnymi wiążą się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijno-patriotyczną.

Tradycje rolnicze są kultywowane w całym regionie. Historia sadownictwa w rejonie grójeckim jest dawna, sięga połowy XVIw. - czasów królowej Bony. Przez wieki, głównie na przełomie XIX i XXw. rozwinęła się w znaczącym stopniu nowoczesna myśl prowadzenia działalności rolniczej , poprzez kołka rolnicze, wydawanie prasy fachowej, wprowadzaniu nowych technik w produkcji. Obecnie funkcjonują wyspecjalizowane podmioty branży sadowniczej, zastępując niegdyś działających rolników objazdowych. W regionie grójeckim działa wiele organizacji pozarządowych, związanych z rolnictwem, zrzeszających m.in. osoby fizyczne jak też przedstawicieli gmin, biznesu. Obok stowarzyszeń w powiecie działają Lokalne Grupy Działania. Jedną z nich jest LGD „Kraina Kwitnących Sadów", która tworzy 6 gmin: Grójec, Belsk Duży, Błędów, Chynów, jasieniec, Goszczyn i Pniewy. Działając w oparciu o Program Rozwoju Obszarów Wiejskich i inicjatywę LEADER, korzystając z funduszy unijnych realizuje projekty dotycząca infrastruktury turystycznej, sportowej, kulturalnej, organizowanie wystaw, festynów, szkoleń. Wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego , a także tworzy lokalne miejsca pracy.

W powiecie działalność prowadzi około 200 organizacji pozarządowych, które w zależności od celów statutowych uczestniczą we wszelkich działaniach, dbając o zachowanie dziedzictwa w tym niematerialnego. Dołączyć do tej grupy należy Ochotnicza Straż Pożarną, która obok działań ratowniczych jest stałym elementem kulturotwórczym.

Główne instytucje kulturotwórcze na terenie powiatu to Ośrodki Kultury , Gminne Biblioteki Publiczne, kluby dyskusyjne, czego przykładem jest Dyskusyjny Klub Filmowy przy Grójeckim Ośrodku Kultury, Ośrodki Sportu i Rekreacji, gdzie odbywają się liczne imprezy sportowe,

mające wielu sławnych patronów. Ważnym, a wręcz wiodącym podmiotem dbającym o dziedzictwo niematerialne jest człowiek i jego dokonania.

Data	Nazwa imprezy	Miejsce	Organizator
STYCZEŃ			
06.01.2015	Orszak Trzech Króli	Warka	Stowarzyszenie ANIMATOR
22.01.2015	152. rocznica Powstania Styczniowego	Warka, Kopiec Powstańców	PTTK, Samorząd Warki i inne instytucje i organizacje
28.01.2015	Koncert z łezką-piosenki przedwojenne	Grójec, Sala widowiskowa GOK	GOK Grójec
29.01.2015	Teatr Capitol-Kiedy kota nie ma...	Grójec, Sala widowiskowa GOK	GOK Grójec
LUTY			
04.02.2015	Grójeckie Dyktando	Grójec, Sala widowiskowa GOK	GOK Grójec
11.02.2015	Lokalny Konkurs Wokalny „mini Warka Music Show”	Dworek na Długiej	Dworek na Długiej
27.02.2015	XIV Festiwal Piosenki Angielskiej	Grójec, Sala widowiskowa GOK	GOK Grójec, Liceum Ogólnokształcące w Grójcu, Szkoła Językowa „Englink”
15.02.2015	Benefis Bogusława Morki-sala widowiskowa	Grójec, Sala widowiskowa GOK	GOK Grójec
19.02.2015	Nocna Zmiana Bluesa - koncert-sala widowiskowa	Grójec, Sala widowiskowa GOK	GOK Grójec
MARZEC			
I połowa marca	Obchody 270 Rocznicy Urodzin Kazimierza Pułaskiego	park w Warce – Winiarach, kościół pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Warce	Muzeum im. K. Pułaskiego w Warce
03 - 27.03.2015	Koncert Piosenki Autorskiej „dWorek z Piosenką”	Dworek na Długiej	Dworek na Długiej
I połowa marca	Delfinada XIII	Kryta Pływalnia „Wodnik” w Grójcu	Grójecki Ośrodek Sportu „Mazowsze”

22.03.2015	Koncert muzyki chrześcijańskiej „Śpiewaj przy Farnej”	Kościół pw. Św. Mikołaja w Warce	Dworek na Długiej
KWIECIEŃ			
08.04.2015	359. rocznica Bitwy pod Warką	Rynek (pl. St. Czarnieckiego)	Dworek na Długiej, Muzeum im. K. Pułaskiego
II połowa kwietnia	Turniej wiedzy o Grójcu „GRÓJBOJ”	Budynek Biblioteki Miejsko – Gminnej w Grójcu	Miejsko – Gminna Biblioteka Publiczna w Grójcu
17.04.2015	Koncert Piosenki Autorskiej „dWorek z Piosenką”	Dworek na Długiej	Dworek na Długiej
MAJ			
II połowa maja	Wiosna Mogielnicka	Mogielnica, teren rekreacyjny przy zalewie	Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury
I połowa maja	Noc w Muzeum	Muzeum i park w Warce – Winiarach	Muzeum im. K. Pułaskiego w Warce
II połowa maja	Kwitnąca Jabłoń	Grójec, Plac Wolności	GOK Grójec
II połowa maja	Festiwal Pieśni Sakralnej	Kościół Miłosierdzia Bożego w Grójcu	Schola Fletnia Pana przy Parafii Miłosierdzia Bożego w Grójcu
CZERWIEC			
I połowa czerwca	Festyn rodzinny Dzień Chynowa	Plac przy kościele Św. Trójcy w Chynowie	Urząd Gminy w Chynowie
20.06.2015	Festyn Rodzinny	Warka, Skwer przy Dworku na Długiej	Dworek na Długiej
II połowa czerwca	Noc Świętojańska w Gminie Pniewy	Pniewy - Osieczek przy zalewie	Gmina Pniewy
LIPIEC			
25.07.2015	III Przegląd Piosenki Turystycznej - SpływWarka	Przystań na Winiarach	Dworek na Długiej
Lipiec	Otwarcie Centrum Edukacyjno - Muzealnego	Muzeum K. Pułaskiego w Warce	Muzeum K. Pułaskiego w Warce
SIERPIEŃ			
II połowa sierpnia	Piknik Rodzinny – „Spotkajmy się nad	Teren rekreacyjny – stawy w Jasieńcu	Urząd Gminy w Jasieńcu

	stawami”		
30.08.2015	Festyn Rodzinny - Kulturalnie, Zdrowo i Sportowo	Warka	Dworek na Długiej
WRZESIEŃ			
I połowa września	Dożynki Powiatu Grójeckiego	Plac przy Sanktuarium Matki Bożej w Lewiczynie, gm. Belsk Duży	Starostwo Powiatowe w Grójcu
PAŹDZIERNIK			
16.10.2015	Koncert Piosenki Autorskiej „dWorek z Piosenką”	Dworek na Długiej	Dworek na Długiej
I połowa października	Dzień Kazimierza Pułaskiego	Park w Warce – Winiarach	Muzeum im. K. Pułaskiego w Warce
25.10.2015	Koncert muzyki chrześcijańskiej „Śpiewaj przy Farnej”	Dworek na Długiej	Dworek na Długiej
LISTOPAD			
11.11.2015	Festyn Rodzinny z okazji rocznicy odzyskania niepodległości	Grójec, hala Spartakus	GOK Grójec, GOS Grójec
29.11.2015	185. rocznica wybuchu Powstania Listopadowego	Warka	Różne organizacje i instytucje
20.11.2015	Koncert Piosenki Autorskiej „dworek z Piosenką”	Dworek na Długiej	Dworek na Długiej
GRUDZIEŃ			
07.12.2015	Miejskie „Mikołajki”	Warka, Hala CeSiR	CeSiR, Dworek na Długiej, MGOPS
31.12.2015	Sylwester pod gwiazdami	Park w Nowym Mieście nad Pilicą	Gmina Nowe Miasto nad Pilicą
31.12.2014	Sylwester na Rynku	Rynek (pl. St. Czarnieckiego)	Samorząd Warki

8. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i gminnych ewidencji zabytków

Na podstawie analizy materii zabytkowej powiatu grójeckiego, można stwierdzić, że stan zachowania zabytków jest dość zróżnicowany. Wynika to w głównej mierze w posiadaniu jakiego właściciela lub dysponenta znajduje się dany obiekt, jak również z jaką kategorią zabytków mamy do czynienia.

Wśród zabytków nieruchomych dobrze utrzymane są najcenniejsze, z uwagi na stan zachowania, obiekty zabytkowe z terenu powiatu, głównie dzięki mecenatowi kościelnemu, samorządom i administracji państwowej, prywatnym i instytucjonalnym właścicielom. Prowadzone na bieżąco prace konserwatorskie zapobiegają powstawaniu niekorzystnych tendencji sprzyjających ich degradacji. W grupie tej przeważają obiekty sakralne (kościoły, klasztory, cmentarze parafialne,), jak też okazałe pałace i dwory w otoczeniu parków. W przypadku cmentarzy, część obiektów wymaga prowadzenia dalszej opieki konserwatorskiej.

Gorsza jest sytuacja tej części obiektów, które znajdują się w złym stanie, a często stanowiąc prywatną własność, niedostępne są dla społeczeństwa, a czasem nawet dla służb konserwatorskich. W tej grupie dominują zespoły dworskie i pałacowe. Zaniedbane wymagają prowadzenia prac remontowych i restauratorskich oraz dalszych prac konserwatorskich, przykładem czego jest zespół dworski w Ślepowoli, dwór w Budziszynku, dwór w Żyrowie, zespół pałacowy w Woli Boglewskiej, czy pozostałości (fundamenty) po pałacu w Błędowie z oficynami w stanie ruiny.

Zabytki te otaczają zdziczałe resztki układów przestrzennych założeń parkowych. Stan zachowania zabytkowej zieleni budzi wiele zastrzeżeń. Parki, które powinny być zachowane ze względu na ich znaczenie w krajobrazie, przeważnie wiejskim rolniczym, pozostając bez zagospodarowania stają się coraz bardziej nieczytelne, poprzez wycinkę wartościowych okazów starodrzewia, niszczenie układów kompozycyjnych oraz porastanie terenów samosiewem. Wymagają prowadzenia działań rewaloryzacyjnych lub zmiany sposobu zagospodarowania.

W złym stanie są najczęściej zabytki techniki, użyteczności publicznej oraz budynki mieszkalne komunalne. Obiekty te stają się nieprzydatnymi w swoich pierwotnych funkcjach, pozostają niezagospodarowane przez co niszczeją. Stan techniczny wielu z nich wymaga natychmiastowych prac remontowych, konserwatorskich lub znalezienia dla nich nowych

funkcji w celu zahamowania procesu niszczenia i degradacji. Niektóre z nich poprzez niewłaściwie pojętą rewitalizację i konserwację utraciły swoje walory historyczne i zabytkowe, na przykład zabudowania po cukrowni „Czersk" w Jasieńcu, kuźnia w Drwalewie, a z zabytków użyteczności publicznej budynek dawnej poczty w Belsku Dużym.

Budynki drewniane mieszkalne i gospodarcze to znaczący procent zabytków zagrożonych i ulegających zniszczeniu. Pogarszający się stan budulca (drewno), niewłaściwie użytkowanie, zaniedbanie, powoduje „znikanie" dużej ilości tego rodzaju zabudowy z mapy powiatu. Przykładem może być gmina Grójec i miejscowości Janówek, Kobylin, Kociszew, Worów i Mięsy. W Grójcu, w rejonie ulicy Mszczonowskiej nie zachował się żaden budynek drewniany. Podobne problemy odczuwalne są w pozostałych miejscowościach powiatu grójeckiego.

9. Procedury konserwatorskie

W przypadku obiektów określonych jako zabytek, działania zmierzające do poprawy jego stanu zachowania powinny odbywać się według zasad określonych w przepisach zamieszczonych w stosownych ustawach.

Większość prac przy zabytkach uzależniona jest od współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 36 ust. 1 w punktach 1-12 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. z 2014r. poz. 1446) reguluje zakres tematyczny i wymagania uzyskiwania pozwoleń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, obejmujący:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru, prowadzenie badań archeologicznych, przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, trwałe przeniesienie zabytku wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek się znajduje, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust.1, podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zamiany wyglądu zabytku

wpisanego do rejestru, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Art. 51 ust.1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz.U. z 2015 poz. 199), w sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego (art.2 pkt 5), określa organy wydające decyzje. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt 2 decyzje wydawane są po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art.7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014r. poz.1446) oraz ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

W przypadku natrafienia na materiał archeologiczny w ramach prowadzonej inwestycji art. 32 ust.1 pkt 1,2, 3, ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. z 2014r. poz. 1446), wskazuje na obowiązek wstrzymania wszelkich prac, zabezpieczenia miejsca oraz powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Wojewódzki Konserwator Zabytków ma 5 dni na dokonanie oględzin odkrytego przedmiotu (art.32 ust.3). Jednym z obowiązków, który może być nałożony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jest przeprowadzenie na koszt inwestora ratowniczych badań archeologicznych na terenie stanowiska zagrożonego inwestycją (art. 32 ust. 5 pkt 3). W art. 33 ustawy jest mowa o zasadach postępowania po przypadkowym natrafieniu na przedmiot o dużym prawdopodobieństwie zabytku archeologicznego. W tym przypadku organ ochrony zabytków ma obowiązek dokonania oględzin przedmiotu w ciągu 3 dni od daty zawiadomienia (art.33 ust.3).

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, wymaga, zgodnie z art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 z późniejszymi zmianami), przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót wydanego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wydanie przez organ architektoniczno-budowlany pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych w stosunku do obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, objętych natomiast ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego, jest możliwe, stosownie do przepisu art. 39 ust. 3, wyłącznie w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Organ ochrony zabytków jest zobligowany do zajęcia stanowiska w takich sprawach w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku (art. 39 ust. 4). Po tym terminie, uznaje się zgłoszone warunki projektowe za uzgodnione.

10. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu grójeckiego. Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
• Duża ilość obiektów zabytkowych i ich różnorodność tworząca bogate źródło dziedzictwa kulturowego, • Znaczne rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego przez służby konserwatorskie, • Atrakcyjne położenie powiatu pod względem krajobrazowym i komunikacyjnym, • Dobra sieć głównych połączeń kołowych i kolejowych - bliskość Warszawy, • Różnorodność krajobrazu naturalnego i kulturowego na terenie powiatu, • Znacząca ilość obszaru chronionego o wysokich walorach przyrodniczych – rezerwaty przyrody, • Duża ilość szlaków pieszych, rowerowych i wodnych – kajaki,	• Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – niekontrolowana urbanizacja, degradacja krajobrazu kulturowego poprzez nową zabudowę, • Zły stan techniczny zabytkowych obiektów mieszkalnych – zabudowa komunalna, • Duży koszt rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków i brak środków na ich finansowanie, • Słaba infrastruktura turystyczna i obsługa szlaków turystycznych, • Brak współdziałania pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego w promowaniu atrakcyjności kulturowej i turystycznej powiatu,
Szanse	**Zagrożenia**
• Promocja zasobów dziedzictwa kulturowego i turystyki jako produktu zintegrowanego • Wzrost poziomu edukacji kulturowej społeczeństwa, w tym potrzeba świadomego działania właścicieli obiektów zabytkowych w celu ochrony dziedzictwa kulturowego, • Rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na polu ochrony zabytków, • Rozwój turystyki i agroturystyki, w tym poszerzanie tras turystycznych o obiekty zabytkowe, • Rozbudowa baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych • Rozwój mediów i nowoczesnego systemu medialnego systemu informacji turystyczno – kulturowej, • Możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych ze środków UE i innych,	• Niska świadomość społeczna w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego • Klęski żywiołowe i wydarzenia losowe • Pogarszający się stan obiektów zabytkowych stanowiących własność prywatną • Zniekształcenie układów urbanistycznych i ruralistycznych, m.in. wypieranie zabudowy tradycyjnej drewnianej lub murowanej przez nową powodującą dysharmonię w architekturze zabytkowej, • Niedostateczna ilość środków na ochronę i konserwację zabytków, • Realizacja działań architektonicznych na obiektach zabytkowych bez uzgodnień konserwatorskich,

11. Założenia programowe:

I. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU I JEGO OCHRONA

I.1 Ochrona i zachowanie materialnych zasobów powiatu

Działanie	Podmiot współpracujący	Źródło finansowania
Prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność powiatu w ramach zapobiegania procesom ich degradacji,	Wojewódzki Konserwator Zabytków	budżet powiatu, budżet państwa, środki zewnętrzne
Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach powiatu,	gminy powiatu, Wojewódzki Konserwator Zabytków	budżet powiatu, budżety gmin
Prowadzenie nadzoru konserwatorskiego nad inwestycjami ziemnymi stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych,	gminy powiatu, Wojewódzki Konserwator Zabytków, państwowe i samorządowe instytucje kultury	budżet powiatu, budżety gmin, budżet państwa, środki prywatne, środki zewnętrzne
Współpraca z samorządem gminnym w stałym monitoringu sporządzania i aktualizowania gminnych ewidencji zabytków oraz konsultacje w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego,	gminy powiatu, Wojewódzki Konserwator Zabytków	budżet powiatu, budżety gmin
Przygotowanie mechanizmu finansowego mającego na celu dofinansowanie prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków	Wojewódzki Konserwator Zabytków	budżet powiatu
Zapoznanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami uzyskania dotacji na określone zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami,	gminy powiatu, właściciele zabytków – osoby fizyczne lub prawne,	
Ustanowienie społecznych opiekunów zabytków w ramach realizacji zadań własnych powiatu; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków	Właściciele zabytków– osoby fizyczne lub prawne, Wojewódzki Konserwator Zabytków	Budżet powiatu Środki zewnętrzne
Okres realizacji: działalnie ciągłe		

I.2. Zachowanie i ochrona środowiska przyrodniczego jako elementu krajobrazu kulturowego

Działalnie	Podmiot współpracujący	Źródło finansowania
Podejmowanie działań twórczych i konserwatorskich z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska naturalnego,	gminy powiatu, organizacje pozarządowe, Wojewódzki Konserwator Zabytków, prywatni i państwowi inwestorzy	budżet powiatu, budżety gmin, budżet państwa, środki organizacji pozarządowych, środki prywatne, środki zewnętrzne
Rozwój infrastruktury technicznej i wprowadzanie nowych technologii chroniącej środowisko naturalne,		
Renowacja istniejących oraz tworzenie i zagospodarowanie nowych terenów zielonych komponowanych (parki, zieleńce i.t.p.),		
Okres realizacji: działalnie ciągłe		

I.3. Kształtowanie struktur przestrzennych powiatu z zachowaniem zasad ładu przestrzennego

Działalnie	Podmiot współpracujący	Źródło finansowania
Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zabytków i obszarów o wysokich walorach przyrodniczych	gminy powiatu, prywatni inwestorzy, organizacje pozarządowe, właściciele zabytków – osoby fizyczne i prawne, Wojewódzki Konserwator Zabytków	budżet powiatu, budżety gmin, środki organizacji pozarządowych, środki prywatne, środki zewnętrzne
Wspieranie działań planistycznych zmierzających do dostosowania nowej zabudowy do wartości zabytkowych miejsc i miejscowości regionu,		
Egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach chronionych, określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie charakteru i funkcji zabudowy),		
Okres realizacji: działalnie ciągłe		

II. DZIAŁANIA KREUJĄCE ROZWÓJ SPOŁECZNO – GOSPODARCZY POWIATU POPRZEZ POPULARYZACJĘ I PROMOCJĘ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

II.1. Popularyzacja wiedzy o zabytkach wśród społeczności lokalnej i kultywowanie tradycji regionu

Działalnie	Podmiot współpracujący	Źródło finansowania
Rozpowszechnianie i realizowanie idei potrzeby ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego regionu,	gminy powiatu, placówki oświatowe i kulturalne, organizacje pozarządowe,	budżet powiatu, budżety gmin, środki organizacji pozarządowych, środki zewnętrzne
Organizowanie form plenerowych w ramach zajęć przedszkolnych i szkolnych z wykorzystaniem obiektów zabytkowych jako metody bezpośredniej integracji ze środowiskiem kulturowym,		
Oznakowanie zabytków prawnie chronionych,	Wojewódzki Konserwator Zabytków, gminy powiatu, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe,	budżet powiatu, budżety gmin, budżet państwa, środki organizacji pozarządowych, środki zewnętrzne
Utworzenie i rozwój systemu informacji i promocji dziedzictwa kulturowego, w tym strony internetowej promującej walory kulturowe regionu,	gminy powiatu, placówki oświatowe i kulturalne, organizacje pozarządowe, media , osoby fizyczne i prawne	budżet powiatu, budżety gmin, środki organizacji pozarządowych, środki prywatne, środki zewnętrzne
Wydawanie publikacji (folderów, monografii, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowemu regionu,		
Organizowanie festynów, wystaw kulturalnych, imprez historycznych, szkoleń tematycznie związanych z popularyzacją wiedzy o zabytkach i tradycji regionu.		
Współpraca z organizacjami pozarządowymi odnośnie opieki nad zabytkami i miejscami historycznymi	organizacje pozarządowe,	budżet powiatu, środki organizacji pozarządowych, środki zewnętrzne
Okres realizacji: działalnie ciągłe		

II.2. Tworzenie oferty turystycznej w ramach promocji dziedzictwa kulturowego powiatu

Działalnie	Podmiot współpracujący	Źródło finansowania
Kontrola oznakowania istniejących szlaków turystycznych,	gminy powiatu, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne	budżet powiatu, budżety gmin, środki organizacji pozarządowych, środki prywatne, środki zewnętrzne
Tworzenie nowych turystycznych szlaków tematycznych i kulturowych w powiecie i włączenie ich w sieć istniejących o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym,		
Rozwój agroturystyki w oparciu o posiadane walory kulturowe i przyrodnicze,	gminy powiatu, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne	budżet powiatu, budżety gmin, środki organizacji pozarządowych, środki prywatne, środki zewnętrzne
Pomoc właścicielom obiektów zabytkowych pozyskiwania funduszy na ich odnowę i dostosowanie do funkcji turystycznych,	gminy powiatu, organizacje pozarządowe, właściciele zabytków - osoby fizyczne i prawne,	
Tworzenie nowych miejsc pracy jako elementu, kształtującego rozwój społeczno-gospodarczy powiatu,	gminy powiatu, Powiatowy Urząd Pracy, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne	budżet powiatu, budżety gmin, środki organizacji pozarządowych, środki prywatne, środki zewnętrzne
Okres realizacji: działalnie ciągłe		

12. Instrumentarium realizacji programu

Program realizowany będzie poprzez oddziaływanie na podmioty związane z obiektami zabytkowymi oraz społeczność lokalną, podjęte przez samorząd powiatowy dla osiągnięcia przyjętych w nim celów, za pomocą grupy instrumentów: prawnych, finansowych, społecznych, koordynacji i kontroli.

a) **instrumenty prawne** polegające na tworzeniu dokumentów prawa miejscowego wynikających z przepisów ustawowych, w tym decyzje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwały Rady Powiatu i rad gminnych;
b) **Instrumenty finansowe** wykorzystujące środki własne powiatu, dotacje na finansowanie prac konserwatorskich, remontowych obiektów zabytkowych, środki zewnętrzne pozyskiwane przez powiat, środki ze źródeł prywatnych, organizacji pozarządowych i.t.p.;
c) **instrumenty społeczne** obejmujące edukację społeczeństwa lokalnego w pozyskaniu społecznej akceptacji potrzebą istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego, współpraca z organizacjami społecznymi;
d) **koordynacja i kontrola** gromadzenie i stałe aktualizowanie wiedzy i dokumentów o stanie zachowania obiektów zabytkowych, prowadzonej konserwacji i remontach, okresowe wewnętrzne kontrole związane ze stanem realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego;

13. Źródła finansowania programu

Zasady sprawowania opieki nad zabytkami przez określonego właściciela, posiadającego tytuł prawny do zabytku i obowiązku finansowania przez niego prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, określa rozdział 7 ustawy z 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Określone w nim zasady dofinansowania w formie dotacji poszczególnych działań, realizowane są z następujących źródeł:

1. Z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe" wraz z priorytetami ogłoszonym na rok 2015,
2. Z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie na realizację zadań zawartych w art. 77 ustawy z 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
3. Z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego na przyznaną dotację celową, zgodnie z art. 77 ustawy z 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
4. W ramach dotacji unijnych na lata 2014-2020 dofinansowanie zadań inwestycyjnych umożliwi kontynuacja Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, możliwe będzie również finansowanie zadań nieinwestycyjnych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego ujętego w projektach programów:
   - *Kreatywna Europa*, zawierający komponenty Media i Kultura oraz komponent dotyczący nowego instrumentu gwarancyjnego, które zastąpią istniejące osobne programy Kultura, Media i Media Mundus. Program ten ma zapewniać kompleksowe wsparcie dla sektorów kultury, w tym dla sektora audiowizualnego.
   - *Europa dla Obywateli*, składać się ma z dwóch komponentów: „Pamięć o przeszłości i obywatelstwo europejskie" oraz „Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie",
5. Z budżetu gmin i powiatu grójeckiego, w przypadku obiektów z tytułem prawnym określonym w art.71 ustawy z 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także dotacji przyznanej zgodnie z art.81 powyższej ustawy.
6. Ze środków organizacji pozarządowych oraz prywatnych,

14. Zasady realizacji programu

Reguluje art. 87 ust.5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Za realizację Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grójeckim na lata 2015 - 2018 odpowiada Zarząd Powiatu, który co dwa lata sporządza sprawozdanie i przedstawia je Radzie Powiatu Grójeckiego. W przypadku ewentualnych zmian w programie, wymagana jest uchwała Rady Powiatu Grójeckiego, a wcześniej opinia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

15. Publikacje i strony internetowe wykorzystane w programie

Publikacje:

1. Zamki, pałace i dwory Mazowsza, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2007,
2. Jan Żmudziński, Grójec, Warka i okolice, Warszawa 1965,
3. Bogdan Pokropiński, Kolej grójecka, Warszawa 2002,
4. Remigiusz Matyjas, Z dziejów Grójecczyzny, Warszawa,
5. Remigiusz Matyjas, Powiat Grójecki w okresie Drugiej Rzeczypospolitej, Studia i Materiały, Kielce 2004,
6. Remigiusz Matyjas, Powiat Grójecki w latach 1945 – 1975, Szkice materiały, Grójec 2006,
7. Remigiusz Matyjas, Tradycja Mazowsza: powiat grójecki. Przewodnik subiektywny, pod red. Katarzyny Sarna i Rafała Sarna, Warszawa 2014,
8. Andrzej Zygmunt Rola – Stężycki, Świątynie … Kościoły i kaplice w Grójeckiem, Grójec 2008,
9. Andrzej Zygmunt Rola – Stężycki, Gniazda … Pałace i dwory w Grójeckiem, Grójec 2007,
10. Andrzej Rola – Stężycki, Rezydencje … Ziemiańskie siedziby w Grójeckiem, Grójec 2010,
11. Zdzisław Szeląg, Słownik wiedzy o Grójeckiem, tom 1 – 14, Grójec 1993 – 2006,
12. Rezerwaty przyrody w Polsce Środkowej: monografia , pod red. Grzegorza Rąkowskiego, Warszawa 2006,

Strony internetowe:

www.mkidn.gov.pl
www.nid.pl
www.polskiezabytki.pl
www.dwory.cal.pl
www.zamkipolskie.com
www.mazowsze.hist.pl
www.otwartezabytki.pl
www.fotopolska.eu
www.psmk.org.pl
www.kolejka-piaseczno.pl
www.krainajeziorki.pl

www.stero.pl
www.ciekawe-miejsca.pl
www.kultura.wzp.pl
www.mwkz.pl/mazowieckie-kościoły-drewniane
www.drewnianemazowsze.pl
www.ruinyzamki.pl
www.dladziedzictwa.org
www.zabytki.ocalicodzapomnienia.eu
www.grojec.pwww.pttkradom.prv.pl
www.mpzp24.pl
www.planyzagospodarowania.pl

16.Załączniki:

Gminna Ewidencja Zabytków na terenie powiatu grójeckiego.

Wykaz obiektów Gminnej Ewidencji Zabytków – po weryfikacji

Gmina: Belsk Duży

L.p.	Miejscowość	Ulica, Nr domu	Obiekt, czas powstania	Uwagi
1	Anielin		Kapliczka przydrożna, ceglana murowana, początek XX w.	
2	Belsk Duży		Budynek z dawnego zespołu pocztowego, początek XIX w., murowany	
3	Belsk Duży		Budynek z dawnego zespołu pocztowego, początek XIX w., oficyna II, murowany	Wykreślono z rej zabytków w 2010
4	Belsk Duży		Budynek Urzędu Gminy, koniec XIX w., murowany	
5	Belsk Duży		Budynek Banku Spółdzielczego 1.20-XX w., murowany	
6	Belsk Duży		Kaplica cmentarna z katakumbami, 1822 r., murowana	
7	Belsk Duży		Plebania, początek XX w., murowano-drewniana	Plebania jest murowana z drewnianym poddaszem
8	Belsk Duży		Kościół parafialny p. w. Św. Trójcy 1776-1779 r., 1935 r., murowany	Rejestr zabytków
9	Belsk Duży		Kaplica na cmentarzu przykościelnym, koniec XVIII w., murowana	
10	Belsk Duży		Nagrobek rodziny Lubomirskich na cmentarzu przykościelnym, 1 poł. XX w.	
11	Belsk Duży		Budynek dawnej szkoły parafialnej, XVIII/XIX w., murowany	
12	Belsk Duży		Budynek dawnej mleczarni, koniec XIX w., murowany	
13	Belsk Duży		Kapliczka – figura Jezusa Chrystusa, 1937	
14	Belsk Duży		Kapliczka – figura Matki Boskiej, 1853	
15	Belsk Duży		Kapliczka – figura św. Jana Nepomucena, 1879	
16	Grotów		Kapliczka XIX/XX w., murowana	
17	Lewiczyn		Kościół parafialny p.w. Św. Wojciecha, drewniany, 1606-1608, 1738, 1884, 1935 r.	Rejestr zabytków

18	Lewiczyn		Dzwonnica, początek XVII w., drewniana	Rejestr zabytków
19	Lewiczyn		Kapliczka – krzyż przydrożny, 1 ćwierć XX w., murowana	
20	Lewiczyn		Kaplica cmentarna, 1830 r., murowana	
21	Lewiczyn		Droga krzyżowa, 3 ćwierć XX w., drewniana	
22	Lewiczyn		Budynek dawnej biblioteki, 1 ćwierć XX w., murowany	
23	Lewiczyn		Nagrobek na cmentarzu Rzymsko-katolickim, połowa XX w., piaskowiec	
24	Lewiczyn		Nagrobek na cmentarzu Rzymsko-katolickim, połowa XX w., piaskowiec	
25	Lewiczyn		Kapliczka,, 1 ćwierć XX w., murowana	
26	Łęczeszyce		Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela, 1629, 1765 r., murowany	Rejestr zabytków
27	Łęczeszyce		Dzwonnica, XVII w., murowano-drewniana	Rejestr zabytków
28	Łęczeszyce		Budynek klasztorny, 2 połowa XVII w., murowany	Rejestr zabytków
29	Łęczeszyce		Ogrodzenie kościoła, XVII w., murowane	Rejestr zabytków
30	Łęczeszyce		Kapliczka – figura Matki Boskiej	
31	Mała Wieś		Pałac, 1783-1786, murowany	Rejestr zabytków
32	Mała Wieś		Pawilony pałacowe -4, 1783-1786, murowane	Rejestr zabytków
33	Mała Wieś		Park, 1783-1786	Rejestr zabytków
34	Mała Wieś		Budynek gospodarczy, 4 ćwierć XVIII w., murowany	Rejestr zabytków
35	Oczesały		Park, 1 połowa XIX w.,	Rejestr zabytków
36	Odrzywołek		Kapliczka przydrożna – krzyż metalowy, 1927	
37	Odrzywołek		Park, XVII-XVIII w.,	
38	Rębowola		Dwór, 1 połowa XIX w., murowany	
39	Rębowola		Park, 1 połowa XIX w.,	Rejestr zabytków

40	Rosochów		Dwór, 1917-1922, murowany	
41	Rosochów		Kapliczka przydrożna, początek XX w., murowana	
42	Stara Wieś		Zespół folwarczny – czworaki, 1 połowa XIX w., murowane	
43	Stara Wieś		Zespół folwarczny – magazyn, 1 połowa XIX w., murowany	
44	Stara Wieś		Zespół folwarczny – magazyn spirytusu?, 1 połowa XIX w., murowany	
45	Stara Wieś		Zespół folwarczny – gorzelnia, 1 połowa XIX w., murowany	
46	Wilczogóra		Dwór murowany, ok. 1840, murowany	
47	Wilczogóra		Dom, 1937, murowany	
48	Wilczogóra		Kapliczka – figura Matki Boskiej, 1919 r., murowana	
49	Belsk Mały		Cmentarz powstańców 1863 roku	
50	Belsk Mały		Kapliczka – figura Matki Boskiej, 1930, murowana	
51	Mała Wieś		Kapliczka przydrożna, 1903, murowana	
52	Mała Wieś		Dom, początek XX w., drewniany	

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW GMINY BŁĘDÓW

L.P.	OBIEKT
1	Bielany, dwór
2	Bielany, rządcówka
3	Bielany, czworaki 1
4	Bielany, czworaki 2
5	Bielany, młyn
6	Bielany, stajnia
7	Bielany, park
8	Błędów, kościół p. w. św. Prokopa
9	Błędów, kapliczka
10	Błędów, plebania, Stary Rynek 13
11	Błędów, kościół św. Józefa
12	Błędów, zespól pałacowo-parkowy, pawilon 1
13	Błędów, zespól pałacowo-parkowy, pawilon 2
14	Błędów, zespól pałacowo-parkowy, pawilon 3

15	Błędów, zespól pałacowo-parkowy, pawilon 4
16	Błędów, zespól pałacowo-parkowy, pawilon, park
17	Błędów, cmentarz
18	Błędów, Długa 2, dom murowany
19	Błędów, Długa 14, dom murowany
20	Błędów, Długa, kapliczka
21	Błędów, Kościelna 5, dom murowany
22	Błędów, Kościelna 8, dom murowany
23	Błędów, Nowy Rynek 7
24	Błędów, Nowy Rynek 9
25	Błędów, Nowy Rynek 10-12
26	Błędów, Nowy Rynek 21
27	Błędów, Nowy Rynek 23, młyn wodny
28	Błędów, Sadurkowska, kapliczka
29	Błędów, Stary Rynek 15, dom murowany
30	Błędów, Stary Rynek 17, dom murowany
31	Błędów, Stary Rynek 24, dom murowany
32	Borzęcin, dom drewniany
33	Borzecin, dom murowany
34	Dańków, dwór
35	Dańków, gorzelnia
36	Dańków, lamus
37	Dańków, rządcówka
38	Dańków, obora 1
39	Dańków, obora 2
40	Dańków, wozownia
41	Dańków, spichlerz
42	Dańków, laboratorium
43	Dańków, czworaki 1
44	Dańków, czworaki 2
45	Dańków, park
46	Dańków, kapliczka
47	Dańków, kapliczka
48	Głudna, dom murowana
49	Goliany, park
50	Gołosze 20, dom drewniany
51	Ignaców, dom drewniany
52	Ignaców. kapliczka
53	Kazimierki, kapliczka
54	Lipie, kościół p. w. św. Trójcy
55	Lipie, organistówka
56	Lipie, cmentarz
57	Lipie, dwór

58	Lipie, park
59	Lipie 110, dom drewniany
60	Lipie, kapliczka
61	Machnatka, dwór
62	Machnatka, park
63	Machnatka, kapliczka
64	Machnatka 4, dom drewniany
65	Machnatka 5, dom drewniany
66	Machnatka 22, dom drewniany
67	Pelinów, kapliczka
68	Wilhelmów 15-17, dom drewniany
69	Wilków 23, dom drewniany,
70	Wilków, kościół
71	Wilków, stara plebania
72	Wilków, cmentarz
73	Wilków, dwór
74	Wilków, gorzelnia
75	Wilków, magazyn
76	Wilków, park
77	Wilków, lamus
78	Wilków 28, dom drewniany
79	Załuski 3, dom drewniany
80	Załuski, kapliczka
81	Załuski, kapliczka
82	Załuski, młyn wodny
83	Goliany, kapliczka w parku

Gminna Ewidencja Zabytków- gmina Chynów

Chynów	Barcice Drwalewskie	12	dom drewniany			
Chynów	Barcice Drwalewskie	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Barcice Drwalewskie	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Barcice	12	obora murowana			

	Drwalewskie					
Chynów	Budziszyn	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Budziszyn	GPS	pałac	168/A/58		
Chynów	Budziszyn		park krajobrazowy	35/A/80		
Chynów	Budziszyn		budynek gospodarczy - spichlerz			
Chynów	Budziszyn		obora			
Chynów	Budziszyn		budynek administracyjny			
Chynów	Budziszyn		budynek administracyjny 2			
Chynów	Budziszyn		kuźnia			
Chynów	Budziszynek	5	budynek murowany - szkoła podstawowa			
Chynów	Budziszynek	GPS	budynek murowany - dawny punkt skupu mleka			
Chynów	Budziszynek	GPS	budynek murowany			
Chynów	Budziszynek	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Budziszynek	GPS	dwór murowany			
Chynów	Chynów	47	kościół drewniany p.w. św. Trójcy	43/A/54; 41/A/81		
Chynów	Chynów	47	dzwonnica drewniana			
Chynów	Chynów	GPS	budynek murowany - dawne czworaki			
Chynów	Chynów	53	budynek murowany			
Chynów	Dobiecin	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Drwalew	Grójecka 20	kościół murowany p.w. św. Piotra i Pawła	44/A/80		
Chynów	Drwalew	Grójecka 20	dzwonnica murowana	44/A/80		
Chynów	Drwalew	Grójecka 20	ogrodzenie kościoła wraz z dwoma kapliczkami	44/A/80		
Chynów	Drwalew	Grójecka 20	kapliczka/figura Martki Bozej przy kościele			
Chynów	Drwalew	GPS	pałac	350/A/62		
Chynów	Drwalew		park krajobrazowy	534/A/93		
Chynów	Drwalew		oficyna	45/A/80		
Chynów	Drwalew		pawilon (oficyna 1)	45/A/80		
Chynów	Drwalew		kuźnia			
Chynów	Drwalew		zabudowa gospodarcza - obora - 4 budynki o tej samej konstrukcji			
Chynów	Drwalew		zabudowa gospodarcza - stajnie - 3 budynki o tej samej konstrukcji			
Chynów	Drwalew	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Grobice	30	figura Matki Boskiej w			

	Stare		kapliczce przydrożnej			
Chynów	Machcin	GPS	figurki Matki Boskiej w kapliczce przydrożnej			
Chynów	Pieczyska	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Pieczyska	GPS	kościół	107/A/81		
Chynów	Pieczyska	20	dom drewniany			
Chynów	Pieczyska		stodoła drewniana			
Chynów	Pieczyska		kapliczka - figura świętego			
Chynów	Janów	10	dom drewniany			
Chynów	Janów	23				
Chynów	Janów	24				
Chynów	Rososzka	13	dom murowany			
Chynów	Watraszew	24	kapliczka przydrożna			
Chynów	Watraszew	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Watraszew	8	dom drewniany			
Chynów	Wola Kukalska	GPS	szkoła drewniana			
Chynów	Wola Kukalska	GPS	dom drewniany, obecnie sklep			
Chynów	Wola Kukalska	1	dom drewniany			
Chynów	Wola Kukalska	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Wola Żyrowska	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Zalesie	GPS	dom murowany (określany mianem dworku)			
Chynów	Zalesie	GPS	szkoła podstawowa			
Chynów	Żelechów	GPS	kapliczka przydrożna			
Chynów	Żyrów	GPS	dworek murowany			
Chynów	Żyrów	GPS	park krajobrazowy	301/A/85		
Chynów	Żyrów	GPS	kapliczka przydrożna			

Gminna Ewidencja Zabytków- Gmina Goszczyn:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Uwagi
1.	Bądków	Kapliczka murowana	1 ćw. XX w.	
2.	Bądków	Krzyż drewniany	2 ćw. XX w.	Rozebrany
3.	Bądków 57	Budynek mieszkalny drewniany	4 ćw. XIX w.	Rozebrany
4.	Bądków 79	Budynek mieszkalny	Połowa XX w.	Rozebrany

		drewniany		
5.	Bądków Kolonia	Krzyż drewniany	1960 r.	Rozebrany
6.	Bądków Kolonia	Budynek mieszkalny	Połowa XX w.	Rozebrany
7.	Długowola	Kapliczka murowana	ćw. XX w.	
8.	Długowola	Kapliczka murowana	1906 r.	
9.	Długowola 14	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	
10.	Długowola 30	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	
11.	Długowola 31	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	Rozebrany
12.	Długowola 35	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	
13.	Długowola 42	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	Rozebrany
14.	Długowola 44	Budynek mieszkalny drewniany	1928 r.	Rozebrany
15.	Długowola 46	Budynek mieszkalny murowany	I ćw. XX w.	
16.	Długowola 47	Budynek mieszkalny murowany	I ćw. XX w.	
17.	Goszczyn, ul. Bądkowska 2	Budynek Urzędu Gminy murowany	XIX/XX w.	
18.	Goszczyn, ul. Bądkowska 3	Budynek mieszkalny drewniany	4 ćw. XIX w.	Rozebrany
19.	Goszczyn, ul. Bądkowska 11	Budynek mieszkalny drewniany	1910 r.	Rozebrany
20.	Goszczyn ul. Kozietulska	Cmentarz rzymsko-katolicki		
21.	Goszczyn, ul. Warszawska 2	Organistówka, budynek drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
22.	Goszczyn, ul.	Kapliczka murowana	4 ćw. XIX w.	

	Kozietulska			
23.	Goszczyn, ul. Kozietulska 4	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	
24.	Goszczyn, ul. Piekarska	Kapliczka murowana	1 ćw. XX w.	
25.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 2	Szkoła, budynek murowany	1909 r.	Rozebrany
26.	Goszczyn, ul. Przybyszewska	Kapliczka murowana	1916 r.	
27.	Goszczyn, ul. Przybyszewska	Krzyż drewniany	1 ćw. XX w.	
28.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 4	Budynek mieszkalny murowany	Koniec XIX w.	Odnowiony, utracił charakter.
29.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 6	Budynek mieszkalny murowany	XIX/XX w.	
30.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 7	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	Rozebrany
31.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 10	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
32.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 12	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	.
33.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 14	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
34.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 16	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	
35.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 18	Budynek mieszkalny drewniany	Początek XX w.	
36.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 26	Budynek mieszkalny drewniany	Początek XX w.	Rozebrany
37.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 32	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
38.	Goszczyn, ul.	Młyn elektryczny	1937 r.	

	Przybyszewska 40	murowany		
39.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 43	Budynek mieszkalny drewniany	4 ćw. XIX w.	Odnowiony, utracił charakter.
40.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 47	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	
41.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 48	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
42.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 48	Stodoła	Lata 50-te XX w.	Rozebrany
43.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 51	Budynek mieszkalny drewniany	1 ćw. XX w.	Rozebrany
44.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 55	Budynek mieszkalny drewniany	4 ćw. XIX w.	Rozebrany
45.	Goszczyn, ul. Przybyszewska 58	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	
46.	Goszczyn, ul. Rynek 6	Budynek mieszkalny drewniany	1905 r.	
47.	Goszczyn, ul. Warszawska	Kapliczka z figurą Matki Boskiej murowana	1928 r.	
48.	Goszczyn, ul. Warszawska 4	Dom mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
49.	Goszczyn, ul. Warszawska 5	Dom mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
50.	Goszczyn, ul. Warszawska 6	Kościół par. p.w. Św. Michała Archanioła, murowany	1878-87, 1922	Rej. 1166/A z 22.05.1975 oraz 50/A z 07.05.1980 r.
51.	Goszczyn, ul. Warszawska 6	Plebania, murowana	Koniec XIX w.	.
52.	Goszczyn, ul. Warszawska 7	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	
53.	Goszczyn, ul. Warszawska 19	Budynek mieszkalny murowany	Pocz. XX w.	

54.	Goszczyn, ul. Warszawska 20	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Odnowiony, utracił charakter.
55.	Goszczyn, ul. Warszawska 21	Budynek mieszkalny murowany	1 ćw. XX w.	
56.	Goszczyn, ul. Warszawska 23	Budynek mieszkalny murowany		
57.	Goszczyn, ul. Warszawska 24	Budynek mieszkalny murowany	Pocz. XX w.	Rozebrany
58.	Goszczyn, ul. Warszawska 25	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	Rozebrany
59.	Goszczyn, ul. Warszawska 26	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	
60.	Goszczyn, ul. Warszawska 27	Budynek mieszkalny murowany	Koniec XIX w.	
61.	Goszczyn, ul. Warszawska 28	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	Rozebrany
62.	Goszczyn, ul. Warszawska 31	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
63.	Goszczyn, ul. Warszawska 35	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	
64.	Goszczyn, ul. Warszawska 40	Budynek mieszkalny drewniany	1902 r.	
65.	Goszczyn, ul. Warszawska 49	Budynek mieszkalny drewniany	Koniec XIX w.	Rozebrany
66.	Jakubów Kolonia 5	Budynek mieszkalny murowany	1905 r.	Rozebrany
67.	Olszew	Krzyż drewniany	1935 r.	Rozebrany
68.	Olszew	Szkoła, budynek murowany	1922 r.	Odnowiony, utracił charakter.
69.	Olszew 2	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	Rozebrany

70.	Olszew 24	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	Odnowiony, utracił charakter.
71.	Olszew 31	Budynek mieszkalny drewniany	Pocz. XX w.	Rozebrany
72.	Sielec	Szkoła, budynek murowany	1936-46	
73.	Sielec	Dworek murowany	1928 r.	
74.	Sielec	Park	Pocz. XX wieku	
75.	Sielec	Dom zarządcy murowany	Koniec XIX w.	
76.	Sielec	Obora w zespole dworskim murowana	1905 r.	
77.	Sielec	Magazyn w zespole dworskim murowany	1905 r.	
78.	Sielec 26	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	
79.	Sielec 34	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	Odnowiony, utracił charakter.
80.	Sielec 35	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	Odnowiony, utracił charakter.
81.	Sielec 37	Budynek mieszkalny drewniany	I ćw. XX w.	Rozebrany
82.	Romanów 2	Budynek mieszkalny drewniany	4 ćw. XIX w.	Rozebrany
83.	Sielec – dawny majątek Tąkiele	Dworek murowany	Koniec XIX w.	
84.	Sielec – dawny majątek Tąkiele	Park krajobrazowy	XIX/XX w.	

Gminna Ewidencja Zabytków-Gmina Grójec

LP	Nr karty adresowej	Adres	Obiekt
1.	1	Falęcin	Zespół pałacowy - pałac, budynek mieszkalny murowany
2.	2	Falęcin	Zespół pałacowy - park
3.	3	Falęcin 9	Dom drewniany
4.	4	Głuchów 46 obecnie ul. Leśna 15	Dom drewniany
5.	5		
6.	6	Głuchów	Zespół pałacowy – pałac
7.	7	Głuchów	Zespół pałacowy – park
8.	8	Gościeńczyce	Dwór murowany
9.	9	Gościeńczyce	Kapliczka murowana
10.	10	Gościeńczyce	Młyn, kompleks zabudowań
11.	11	Gościeńczyce	Zabudowania dworskie murowane
12.	12	Gościeńczyce	Budynek handlowy kompleks zabudowań dworskich
13.	13	Gościeńczyce	Zespół dworski – park
14.	14	Gościeńczyce	Mur i brama murowane z cegły
15.	15	Gościeńczyce (obok szkoły)	Dom mieszkalny
16.	16	Gościeńczyce (obok szkoły)	Dom mieszkalny
17.	17	Gościeńczyce (naprzeciw zabudowań dworskich)	Dom mieszkalny
18.	18	Grójec ul. Armii Krajowej 2	Hale targowe murowane
19.	19	Grójec ul. Armii Krajowej 4	Budynek mieszkalny murowany
20.	20	Grójec ul. Armii Krajowej 6	Budynek mieszkalny murowany

21.	21	Grójec ul. Armii Krajowej 7	Budynek mieszkalny murowany
22.	22	Grójec ul. Armii Krajowej 10	Budynek mieszkalny murowany
23.	23	Grójec ul. Armii Krajowej 12/14	Budynek mieszkalny murowany
24.	24	Grójec ul. Armii Krajowej 13 a	Dom mieszkalny murowany
25.	25	Grójec ul. Armii Krajowej 15	Budynek mieszkalny murowany
26.	26	Grójec ul. Armii Krajowej 16	Budynek mieszkalny murowany
27.	27	Grójec ul. Armii Krajowej 18	Budynek mieszkalny murowany
28.	28	Grójec ul. Armii Krajowej 21	Więzienie, budynek murowany
29.	29	Grójec ul. Armii Krajowej 22	Budynek mieszkalny murowany
30.	30	Grójec ul. Armii Krajowej 26	Budynek mieszkalny murowany
31.	31	Grójec ul. Armii Krajowej 32	Budynek mieszkalny murowany
32.	32	Grójec ul. Armii Krajowej 34	Budynek mieszkalny murowany
33.	33	Grójec ul. Armii Krajowej 34	Szkoła Podstawowa nr 3 murowana
34.	34	Grójec ul. Armii Krajowej 40	Budynek mieszkalny murowany
35.	35	Grójec ul. Jatkowa	Jatki murowane z cegły
36.	36	Grójec ul. Jatkowa 1	Dom murowany
37.	37	Grójec ul. Kościelna 3	Budynek mieszkalny drewniany
38.	38	Grójec ul. Kościelna 7	Budynek mieszkalny murowany z cegły, tynkowany
39.	39	Grójec ul. Lewczyńska	Kapliczka NMP, murowana
40.	40	Grójec ul. Lewczyńska 1	Dom mieszkalny drewniany
41.	41	Grójec ul. Lewczyńska	Bożnica żydowska murowana
42.	42	Grójec ul. Lewczyńska 7	Dom mieszkalny drewniany
43.	43	Grójec ul. Lewczyńska 20	Dom mieszkalny drewniany
44.	44	Grójec ul. Lewczyńska 24	Dom mieszkalny drewniany
45.	45	Grójec ul. Lewczyńska 26	Dom mieszkalny murowany
46.	46	Grójec ul. Mogielnicka	Cmentarz ewangelicki

47.	47	Grójec ul. Mogielnicka	Cmentarz rzymsko-katolicki
48.	48	Grójec ul. Mogielnicka	Cmentarz żydowski
49.	49	Grójec ul. Mogielnicka 2	Dom mieszkalny murowany
50.	50	Grójec ul. Mogielnicka 6	Dom mieszkalny drewniany
51.	51	Grójec ul. Mogielnicka 8	Dom mieszkalny murowany
52.	52	Grójec ul. Mogielnicka 15	Budynek mieszkalny murowany
53.	53	Grójec ul. Mszczonowska	Cmentarz rzymsko-katolicki
54.	54	Grójec ul. Mszczonowska 2	Budynek mieszkalny murowany
55.	55	Grójec ul. Mszczonowska 4	Budynek mieszkalny murowany
56.	56	Grójec ul. Mszczonowska 6	Dom mieszkalny murowany
57.	57	Grójec ul. Mszczonowska 8	Dom mieszkalny murowany
58.	58	Grójec ul. Mszczonowska 22	Budynek mieszkalny murowany
59.	59	Grójec ul. Niepodległości 1	Budynek mieszkalny murowany
60.	60	Grójec ul. Niepodległości 5	Budynek mieszkalny murowany
61.	61	Grójec ul. Niepodległości 6	Poczta, budynek murowany
62.	62	Grójec ul. Niepodległości 6	Oficyna I przy poczcie
63.	63	Grójec ul. Niepodległości 6	Oficyna II przy poczcie
64.	64	Grójec ul. Niepodległości 9	Budynek mieszkalny murowany
65.	65	Grójec ul. Niepodległości 20	Dom
66.	66	Grójec ul. Ogrodowa	Kapliczka Matki Boskiej murowana
67.	67	Grójec ul. Ogrodowa 8	Dom mieszkalny drewniany
68.	68	Grójec ul. Ogrodowa 11-13	Dom mieszkalny drewniany
69.	69	Grójec ul. Ogrodowa 17	Dom mieszkalny drewniany
70.	70	Grójec ul. Ogrodowa 24	Dom mieszkalny drewniany
71.	72	Grójec ul. Piłsudskiego 4	Budynek mieszkalny murowany
72.	73	Grójec ul. Piłsudskiego 7	Budynek mieszkalny murowany

73.	75	Grójec ul. Piłsudskiego 11	Budynek mieszkalny murowany
74.	76	Grójec ul. Piłsudskiego 38	Budynek mieszkalny murowany
75.	77	Grójec ul. Piłsudskiego 41	Budynek mieszkalny murowany dawna kaflarnia
76.	78	Grójec ul. Piłsudskiego 45	Budynek mieszkalny murowany
77.	79	Grójec ul. Piłsudskiego 47	Budynek administracyjny murowany obecnie Urząd Gminy i Miasta
78.	80	Grójec ul. Piłsudskiego 48	Budynek mieszkalny drewniany
79.	81	Grójec ul. Piłsudskiego 59	Budynek administracyjny murowany obecnie Starostwo Powiatowe
80.	82	Grójec ul. Piłsudskiego 62	Budynek mieszkalny murowany
81.	83	Grójec ul. Piłsudskiego 70	Budynek mieszkalny murowany
82.	84	Grójec ul. Piłsudskiego 78	Budynek mieszkalny murowany
83.	85	Grójec ul. Piotra Skargi	Pierzeja, budynki murowane
84.	86	Grójec ul. Piotra Skargi 1	Budynek mieszkalny murowany
85.	87	Grójec ul. Piotra Skargi 3	Budynek mieszkalny murowany
86.	88	Grójec ul. Piotra Skargi 4	Budynek mieszkalny drewniany
87.	89	Grójec ul. Piotra Skargi 5	Budynek mieszkalny drewniany
88.	90	Grójec ul. Piotra Skargi 6	Budynek mieszkalny murowany
89.	91	Grójec ul. Piotra Skargi 9	Oficyna, dom mieszkalny murowany
90.	92	Grójec ul. Piotra Skargi 9	Dom mieszkalny murowany
91.	93	Grójec ul. Piotra Skargi 10	Szpital murowany
92.	94	Grójec ul. Piotra Skargi 10	Figura Matki Boskiej (przy szpitalu)
93.	95	Grójec ul. Piotra Skargi 14	Dom mieszkalny drewniany
94.	96	Grójec ul. Piotra Skargi 17	Dom mieszkalny murowany
95.	97	Grójec ul. Piotra Skargi 19	Budynek mieszkalny murowany
96.	98	Grójec ul. Piotra Skargi 21	Dom mieszkalny murowany
97.	99	Grójec ul. Piotra Skargi 25	Budynek mieszkalny murowany

98.	100	Grójec ul. Piotra Skargi 28	Budynek mieszkalny drewniany
99.	101	Grójec ul. Piotra Skargi 41	Budynek mieszkalny murowany
100.	102	Grójec ul. Plac Wolności 1	Ratusz murowany
101.	103	Grójec ul. Plac Wolności 2	Budynek mieszkalny murowany
102.	104	Grójec ul. Plac Wolności 4	Budynek mieszkalny murowany
103.	105	Grójec ul. Plac Wolności 5	Budynek mieszkalny murowany
104.	106	Grójec ul. Plac Wolności 6	Budynek mieszkalny murowany
105.	107	Grójec ul. Plac Wolności 14	Budynek mieszkalny murowany
106.	108	Grójec ul. Plac Wolności 16	Budynek mieszkalny murowany
107.	109	Grójec ul. Plac Wolności 18	Budynek mieszkalny murowany
108.	110	Grójec ul. Plac Wolności 20	Budynek mieszkalny murowany
109.	111	Grójec ul. Plac Wolności 22	Budynek mieszkalny murowany
110.	112	Grójec ul. Polna 1	Dom mieszkalny murowany
111.	113	Grójec ul. Polna 2	Dom mieszkalny drewniany
112.	114	Grójec ul. Polna 5	Dom mieszkalny murowany
113.	115	Grójec ul. Polna 20	Dom mieszkalny drewniany
114.	116	Grójec ul. Polna 22	Dom mieszkalny drewniany
115.	117	Grójec ul. Poświętno 1	Dom mieszkalny drewniany
116.	118	Grójec ul. Poświętno 3	Dom mieszkalny drewniany
117.	119	Grójec ul. Poświętno 7	Budynek mieszkalny murowany
118.	120	Grójec ul. Poświętno 9	Dom mieszkalny drewniany
119.	121	Grójec ul. Poświętno 10	Dom mieszkalny drewniany
120.	122	Grójec ul. Poświętno 15	Dom mieszkalny drewniany
121.	123	Grójec ul. Poświętno	Kaplica cmentarna murowana
122.	124	Grójec ul. Przedstacyjna	Grójecka Kolejka Dojazdowa przestrzenny układ komunikacyjny
123.	125	Grójec ul. Stokowa 1	Dom mieszkalny drewniany

124.	126	Grójec ul. Stokowa 7	Dom mieszkalny drewniany
125.	127	Grójec ul. Stokowa 30	Dom mieszkalny drewniany
126.	128	Grójec ul. Szpitalna 3	Budynek mieszkalny drewniany
127.	129	Grójec ul. Szpitalna 8	Budynek mieszkalny murowany
128.	130	Grójec ul. Szpitalna 10	Budynek mieszkalny murowany
129.	131	Grójec ul. Worowska 1	Kościół p.w. Mikołaja Biskupa
130.	132	Grójec ul. Worowska 1	Dzwonnica drewniana p.w. Mikołaja Biskupa
131.	133	Grójec ul. Worowska 1	Kapliczka NMP
132.	134	Grójec ul. Zatylnia 1	Budynek mieszkalny murowany
133.	135	Janówek 2	Dom drewniany
134.	136	Janówek 5	Dom drewniany
135.	137	Janówek 6	Dom drewniany
136.	138	Janówek 26	Dom drewniany
137.	139	Kobylin 14	Dom murowany
138.	140	Kobylin 32	Dom drewniany
139.	1`41	Kobylin 37	Budynek gospodarczy dawne chlewnie murowany
140.	142	Kobylin 37	Budynek gospodarczy dawna powozownia murowany
141.	143	Kobylin 37	Brama do powozowni murowana
142.	144	Kobylin 37	Zespół pałacowy Dwór murowany
143.	145	Kobylin 37	Zespół pałacowy park
144.	146	Kociszew	Zespół dworsko-parkowy Dwór murowany
145.	147	Kociszew	Zespół dworsko-parkowy Park
146.	148	Kociszew	Kapliczka NMP murowana
147.	149	Kociszew	Kapliczka NMP murowana
148.	150	Kociszew	Budynek mieszkalny murowany dawniej

			dworski
149.	151	Kociszew	Stróżówka przy pałacu murowana
150.	152	Kociszew	Budynek mieszkalny drewniany dawniej dworski
151.	153	Kociszew	Czworaki budynek murowany
152.	154	Kośmin PGR	Budynek mieszkalno-gospodarczy, murowany, cegła, tynkowany
153.	155	Kośmin PGR	Budynek gospodarczy dawne stajnie murowane, cegła, tynkowane
154.	156	Kośmin PGR	Budynek gospodarczy dawna obora cegła, tynkowane
155.	157	Kośmin PGR	Zespół dworski Budynek mieszkalny dawny dwór Ciechan drewniany
156.	158	Kośmin PGR	Zespół dworski park
157.	159	Kośmin PGR	Budynki gospodarcze dawne kurniki, chlewiki murowane, cegła, tynkowane
158.	160	Kośmin 6	Dom murowany
159.	161	Kośmin 29	Dom murowany
160.	162	Kośmin 30	Dawne czworaki murowane
161.	163	Krobów	Zespół dworski – dwór, obecnie budynek administracyjno-mieszkalny murowany cegła tynkowany
162.	164	Krobów	Zespół dworski Park
163.	165	Krobów	Czworaki murowane
164.	166	Lesznowola	Zespół dworsko – parkowy – dwór murowany cegła
165.	167	Lesznowola	Zespół dworsko – parkowy – park dworski
166.	168	Lesznowola	Spichlerz koło dawnego dworu murowany
167.	169	Lesznowola	Budynek gospodarczy dawna obora, murowana kamień, cegła
168.	1170	Lesznowola	Figura św. Tadeusza murowana, cegła

169.	171	Lesznowola 59	Dom murowany
170.	172	Lesznowola	Kapliczka NMP duża murowana cegła
171.	173	Mięsy	Kapliczka murowana
172.	174	Maciejowice 3	Dom murowany
173.	175	Mirowice 15	Dom murowany cegła
174.	176	Mirowice	Magazyn cegła
175.	177	Mirowice	Dom mieszkalny drewniany obok magazynu
176.	178	Mirowice 55 obecnie ul. Wspólna 51	Dom murowany
177.	179	Mirowice obok 55	Kapliczka murowana
178.	180	Mirowice droga do wsi	Kapliczka murowana
179.	181	Mirowice	Park dworski
180.	182	Pabierowice	Zespół dworski Dwór murowany tynkowany
181.	183	Pabierowice	Zespół dworski park
182.	184	Pabierowice	Budynek remizy OSP murowany
183.	185	Pabierowice	Kapliczka murowana cegła
184.	186	Skurów	Dawny dwór murowany
185.	187	Skurów	Park
186.	188	Skurów	Brama do dawnego dworu murowana
187.	189	Skurów	Wozownia lub kuźnia koło dawnego dworu murowana
188.	190	Skurów	Dawny spichlerz murowany
189.	191	Skurów 34	Dom murowany
190.	192	Skurów	Kapliczka NMP
191.	193	Słomczyn 41	Dom murowany
192.	194	Uleniec	Dwór murowany

193.	195	Uleniec	Ogrodzenie pałacu murowane
194.	196	Uleniec	Bramy i kapliczki w murze okalającym dwór murowane
195.	197	Uleniec	Kapliczka w murze okalającym dwór murowane
196.	198	Uleniec	Czworaki dworskie murowane
197.	199	Uleniec	Czworaki dworskie II murowane
198.	200	Uleniec	Zabudowania gospodarskie podworskie - spichlerz murowany
199.	201	Uleniec	Zabudowania gospodarskie podworskie murowane
200.	202	Uleniec	Park przy dworze
201.	203	Uleniec 5	Obora murowana
202.	204	Uleniec 9	Dom drewniany
203.	205	Uleniec 10	Dom murowany
204.	206	Uleniec	Figura MB z dzieciątkiem murowana
205.	207	Wola Worowska	Pałac murowany
206.	208	Wola Worowska	Czworaki murowane
207.	209	Wola Worowska	Zabudowania podworskie murowane
208.	210	Worów	Kościół parafialny p.w. Serca Jezusowego neogotycki murowana cegła
209.	211	Worów	Dzwonnica
210.	212	Worów	Plebania drewniana
211.	213	Worów 7	Dom drewniany
212.	214	Worów 9	Dom drewniany
213.	215	Worów	Cmentarz rzymsko-katolicki
214.	216	Worów koło plebani	Figura św. Jan Nepomucena murowana
215.	217	Zalesie	Zespół pałacowy - dwór murowany

216.	218	Zalesie	Zespół pałacowy – park
217.	219	Żyrówek 5	Dom drewniany
218.	220	Żyrówek 19	Dom drewniany
219.	221	Żyrówek 19	Obora murowana
220.	222	Żyrówek 21	Dom drewniany

Brak kart katalogowych nr 71 i 74

Kolorem niebieski wyróżniono obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Kolorem czerwonym wyróżniono obiekty wyłączone z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy i Miasta Grójec w 2014 roku.

Grójec 27 marca 2015r.

Gminna Ewidencja Zabytków-Gmina Jasieniec

Lp.	Miejscowość	Obiekt, czas powstania	Uwagi
1.	Boglewice	Cmentarz rzymsko-katolicki II poł XIX wieku	Wpisany do rejestru zabytków
2.	Boglewice	Kapliczka przydrożna, żeliwna 1932r.	
3.	Boglewice 56	Kościół paraf. p.w. św. Przemienienia Pańskiego, mur. cegła 1900-1908, neogotycki z wieżą, wg proj. Konstantego Wojciechowskiego	Wpisany do rejestru zabytków
4.	Boglewice	Ogrodzenie kościoła , mur. pocz. XX w.	
5.	Bolewice 57	Plebania, mur. przed 1908 r.	
6.	Bolewice 6	Pałac, mur. 1. 60-XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
7.	Boglewice	Ogrodzenie pałacu, mur. 1. 60 - XIX w.	
8.	Boglewice	Park pałacowy z XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
9.	Boglewice	Obory, ob. magazyny, mur. po 1900 r.	
10.	Boglewice	Kapliczka przydrożna, mur. cegła, p. XX w.	

11.	Boglewice	Kapliczka narożna w murze, mur. cegła pół. XIX w.	
12.	Boglewice	Kapliczka przydrożna, mur. cegła, tynk, 1 pół. XIX w.	
13.	Boglewice	Figura NMP na mur. cokole, pół. XX w.	
14.	Gołębiów	Kaplica, mur. II pół. XIX w.	Wpisana do rejestru zabytków
15.	Gołębiów	Miejsce pamięci narodowej – powstanie 1863 roku	
16.	Jasieniec	Cmentarz rzymsko-katolicki	
17.	Jasieniec, ul. Grójecka 1	Młyn elektryczny, mur. 1935 r.	
18.	Jasieniec, ul. Czerska 7	Cukrownia ob. budynek mieszk., mur. 1827 r.	
19.	Jasieniec	Wozownia przy cukrowni, ob. garaż, mur. po 1900 r.	
20.	Jasieniec, ul. Czerska 7	Wartownia przy cukrowni, ob. siedziba klubu sportowego KRASKA, mur. ok. 1850 r., przebud. 1980 r.	
21.	Jasieniec, ul. Czerska 7	Brama wjazdowa do cukrowni, mur. ok. 1850 r.	
22.	Jasieniec	Magazyn przy cukrowni, mur. 1. 30-te XXw.	
23.	Jasieniec, ul. Kasztanowa 7	Dwór, mur. 1780 r., 1 pół. XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
24.	Jasieniec	Park dworski z XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
25.	Jasieniec, ul. Warecka 37	Kościół paraf. p. w. św. Rocha, mur. 1747-54, pocz. XIX w., remont 1849, 1857, 1903, 1917, 1947, 1967, wg. proj. arch. Jakuba Fontany	Wpisany do rejestru zabytków
26.	Jasieniec, ul. Warecka 37	Plebania, mur. 1933 r.	
27.	Jasieniec	Ogrodzenie kościoła, mur. XIX w.	

28.	Jasieniec	Nagrobek „Poległym za Ojczyznę Parafianom” 1914-20, mur. 1927	
29.	Jasieniec	Nagrobek Antoniego Domańskiego właściciela Warpęsów, murowany – 1827 r.	
30.	Jasieniec	Figura św. Rocha – ok. 1875 r.	
31.	Jasieniec	Kapliczka mur. ok. 1850 przy murze ogrodzenia	
32.	Jasieniec	Kapliczka, żeliwna 1907	
33.	Jasieniec, ul. Czerska 9	Dom mieszkalny, mur. ok. 1875 r.	
34.	Kurczowa Wieś	Kapliczka przydrożna, cokół mur., cegła, tynk. 1873 r.	
35.	Kurczowa Wieś 22	Dwór, ok. 1920 r.	Wpisany do rejestru zabytków
36.	Kurczowa Wieś 21A	Obory, mur. 1. 20-te XX w.	Wpisane do rejestru zabytków
37.	Kurczowa Wieś	Park dworski	Wpisany do rejestru zabytków
38.	Łychowska Wola 8	Dwór, mur. 2 pół. XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
39.	Łychowska Wola	Park dworski z XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
40.	Łychów	Kapliczka przydrożna, mur. cegła, tynk. p. XX w.	
41.	Olszany	Kapliczka, mur. cegła, tynk., 1912 r.	
42.	Ryszki	Kapliczka, mur. cegła, tynk. p. XIX w.	
43.	Rytomoczydła	Dwór, mur., 1 pół. XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
44.	Rytomoczydła	Park dworski, XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
45.	Turowice 25	Dwór, drew. ok. 1840 r., rozbudowany o murowaną cz. klasyc. k. XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków

46.	Turowice	Park dworski z XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
47.	Turowice	Stodoła d. dworska, mur. cegła, p. XX w.	
48.	Turowice	Dawna stajnia - ob. magazyn, mur. po 1870 r., kamień ciosany	
49.	Turowice	Spichlerz, ob. magazyn, mur. 1. 20-te XX w.	
50.	Turowice	Kapliczka NMP, mur. 1873 r.	
51.	Warpęsy 41	Dwór, mur. ok. pół. XIX w. rozbud. ok. 1900 r.	Wpisany do rejestru zabytków
52.	Warpęsy	Park podworski z XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
53.	Warpęsy	Kapliczka, żeliwna - krzyż beton, k. XIX w.	
54.	Wierzchowina	Kapliczka przydrożna NMP, mur. cegła, 1 ćw. XX w	
55.	Wola Boglewska 55	Pałac, mur. ok. 1900 r.	Wpisany do rejestru zabytków
56.	Wola Boglewska	Park pałacowy z XIX w.	Wpisany do rejestru zabytków
57.	Zbrosza Duża	Cmentarz rzymsko-katolicki	
58.	Zbrosza Duża	Kapliczka przydrożna, mur. cegła , 1 ćw. XX w.	

Gminna Ewidencja Zabytków-gmina Mogielnica

Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 2	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 4	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 5	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 8	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 9	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 16	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 21	budynek mieszkalny			

Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 26	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 30	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 33	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 34	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 36	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 49	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 51	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Dziarnowska 61	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Grójecka	kapliczka przydrożna			
Mogielnica	Mogielnica	Kilińskiego 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Kilińskiego 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Kilińskiego 15	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Kilińskiego 21	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Kościelna 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 1a	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 2	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 4	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 8	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 21	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 23	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 25	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 27	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krakowskie Przedmieście 29	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 2	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 5	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 8	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 11	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 14	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 16	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 17	budynek mieszkalny			

Mogielnica	Mogielnica	Krzyżowa 18	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Mostowa 5	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Mostowa 5	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Mostowa 23	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Nowomiejska 1	sąd			
Mogielnica	Mogielnica	Nowomiejska	figura Chrystusa			
Mogielnica	Mogielnica	Ogrodowa 2	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Ogrodowa 6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Ogrodowa 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Dół 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Dół 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Dół 8	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Dół 14	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Dół 22	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 4	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 12	kościół parafialny p.w. św. Floriana	90/A/81		
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 12	plebania			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 12	budynek gospodarczy			
Mogielnica	Mogielnica	Plac Poświętne 11	strażnica OSP	424/A/90		
Mogielnica	Mogielnica	Przy Kościółku 5	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Przy Kościółku 10	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 1	ratusz	118/A/81; 484/A/62		
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 2	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 8	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 11	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 14	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 15	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 16	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 17	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 18	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 19	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 21	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Rynek 22	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Sienkiewicza 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Sienkiewicza 2	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Sienkiewicza 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Stegny 8	budynek mieszkalny			

Mogielnica	Mogielnica	Warszawska 1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Warszawska 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Warszawska 10	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 4	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 11	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 12	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 15	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 17	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 21	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 25	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 26	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 28	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 29	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 31	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 36	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 38	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 42	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 44	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 51	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Wolska 54	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	ks. Zagańczyka 3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	ks. Zagańczyka 7	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	ks. Zagańczyka 9	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	Żabia 4	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Mogielnica	ks. Zagańczyka	cmentarz parafialny			
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	kościół p.w. św. Trójcy	89/A/81		
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	grób Benigny Celińskiej			
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	grobowiec Tomasza Jackowskiego			
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	grobowiec Anny Szczucińskiej i Marcina Kaliszewskiego			
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	grobowiec Orzechowskich			
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	grób Mieczysława Sepczyńskiego			
Mogielnica	Mogielnica	cmentarz parafialny	grób Ludwiki Waśkiewicz			
Mogielnica	Mogielnica		kirkut			
Mogielnica	Borowe	42	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Borowe	76	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Borowe		park dworski			
Mogielnica	Borowe		remiza straży pożarnej			
Mogielnica	Borowe		kapliczka przydrożna			

Mogielnica	Borowe		kapliczka przydrożna			
Mogielnica	Borowe		stajnia murowana			
Mogielnica	Borowe		kapliczka przydrożna			
Mogielnica	Brzostowiec	22	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Brzostowiec		pałac			
Mogielnica	Brzostowiec		figura Matki Boskiej			
Mogielnica	Ceglana		kapliczka przydrożna			
Mogielnica	Dębnowola	1	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	9	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	37	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	43	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	47	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	54	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	57	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	58	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	60	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	61	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	63	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	67	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola	77	dawna karczma			
Mogielnica	Dębnowola	82	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dębnowola		kapliczka murowana			
Mogielnica	Dylew	21	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dylew		dwór	1123/A/75; 49/A/80		
Mogielnica	Dylew		park krajobrazowy	412/A/89		
Mogielnica	Dylew		kapliczka			
Mogielnica	Dziarnów	4	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dziarnów	6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dziarnów	30	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dziarnów	47	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dziarnów	73	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dziarnów		kapliczka			
Mogielnica	Dziunin	8	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Dziunin	18	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Główczyn		młyn wodny			
Mogielnica	Gracjanów	3	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Jastrzębia Stara		dwór	60/A/80		
Mogielnica	Jastrzębia Stara		stajnie z wozownią	60/A/80		
Mogielnica	Jastrzębia Stara		spichlerz	60/A/80		
Mogielnica	Jastrzębia Stara		park dworski	697/A/57		

Mogielnica	Kaplin	13	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Kozietuły	19	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Kozietuły	29	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Kozietuły	31	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Kozietuły	36	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Kozietuły		budynek			
Mogielnica	Kozietuły Nowe		pałac	548/A/97		
Mogielnica	Kozietuły Nowe		spichlerz	548/A/97		
Mogielnica	Kozietuły Nowe		chlewnie	548/A/97		
Mogielnica	Kozietuły Nowe		gorzelnia	548/A/97		
Mogielnica	Kozietuły Nowe		park	548/A/97		
Mogielnica	Kozietuły		kapliczka drewniana			
Mogielnica	Marysin	6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Michałowice		remiza strażacka			
Mogielnica	Michałowice		kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych	483/A/62; 88/A/81		
Mogielnica	Michałowice		plebania			
Mogielnica	Michałowice		kaplica grobowa Bonieckich			
Mogielnica	Michałowice		grobowiec Hieronima Gostomskiego			
Mogielnica	Michałowice		grób Apolonii Kowalewskiej			
Mogielnica	Michałowice		grobowiec Lucjana Leszczyńskiego			
Mogielnica	Michałowice		grób Józefy Leszczyńskiej			
Mogielnica	Michałowice		grób Marianny Morodzińskiej			
Mogielnica	Michałowice		grobowiec Stanisława Rogójskiego			
Mogielnica	Michałowice		grobowiec Azylii Słupeckiej			
Mogielnica	Miechowice		figura Matki Boskiej			
Mogielnica	Miechowice	13	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Miechowice	43	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Miechowice		młyn wodny			
Mogielnica	Otaląż		kapliczka murowana			
Mogielnica	Otalążka		kapliczka murowana			
Mogielnica	Otalążka		kapliczka murowana			
Mogielnica	Popowice	6	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Popowice		kapliczka murowana			
Mogielnica	Ślepowola		dwór murowany	1173/A/75; 219/A/83		
Mogielnica	Ślepowola		park dworski	1173/A/75; 219/A/83		
Mogielnica	Świdno		pałac murowany	480/A/62;		

				157/A/82		
Mogielnica	Świdno		dom administratora w zespole pałacowym	480/A/62; 157/A/82		
Mogielnica	Świdno		stróżówka w zespole pałacowym	480/A/62; 157/A/82		
Mogielnica	Świdno		spichlerz w zespole pałacowym	480/A/62; 157/A/82		
Mogielnica	Świdno		park w zespole pałacowym	480/A/62; 157/A/82		
Mogielnica	Tomczyce	11	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Tomczyce	13	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Tomczyce	21	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Tomczyce	59	budynek mieszkalny			
Mogielnica	Tomczyce		pałac murowany	480/A/62		
Mogielnica	Tomczyce		spichlerz murowany	480/A/62		
Mogielnica	Tomczyce		brama wejściowa	480/A/62		
Mogielnica	Tomczyce		park krajobrazowy	480/A/62		
Mogielnica	Wężowiec		krzyż przydrożny			
Mogielnica	Wodziczna		dwór murowany	326/A/85		
Mogielnica	Wodziczna		park dworski			
Mogielnica	Wodziczna		kapliczka przydrożna			
Mogielnica	Wólka Gostomska		kapliczka przydrożna			

Czerwony kolor – nastąpiło wyłączenie z GEZ

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW- Gmina Nowe Miasto nad Pilicą

Stan na 20.02.2010 r.

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT
1.	Bełek / Świdrygały	Krzyż przydrożny z 1939 r.
2.	Bełek	Kapliczka z 1939 r.
3.	Borowiec	Młyn wodny, murowany lata 20-te XX w.
4.	Godzimierz	Kapliczka murowana z 1883 r.
5.	Gostomia 10	Młyn elektryczny, dom młynarza, murowany XIX/XX w.
6.	Gostomia 1	Szkoła murowana z 1926 r.
7.	Gostomia 15/17	Kapliczka z 1841 r.
8.	Gostomia	Kapliczka z 1933 r.
9.	Gostomia 75	Zespół pałacowo- parkowy, pałac I poł. XIX w.
10.	Gostomia 75	Zespół pałacowo- parkowy, park I poł. XIX w.
11.	Gostomia 75	Kapliczka, XIX /XX w.
12.	Jankowice	Kapliczka z 1929 r.
13.	Jankowice 43	Park krajobrazowy, I ćw. XIX w.
14.	Łęgonice	Zespół pałacowo - parkowy, pałac z 1827 r.
15.	Łęgonice	Zespół pałacowo- parkowy, park z 1827 r.
16.	Łęgonice	Stajnia, murowana I poł. XIX w.
17.	Łęgonice	Wozownia, murowana I poł. XIX w.
18.	Łęgonice 60	Plebania I ćw. XX w.
19.	Łęgonice 60	Dzwonnica drewniana z XVIII w.
20.	Łęgonice 60	Kościół p.w. Jana Chrzciciela z XVIII w.
21.	Łęgonice	Kapliczka z 1938 r.
22.	Łęgonice	Kapliczka z 1912 r.

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT
23.	Łęgonice	Cmentarz rzymsko- katolicki, XIX / XX w.
24.	Nowe Łęgonice	Kościół p.w. św. Rocha, 1922- 1928 r.
25.	Nowe Łęgonice	Mogiła Zbiorowa Poległych w I i II wojnie światowej
26.	Nowe Miasto nad Pilicą, ul. Tomaszowska 3	Zespół pałacowy, pałac Małachowskich, 1735 -1756 r.
27.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Tomaszowska 3	Zespół pałacowy, park, I poł XVIII w.
28.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 56	Kościół p.w. Opieki Matki Boskiej z 1856 r.
29.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 56	Dzwonnica drewniana z 1870 r.
30.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 56	Ogrodzenie murowane, II poł. XIX w.
31.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 58	Plebania murowana, II poł. XIX w.
32.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 58	Figura NMP, murowana z 1936 r.
33.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 58	Figura MB, murowana z 1900 r.
34.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego	Figura Pana Jezusa, murowana z 1905 r.
35.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 48	Cmentarz rzymsko- katolicki, XIX / XX w.
36.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 48	Kaplica Grobowa Braci Sług Maryi Niepokalanej z 1931 r.
37.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 48	Mogiła Żołnierza Polskiego (I) z 1939 r.
38.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 48	Mogiła Żołnierza Polskiego (II) z 1939 r.
39.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 48	Mogiła Żołnierza Polskiego Aleksandra Kencia (III)
40.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 48	Mogiła Zbiorowa Żołnierzy Armii Czerwonej
41.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 19	Figura N. M. Niepokalanej, murowana z 1889 r.
42.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Kolejowa 26	Budynek stacji wąskotorowej, murowany z 1922 r.
43.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Bielińskiego 28	d. dwór – obecnie dom mieszkalny murowany II poł. XIX w. dom dr Bielińskiego
44.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Góra	Kapliczka z 1938 r.

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT
45.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Góra 33	Kapliczka z 1928 r.
47.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 1	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
48.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 4/4a	Dom mieszkalny, murowany, lata 30-te XX w.
49.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 13	Dom mieszkalny, murowany, lata 30-te XX w.
50.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 15	Dom mieszkalny, murowany, lata 30-te XX w.
51.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 17	Dom mieszkalny, murowany lata 30-te XX w.
52.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 19	Dom mieszkalny murowany lata 30-te XX w.
53.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 21	Dom mieszkalny murowany lata 30-te XX w.
54.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 23	Dom mieszkalny, murowany, lata 30-te XX w.
55.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 25a	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
56.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 33	Dom mieszkalny, murowany z 1930 r.
57.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 35	Dom mieszkalny, murowany z 1918 r.
58.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 36	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
59.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 37/39	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
60.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 41	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
61.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 43	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
62.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 45	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
63.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 47	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
64.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa48	Dom mieszkalny, murowany, XIX / XX w.
65.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 49	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
66.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 55	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
67.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 57	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
68.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Targowa 63	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
69.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Mostowa 11	Kapliczka z 1930 r.
72.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Mostowa 9	Krzyż z 1894 r.
73.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Ogrodowa 8	Dom mieszkalny, drew/murowany, lata 20-te XX w.

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT
74.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Ogrodowa 18	Willa, murowana, ok. 1918 r.
75.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Piliczna 9	d. szkoła ob. Zakład produkcyjny murowany 1818 r. przebudowany w 1936 r.
77.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Piliczna 21	Dom mieszkalny drewn./murowany, XIX / XX w.
78.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki 5	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
79.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki 6	Dom mieszkalny murowany lata 20-te XX w.
80.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki 7	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
81.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki 9	Bank Spółdzielczy, murowany, ok. 1918 r.
82.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki	Pomnik ku czci Tadeusza Kościuszki z 1930 r.
83.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki 11	Dom Pomocy Społecznej, murowany, lata 20-te XX w.
84.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Kościuszki 12	Dom mieszkalny, murowany, II ćw. XX w.
85.	Nowe Miasto nad Pilicą Pl. Kościuszki 13	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
86.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. AK 1	Dom mieszkalny murowany z 1920 r.
87.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 4	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
88.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 5	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
89.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 6a	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
90.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 6	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
91.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 9	Szkolny Ośrodek Wychowawczy, murowany, I ćw. XX w.
92.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 10	Dom mieszkalny, murowany z 1898 r.
93.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 12	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
94.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 15	Dom mieszkalny, drewniany, I ćw. XX w.
95.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 16	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
96.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 18	Dom Zakonny z 1910-1918 r.
97.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 19	Klasztor OO. Kapucynów, II poł XVIII w.
98.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego 19	Kościół OO. Kapucynów p.w. św. Kazimierza, II poł XVIII w.
99.	Nowe Miasto nad Pilicą pl. Koźmińskiego	Pomnik ku czci ojca Honorata Koźmińskiego
100.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Rawska 1	Dom mieszkalny, drewn./murowany, XIX / XX w.

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT
101.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Rawska 3	Dom mieszkalny, murowany, XIX / XX w.
102.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Rawska 4	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
103.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Rawska 5	Dom mieszkalny murowany, I ćw. XX w.
104.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Bielińskiego 26	Figura św. Józefa z 1880 r.
105.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Rawska 10	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
106.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Rawska 12	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
107.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 1	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
108.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 3	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
109.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 6	Dom mieszkalny, murowany, lata 40-te XX w.
110.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 6	Tablica pamiątkowa Władysława Leweckiego
111.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 8	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
112.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 18	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
113.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 27	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
114.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 34	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
115.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 39	Dom mieszkalny, murowany, I ćw. XX w.
116.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 41	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
117.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 43	Dom mieszkalny, drewniany, I ćw. XX w.
118.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 47	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
119.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 49	Dom mieszkalny, murowany, lata 20-te XX w.
120.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 59	Kapliczka, II ćw. XX w.
123.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 71	Willa, murowana po 1918 r.
124.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 44	d. kuźnia, murowana po 1918 r.
125.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska 73	Młyn elektryczny murowany po 1918 r.
126.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Warszawska	Kapliczka z figurą NMP, ok. 1926 r.
127.	Nowe Miasto nad Pilicą ul. Tomaszowska	Figurka N.M.P z 1900 r.
128.	Pobiedna 30	Kapliczka, I ćw. XX w.

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	OBIEKT
129.	Rosocha	Krzyż z 1896 r.
130.	Rosocha/Sacin	Kapliczka z 1904 r.
132.	Waliska	Kościół p.w. św. Krzyża z 1650 r.
133.	Waliska	Rzeźba murowana XVII w., przy Kościele
134.	Waliska 12	Park dworski, XIX / XX w.
135.	Wola Pobiedzińska 17	Kapliczka z 1926 r.
136.	Wola Pobiedzińska	Krzyż przydrożny, I ćw. XX w.
137.	Wólka Ligęzowska	Krzyż przydrożny, I ćw. XX w.
138.	Żdżary 17	Młyn elektryczny, murowany z 1917 r.
139.	Żdżary 74	Kościół p.w. św. Mikołaja z1850 r.
140.	Żdżary 74	Plebania murowana z 1929 r.
141.	Żdżary	Kaplica grobowa, murowana 1870 r.
142.	Żdżary 75	Dwór murowany, I ćw. XX w.
143.	Żdżary 84	Wozownia murowana z 1917 r.
144.	Żdżary 84	Obora I murowana z 1917 r.
145.	Żdżary 84	Obora II murowana z 1917 r.
146.	Żdżary 84	Chlew murowany z 1917 r.
147.	Żdżary 84	Ogrodzenie murowane z 1917 r.
148.	Żdżary	Aleja kasztanowa XIX/XX w.
149.	Żdżary 75	Park dworski, XVIII w.
150.	Żdżary	Cmentarz rzymsko- katolicki, XIX /XX w.
151.	Żdżarki	Kapliczka z 1938 r.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków z miasta i gminy Nowe Miasto nad Pilicą

1. Zespół pałacowo- parkowy, pałac w Gostomii, 306/A/85 z dn.19.07.1985 r. i z 31.12.1998 r.
2. Zespół pałacowo- parkowy, park w Gostomii, 306/A/86 z dn.19.07.1985 r. i z 31.12.1998 r.
3. Park krajobrazowy w Jankowicach, 299/A/85 z dn. 19.07.1985 r.
4. Zespół pałacowo- parkowy, pałac w Łęgonicach 115/A/81, nr ew. 00ZK 4733, 262/A/67 z dn. 27.12.1967
5. Zespół pałacowo- parkowy, park w Łęgonicach 115/A/81.07.07
6. Kościół p.w. Jana Chrzciciela w Łęgonicach 774/A/67 z dn. 27.12.1967 r. i 83/A/81 z dn. 15.03.1981r.
7. Dzwonnica przy kościele p.w. Jana Chrzciciela w Łęgonicach 774/A/67 z dn. 27.12.1967 r. i 83/A/81 z dn. 15.03.1981r.
8. Kościół p.w. św. Rocha w Nowych Łęgonicach 441/A/90 z dn. 19.11.1990 r.
9. Zespół pałacowy, pałac Małachowskich (dawny pałac Granowskiego) w Nowym Mieście nad Pilicą 421-XI-16 z dn.26.10.1948 r., 264/A/67 z dn. 27.12.1967 r., 119/A/ z dn. 07.07.1981 r.
10. Zespół pałacowy, park w Nowym Mieście nad Pilicą 191-XI-5 z dn. 26.10.1948 r., 778/A/67 z dn. 27.12.1967 r., 551/A/98 z dn.12.02.1998 r.
11. Kościół p.w. Opieki Matki Boskiej w Nowym Mieście nad Pilicą 550/A/97 z dn. 15.12.1997 r.
12. Dom drewniany z I ćw. XX w. w Nowym Mieście nad Pilicą 599-XI-56 z dn. 19.06.1954 r.
13. Klasztor OO. Kapucynów w Nowym Mieście nad Pilicą 776/A/67 z dn. 27.12.1967 r. i 91/A/81 z dn. 15.03.1981r.
14. Kościół OO. Kapucynów w Nowym Mieście nad Pilicą 263/A/67 z dn. 27.12.1967 r. i 92/A/81 z dn. 15.03.1981 r.
15. Kościół p.w. św. Krzyża w Waliskach 239/ A z dn. 22.02.1084 r.
16. Park dworski w Waliskach 290/A z dn. 19.07.1985 r.
17. Kościół p.w. św. Mikołaja w Żdzarach 240/A/84 z dn. 22.02.1984 r.
18. Park dworski w Żdzarach 291/A/85 z dn. 19.07.1985 r.

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW gm. PNIEWY

LP	IDENT	MIEJSCOWOŚĆ	NR	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1	1	Budki Petrykowskie	13	chałupa z pomieszczeniem dla inwentarza	ćw. XXw.	
2	2	Ciechlin	3	chałupa	1938r.	
3	3	Dąbrówka		kapliczka	ok. 1920r.	
4	4	Jeziórka		stara plebania - organistówka	ok. 1900r.	
5	5	Jeziórka		kościół rzymsko-katolicki p.w. Przemienienia Pańskiego	lata 1925-1931	360/A/87, wpis z dn. 20.05.1987r.
6	6	Jeziórka		dzwonnica	poł. XIX w.	
7	7	Jeziórka		plebania	1930r.	
8	8	Jeziórka		kapliczka	1930r.	
9	9	Jeziórka		cmentarz rzymsko-katolicki	od roku 1814	
10	10	Jurki		stajnia folwarczna	pocz. XXw.	
11	11	Jurki		obora folwarczna	pocz. XIX w.	
12	12	Jurki		dwór	koniec XIX w.	381/A/88,wpis z dn. 30.03.1988r.
13	13	Jurki		park krajobrazowy	koniec XIX w.	
14	14	Jurki		kapliczka	koniec XIX w.	
15	15	Karolew		pastorówka	koniec XIX w.	
16	16	Karolew		kaplica ewangelicka	koniec XIX w.	
17	17	Karolew		cmentarz ewangelicki	I poł. XIXw.	525/A/92, wpis z dn. 01.02.1992r.
18	18	Michrów		obora w zespole dworskim	lata 1922-1923	
19	19	Michrów		stajnia (?) w zespole dworskim	lata 1922-1923	
20	20	Michrów		dworek	II poł. XIXw.	
21	22	Michrów		oficyna	koniec XIXw.	
22	23	Michrów		kuchnia	I ćw. XXw. (?)	
23	24	Michrów		park krajobrazowy	pocz. XXw.	297/A/85, wpis z dn. 19.07.1985r.
24	25	Michrówek	3	chałupa	lata 20-te XXw.	
25	26	Przęsławice		młyn wodny	ok. 1890r.	392/A/88, wpis z dn. 12.12.1988r.
26	27	Przęsławice		dwór	I poł. XIXw.	1175/A75, wpis z dn. 22.05.1975 oraz 139/A/82, wpis z dn. 15.03.1982r.
27	28	Przykory	6	chałupa	1918 r.	
28	29	Teodorówka	24	chałupa z pomieszczeniem dla inwentarza	1914r.	
29	30	Teodorówka	28	chałupa	1926r.	
30	31	Wilczoruda	2	chałupa	1920 r.	
31	32	Wilczoruda	15	chałupa	1925r.	
32	33	Wola Pniewska		dwór	XIX/XX w.	
33	34	Wola Pniewska		park krajobrazowy	pocz. XX w.	300/A/85, wpis z dn.

						19.07.1985r.
34	35	Załęże Duże	12	chałupa	1930r.	
35	36	Załęże Duże	13	chałupa z pomieszczeniem dla inwentarza	1937 r.	

Gminna Ewidencja Zabytków-Gmina Warka

	Miejscowość, adres	Obiekt	Datowanie	Numer i data decyzji wpisu do rejestru
1.	Biskupice	Cmentarz prawosławny	I ćw. XX w.	
2.	Borowe	Kapliczka przydrożna	poł. XIX w.	
3.	Branków	Kapliczka murowana	I ćw. XX w.	
4.	Branków	Magazyn	II ćw. XX w.	
5.	Brańków	Park krajobrazowy	4 ćw. XIX w.	
6.	Dębnowola	Kapliczka murowana	I ćw. XX w.	
7.	Dębnowola	Park dworski	XIX w.	
8.	Gąski	Cmentarz grzebalny wyznania ewangelickiego	pocz. XIX w.	486/A/91, z dn. 11.05.1991 r.
9.	Gąski 11	Dom drewniany	ok. 1880 r.	
10.	Gąski 25	Dom drewniany	ok. 1850 r.	
11.	Gośniewice	Kapliczka przydrożna	I ćw. XIX w.	
12.	Grzegorzowice	Kapliczka przydrożna	Kon. XVIII w.	
13.	Hornigi	Kapliczka przydrożna	II ćw. XX w.	
14.	Hornigi 8	Dom drewniany	I ćw. XX w.	
15.	Konary	Brama kościoła	pocz. XX w.	
16.	Konary	Cmentarz rzym.-kat.	I poł. XIX w.	
17.	Konary	Kapliczka I w ogrodzeniu kościoła	XIX w.	
18.	Konary	Kapliczka II w ogrodzeniu kościoła	XIX w.	
19.	Konary	Kapliczka III w ogrodzeniu kościoła	XIX w.	
20.	Konary	Kapliczka IV w ogrodzeniu kościoła	XIX w.	
21.	Konary	Plebania murowana	XIX w.	
22.	Laski	Park dworski	XVIII w.	
23.	Lechanice	Kapliczka murowana	1920 r.	
24.	Lechanice	Kapliczka murowana	kon. XIX w.	
25.	Lechanice	Park podworski		
26.	Lechanice 33	Dom drewniany	IV ćw. XIX w.	
27.	Lechanice 35	Dom drewniany	pocz. XX w.	
28.	Lechanice 71	Dwór	1915-1918 r.	
29.	Michalczew	Plebania murowana	II ćw. XX w.	
30.	Michałów Dolny	Kapliczka murowana	IV ćw. XIX w.	
31.	Michałów Dolny 18	Dom drewniany	II ćw. XX w., 1934 r.	
32.	Michałów Dolny 50	Dom drewniany	II ćw. XX w., 1928 r.	
33.	Michałów Górny	Kapliczka murowana	poł. XIX w.	
34.	Michałów Górny	Kapliczka przydrożna	IV ćw. XIX w.	

35.	Michałów Górny	Pałac murowany	poł. XIX w.	110/A, z dn. 06.05.1981 r.
36.	Michałów Górny	Park pałacowy	XIX w.	
37.	Murowanka 8	Dom drewniany	II ćw. XX w.	
38.	Nowa Wieś	Figura M. Boskiej	I poł. XIX w.	
39.	Nowa Wieś	Kapliczka przydrożna św. Floriana	I poł. XIX w.	
40.	Nowa Wieś	Kapliczka przydrożna św. Jana Chrzciciela	I ćw.	
41.	Nowa Wieś	Krzyż drewniany	1919 r.	
42.	Nowa Wieś	Dwór, mur.	I poł. XIX w.	133/A/82 z 12.02.82 r.
43.	Nowa Wieś	Kaplica mur.	1830 r.	134/A/82 z 12.02.82 r.
44.	Nowa Wieś	Kapliczka przydrożna, mur.	II ćw. XX w.	
45.	Nowa Wieś	Oficyna, mur.	I poł. XIX w.	
46.	Nowa Wieś	Stajnia, mur.	XIX w.	
47.	Nowa Wieś	Park krajobrazowy	XIX w.	133/A/82 z 12.02.82 r.
48.	Nowa Wieś	Spichlerz dworski, drew.	I poł. XIX w.	
49.	Ostrołęka	Cmentarz rzym.-kat.	I poł. XIX w.	
50.	Palczew	Park dworski	XIX w.	1172/03 z dn. 28.10.2003 r.
51.	Palczew	Pałac, cegła, tynk.	ok. 1900 r.	
52.	Piaseczno	Kapliczka mur.	IV ćw. XIX w.	
53.	Piaseczno	Kapliczka przydrożna	XIX/XX w.	
54.	Pilica	Cmentarz grzebalny paraf. Ewangelickiej	XIX w.	487/A/91 z dn.11.05.91 r.
55.	Pilica	Park krajobrazowy	XIX w.	
56.	Pilica przy nr 50	Kapliczka mur.	1907 r.	
57.	Przylot przy nr 1	Kapliczka mur.	1934 r.	
58.	Przylot przy 31	Kapliczka mur.	XIX w.	
59.	Stara Warka	Kapliczka przydrożna, mur.	1934 r.	
60.	Warka	Brama wejściowa do kościoła p.w. Św. Mikołaja	pocz. XIX w.	
61.	Warka	Cmentarz rzym.-kat.	pocz. XIX w.	
62.	Warka	Cmentarz żydowski	pocz. XIX w.	
63.	Warka	I Kaplica w ogrodzeniu kościoła paraf. pw. Św. Mikołaja	IV ćw. XIX w.	
64.	Warka	II Kaplica w ogrodzeniu kościoła paraf. pw. Św. Mikołaja	IV ćw. XIX w.	
65.	Warka	III Kaplica w ogrodzeniu kościoła paraf. pw. Św. Mikołaja	IV ćw. XIX w.	
66.	Warka	IV Kaplica w ogrodzeniu kościoła paraf. pw. Św. Mikołaja	IV ćw. XIX w.	
67.	Warka	Klasztor Reformatów/Franciszkanów	1692 r., poł XVIII w.	178/A/82 z 15.10.82 r.
68.	Warka	Kościół parafialny pw. Św. Mikołaja	XVI w.	178/A/82 z 15.10.82 r.
69.	Warka	Kościół w zespole klaszt. pw. Matki Boskiej Szkaplerznej	1652-1746, 1802 r.	178/A/82 z 15.10.82 r.
70.	Warka	Ogrodzenie i brama kościoła Reformatów	XIX w.	
71.	Warka	Dzwonnica przy kościele p.w. św. Mikołaja	XIX w.	

72.	Warka	Stróżówka w zespole klasztor. Reformatów	II poł. XIX w.	
73.	Warka, Plac Czarnieckiego 1	Ratusz, mur.	1821 r.	202/A/83 z 14.04.83 r.
74.	Warka, Plac Czarnieckiego 16	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
75.	Warka, Plac Czarnieckiego 4	Dom mur.	I ćw. XIX w.	
76.	Warka, Plac Czarnieckiego 6-7	Dom mur.	II ćw. XIX w.	
77.	Warka, Plac Czarnieckiego 9	Dom mur.	II ćw. XIX w.	
78.	Warka, Plac Czarnieckiego 11	Dom mur.	III ćw. XIX w.	
79.	Warka, ul. Cmentarna	Brama cmentarna mur.	IV ćw. XIX w.	
80.	Warka, ul. Cmentarna	Kapliczka mur.	IV ćw. XIX w.	
81.	Warka, ul. Cmentarna 1	Dom drew.	1932-1933 r.	
82.	Warka, ul. Długa 3	Dawny zajazd mur.	pocz. XIX w.	203/A/83 z 14.04.83 r.
83.	Warka, ul. Długa 7	Dom mur.	pocz. XX w.	
84.	Warka, ul. Długa 17	Dom mur.	pocz. XX w.	
85.	Warka, ul. Długa 19	Dom mur.	pocz. XX w.	
86.	Warka, ul. Długa 23	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
87.	Warka, ul. Długa 33	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
88.	Warka, ul. Długa 51a	Dom mur.	I ćw. XX w.	
89.	Warka, Farna 10	Dom mur.	I ćw. XX w.	
90.	Warka, ul. Franciszkańska	Kapliczka mur.	III ćw. XIX w.	
91.	Warka, ul. Franciszkańska 26	Dom mur.	k. XIX w.	
92.	Warka, ul. Franciszkańska róg Mostowa	Kapliczka mur.	IV ćw. XIX w.	
93.	Warka, ul. Lotników 5	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
94.	Warka, ul. Lotników 10	Dom mur.	I ćw. XIX w., ok. 1920 r.	
95.	Warka, ul. Lotników 6	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
96.	Warka, ul. Lotników `13	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
97.	Warka, ul. Lotników 15	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
98.	Warka, ul. Lotników 16	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
99.	Warka, ul. Lotników 17	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
100.	Warka, ul. Lotników 19	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
101.	Warka, ul. Lotników 26	Dom mur.	III ćw. XIX w.	

102.	Warka, ul. Lotników 21	Dom, mur.	IV ćw. XIX w.	
103.	Warka, ul. Lotników 30	Dom, mur.	IV ćw. XIX w.	
104.	Warka, ul. Mostowa 12	Dom mur.	I ćw. XX w.	
105.	Warka, ul. Mostowa 14	Dom mur.	I ćw. XX w.	
106.	Warka, ul. Mostowa 16	Dom mur.	I ćw. XX w.	
107.	Warka, ul. Mostowa 22	Dom mur.	I ćw. XX w.	
108.	Warka, ul. Niemojewska 11	Dom mur.	IV ćw. XX w.	
109.	Warka, ul. Niemojewska 15	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
110.	Warka, ul. Niemojewska 17	Dom mur.	I ćw. XX w.	
111.	Warka, ul. Pułaskiego	Kolonia domków jednorodzinnych, mur.	lata 50-te XX w.	
112.	Warka, ul. Pułaskiego róg Turystycznej	Krzyż mur.	1857 r.	
113.	Warka, ul. Senatorska 5	Dom mur.	IV ćw. XIX w.	
114.	Warka, ul. Senatorska 10	Dom drew.	I ćw. XX w.	
115.	Warka, ul. Wójtowska	Bud. poczty	lata 50-te XX w.	
116.	Warka, ul. Wysockiego 33	Dom drew.	I ćw. XX w., ok. 1920 r.	
117.	Wrociszew	Cmentarz rzym.-kat.	Pocz. XX w.	
118.	Wrociszew	Kaplica cmentarna	Pocz. XX w.	
119.	Wrociszew 9	Kościół pw. Św. Małgorzaty	1894 r.	237/A z 22.02.1984 r.
120.	Wrociszew 9	Brama gł. kościoła	1925 r	
121.	Wrociszew 9	Ogrodzenie kościoła	1925 r.	
122.	Wrociszew 16	Dom drew.	I ćw. XX w.	
123.	Wrociszew 20	Budynek szkoły	1928 r.	
124.	Zastruże 4	Dom mur.	I ćw. XX w.	